

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir ES teisės katedra**

Ugnės Petrauskaitės,
V kurso, tarptautinės ir ES teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

Pilietybės daugetas: šiuolaikinės tendencijos

Vadovas: doc. dr. Zenonas Petrauskas

Recenzentas: doc. dr. Dainius Žalimas

Vilnius 2008

Turinys

Įvadas	4
1. Pilietybės samprata	7
1.1. Pilietybės sąvokos reikšmė	7
1.2. Pilietybės požymiai.....	9
1.3. Pilietybė ir tautybė	10
2. Pilietybės daugetas	11
2.1. Pilietybės daugeto samprata	11
2.2. Teisių ir pareigų įgyvendinimo problemos pilietybės daugeto atveju.....	12
2.2.1. Karinė prievolė	13
2.2.2. Diplomatinės ir konsulinės gynybos teisė.....	14
2.2.3. Ekstradicija.....	17
2.2.4. Rinkimų teisė.....	20
2.2.5. Lojalumas valstybei ir nacionalinis saugumas	20
2.2.6. Mokestinės prievolės.....	21
2.2.7. Atstovavimas valstybei	21
3. Europos Sąjungos pilietybė	23
4. Pilietybės daugeto klausimų teisinis reguliavimas	26
4.1. Tarptautinėje teisėje.....	26
4.2. Užsienio valstybėse	33
4.3. Lietuvos Respublikoje	44
4.3.1. Raida.....	44
4.3.2. Aktualios problemos	51
Išvados	61
Priedas	65

Literatūros sąrašas.....	67
Santrauka.....	80
Summary.....	82

Ivadas

Pilietybė – konstitucinės svarbos institutas. Pilietybės klausimų svarbą lemia tai, kad pilietybė įprasmina pačią valstybę ir yra vienas būtiniausių šiuolaikinės civilizuotos ir suverenos valstybės elementų, vienas iš demokratijos garantų, numatančių asmens, turinčio piliečio statusą, dalyvavimą valstybės valdyme. Su pilietybe glaudžiai siejasi asmens teisės, laisvės bei pareigos, jų apimtis ir turinys.¹ Darbe nagrinėjamas pilietybės daugetas – vienas iš problemiškesnių klausimų, susijusių su pilietybe. Šios temos aktualumas pasireiškia tuo, jog iki šiol ir tarptautiniu, ir nacionaliniu mastu daugiausia dėmesio buvo skiriama bepilietybės atvejų mažinimo ir pilietybės įgijimo klausimams, o turėti dvi ar daugiau pilietybių buvo laikoma nepageidautinu dalyku.² Tačiau pasikeitimai valstybių tarpusavio santykiuose, žmogaus teisių raida, vyrų ir moterų socialinės lygybės įtvirtinimas, didėjanti migracija, mišrių santuokų daugėjimas ir kitos priežastys paskatino pasaulio valstybes spręsti pilietybės daugeto klausimus, o neatsiriboti nuo jų. Lietuvos Respublikoje šis klausimas tapo ypač aktualus po 2006 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės klausimus, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, kuris sulaukė nemažai atgarsių visuomenėje ir sukėlė diskusijų tarp politikų ir teisininkų. Nutarime konstatuota, kad dalis Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo (2002 m. rugsėjo 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatų prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, kad jame nustatytas teisinis reguliavimas yra labai prieštaringas, nenuoseklus ir painus, nemažai nuostatų, kurios sunkiai dera vienos su kitomis, o kai kurios formuluotės yra dviprasmiškos. Esminė problema buvo ta, jog pagal Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatą, išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis, o įstatyminis pilietybės teisinis reguliavimas ne tik neužkirto kelio dvigubos pilietybės atvejų paplitimui, bet net ir skatino tokią tendenciją. Konstitucinis Teismas konstatavo, jog Pilietybės įstatymas taisytinus iš esmės.³ Todėl, manytina, kad šiame darbe atlikta pilietybės daugeto keliamų problemų ir jų reguliavimo tarptautinėje ir užsienio valstybių teisėje analizė ne tik leis nustatyti vyraujančias tendencijas, bet ir padaryti tam tikras išvagas dėl galimų pilietybės klausimų teisinio reguliavimo pasikeitimų Lietuvos Respublikoje.

¹ BIRMONTIENĖ, Toma, *et al. Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius, 2002, p. 367.

² IORDACHI, Constantin. Dual Citizenship in Post-communist Central and Eastern Europe: Regional integration and Inter-ethnic Tensions. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no10_ses/05_iordachi.pdf>.

³ Žin., 2006, Nr. 123-4650.

Šio darbo tikslas – ištirti, ar ir kaip keitėsi pilietybės daugeto klausimų teisinis reguliavimas, nustatyti šiuolaikines tendencijas tarptautinėje, užsienio valstybių bei Lietuvos Respublikos teisėje. Darbo tikslas yra pasiekiamas įgyvendinant šiuos uždavinius: atskleidžiant pilietybės, pilietybės daugeto, Europos Sąjungos pilietybės sampratą, išskiriant pagrindinius veiksnius, galinčius turėti įtakos pilietybės daugeto klausimų teisinio reguliavimo kaitai, nagrinėjant sritis, kuriose pilietybės daugeto atvejais kyla daugiausia praktinių teisių ir pareigų įgyvendinimo problemų, analizuojant jų sprendimo būdus.

Darbo objektas yra pilietybės daugetas bei teisių ir pareigų įgyvendinimo pilietybės daugeto atveju problemų sprendimas tarptautinės, Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės normų, reguliuojančių pilietybės klausimus, kontekste. Darbe bus apsiribojama tik tomis tarptautinės ir nacionalinės teisės aktų nuostatomis, kurios kalba konkrečiai apie pilietybės daugeto atvejus. Nebus analizuojami bepilietybės atvejai, o pilietybės įgijimo, netekimo ir kiti bendrieji su pilietybe susiję klausimai bus nagrinėjami tik tiek, kiek jie įtakoja pilietybės daugetą.

Pagrindiniai darbe naudoti metodai yra šie: kalbinis (gramatinis), teleologinis (tikslinis), loginis ir istorinis bei lyginamasis. Kalbinis (gramatinis) metodas taikytas nustatant terminų ir žodžių prasmę. Teleologinis (tikslinis) – siekiant išsiaiškinti vienokio ar kitokio pilietybės klausimų teisinio reguliavimo tikslus. Remiantis loginiu metodu nagrinėta teisinė medžiaga priartinat ją prie gyvenimiškų situacijų. O istorinis metodas įeina į loginio sudėtį. Jis naudotas nustatyti pilietybės daugeto teisinio reguliavimo prasmę pagal jo atsiradimo sąlygas ir aplinkybes. Taikant istorinį metodą neišvengiamai naudojamas ir lyginamasis metodas – tiriant pilietybės klausimų teisinio reguliavimo reformas, nauji teisės aktai lyginami su buvusiais, suvokiama, ko norėta pasiekti pataisomis.

Darbo originalumas grindžiamas tuo, jog daugumoje valstybių moksliniai pilietybės daugeto tyrinėjimai pradėti plėtoti visai neseniai. Lietuvos teisės literatūroje po 1990 m. daugiausia dėmesio buvo skiriama pilietybės tęstinumui, įgijimui, netekimui bei kitiems įprastiems su pilietybe susijusiems klausimams, o pilietybės daugeto tema būdavo aptariama bendrais bruožais arba išvis nenagrinėjama.⁴ Šiame darbe aptariamos Lietuvos Respublikos pilietybės teisinio reguliavimo problemos, apžvelgiamos naujausios Europos Sąjungos valstybių narių įvykdytos pilietybės teisinio reguliavimo reformos, stengiasi remtis kuo naujesniais užsienio autorių darbais, tarptautinių organizacijų dokumentais.

⁴ SINKEVIČIUS, Vytautas. *Lietuvos Respublikos pilietybė 1918 – 2001 metais*. Vilnius, 2002, p. 11.

Rašant darbą nagrinėta norminė medžiaga, tokia kaip tarptautinės sutartys, Europos Sąjungos, Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktai. Iš jų svarbiausi 1997 m. Europos konvencija dėl pilietybės, 1992 m. Europos Sąjungos sutartis, valstybių nacionaliniai pilietybės įstatymai. Naudotasi Lietuvos ir užsienio autorių moksliniais darbais, iš kurių pagrindiniai yra V. Sinkevičius, R. Hansen ir P. Weil, A. Boll, P. Gustafson, T. Faist, A. Liebich. Taip pat remtasi praktine medžiaga, t.y. tarptautinių teismų ir Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimais, tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos ir kitų institucijų priimamomis ataskaitomis, pranešimais, išaiškinimais, nuomonėmis, rekomendacijomis ir panašiais dokumentais. Išskirtini 1955 m. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas Nottebohm byloje, 1992 m. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimas Micheletti byloje, 2006 m. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, 2006 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos diplomatinės gynybos straipsnių projektas, 2001 m. Antrosios Europos Konferencijos dėl Pilietybės medžiaga ir kt.

1. Pilietybės samprata

Pilietybės teisinio reguliavimo turinys, jo tobulinimas nemažai priklauso nuo to, kaip yra suprantama pilietybė, kokie esminiai požymiai išskiriami ją apibūdinant.⁵ Laikui bėgant, keičiantis valstybių valdymo sistemoms, vystantis jų tarpusavio santykiams, keitėsi ir pilietybės suvokimas bei reguliavimas.

1.1. Pilietybės sąvokos reikšmė

Pilietybė šiandien pirmiausia suprantama kaip teisinė kategorija. Tačiau tai nėra vien formali teisės kategorija, tai yra vis didėjančios reikšmės visuomeninis ir kultūrinis faktas. Pilietybė visada neatsiejamai susijusi su suvereniteto, nacionalinio identiteto, politinės santvarkos, asmens teisių ir laisvių klausimais.⁶

Universalaus pilietybės apibrėžimo nėra. Lietuvos, užsienio valstybių bei tarptautinės teisės šaltiniuose pateikiama įvairių pilietybės apibūdinimų.

Tarptautinės viešosios teisės enciklopedijoje pateikiamas P. Weis pilietybės apibrėžimas. Jame teigiama, jog pilietybė reiškia specifinį asmens ir valstybės ryšį, suteikiantį abipuses teises ir pareigas, ir skirtingą nuo užsieniečio santykių su buvimo valstybe. Pilietybės sąvoką P. Weis laiko techniniu terminu, reiškiančiu individų, vadinamų piliečiais, priskyrimą tam tikrai valstybei – pilietybės valstybei – ir pripažinimą jiems tam tikrų specifinių teisių ir pareigų.⁷

Anot N. Bar – Yaacov, pilietybė yra teisinis ir politinis ryšys, kuris sieja individus su valstybe ir sąlygoja jų priklausomybę valstybės jurisdikcijai. Ši definicija sietina su valstybės suverenitetu ir išreiškia įsipareigojimus bei lojalumą pilietybės valstybei.⁸

M. Akehurst ir P. Malanczuk pilietybę apibrėžia kaip teisinį statusą, kai asmuo tam tikrai valstybei priklauso tarptautinės teisės tikslais.⁹

A. Boll teigimu, pilietybė yra valstybės vidaus teisės institutas ir apibūdina visų pilietinių ir politinių teisių turėjimą bei naudojimąsi jomis konkrečios valstybės viduje.¹⁰

⁵ *Cit. op.* 4, p. 16-19.

⁶ *Ibid.*, p. 12.

⁷ PFEIFFER, C. *et al. Nationality. Encyclopedia of Public International Law.* North – Holland, Vol. 3, p. 502.

⁸ BOLL, Alfred M. *Multiple Nationality and International Law.* Boston, 2007, p. 10.

⁹ AKEHURST, M.; ir MALANCZUK, P. *Šiuolaikinės tarptautinės teisės įvadas.* Vilnius, 2000, p. 319.

¹⁰ *Cit. op.* 8, p. 35.

S. Vansevičius teigia, kad pilietybė yra nuolatinis politinis teisinis asmens ir valstybės ryšys, kuris parodo teisinę asmens priklausomybę konkrečiai valstybei, tarpusavio teises ir pareigas, apibūdina žmogaus padėtį visuomenėje. Pilietybės turėjimas yra teisinis ir moralinis pagrindas atlikti piliečio pareigas, naudotis teisėmis ir laisvėmis, kurias suteikia valstybė savo piliečiams.¹¹

P. Kūris pilietybę apibrėžia taip: tai žmogaus priklausymas tam tikrai valstybei, jo nuolatinis teisinis ryšys su tam tikra valstybe, pasireiškiantis tuo, kad pilietis turi tam tikras pareigas ir naudojami atitinkamomis teisėmis.¹²

Pilietybę, kaip stabilų teisinį politinį ryšį tarp valstybės ir asmenybės, apibūdina A. Pumputis.¹³

V. Vadapalas pilietybę laiko nuolatiniu teisiniu ryšiu, kuriuo asmuo susijęs su konkrečia valstybe, kad ir kur šis asmuo bebūtų.¹⁴

Pilietybė – tai individo teisinės narystės valstybėje ir ją kuriančioje valstybinėje bendruomenėje forma. Tokią pilietybės sampratą pateikia E. Šileikis.¹⁵

Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentare teigiama, jog pilietybė – asmens konstitucinio statuso pirminis elementas, nuolatinis asmens ir valstybės teisinis ryšys, kuris nerodo asmens etninės kilmės. Šio ryšio esmė – asmens ir valstybės teisių, abipusių pareigų ir atsakomybės visuma, besiremianti žmogaus ir piliečio pagrindinių teisių ir laisvių pripažinimu ir gerbimu.¹⁶

1997 m. Europos Taryba priėmė Europos konvenciją dėl pilietybės, kurioje pateikiama labai lakoniška pilietybės sąvoka. Joje neminimi tokie pilietybės požymiai kaip nuolatinumas, abipusiškumas, tam tikrų teisių ir pareigų turėjimas. Pilietybė apibrėžiama kaip teisinis ryšys tarp asmens ir valstybės, kuris nenurodo asmens etninės kilmės.¹⁷

Tarptautinis Teisingumo Teismas 1955 m. sprendime Nottebohm byloje pilietybę apibūdino kaip teisinį ryšį, grindžiamą socialiniu prisirišimo faktu, tikroju ryšiu tarp egzistencijos, interesų ir sentimentų, kartu su abipusių teisių ir pareigų egzistavimu.¹⁸

¹¹ VANSEVIČIUS, Stasys. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius, 2000, p. 75.

¹² KŪRIS, P.; ir POŽARSKAS M. *Tarptautinės teisės apybraižos*. Vilnius, 1985, p. 283.

¹³ PUMPUTIS, Alvydas. *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vilnius, 2003, p. 181.

¹⁴ VADAPALAS, Vilenas. *Tarptautinė teisė*. Vilnius, 2006, p. 312-320.

¹⁵ ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius, 2005, p. 123-139.

¹⁶ DAMBRAUSKIENĖ, G., et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai*. I dalis. Vilnius, 2000, p. 80.

¹⁷ European Convention on Nationality, 1997. [interaktyvus]. Council of Europe [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.] Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>>.

¹⁸ ICJ Reports, 1955, p. 23.

Europos Komisijos teigimu, pilietybė apima socialinius, ekonominius, politinius ir kultūrinius visuomenės aspektus. Ji apibrėžė pilietybę kaip politinio vieneto egzistavimo ir jo suvereniteto pagrindą ir faktą, kad šis politinis vienetas sugeba politiškai sujungti tuos, kas gyvena jo teritorijoje.¹⁹

Pilietybės sampratą ne kartą yra pateikęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1994 m. balandžio 13 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 22 d. nutarimo „Dėl Lietuvos respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ 5 punkto pakeitimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pilietybę jis apibūdino kaip nuolatinį asmens politinį, teisinį ryšį su konkrečia valstybe, grindžiamą abipusėmis teisėmis bei pareigomis ir iš jų išplaukiančiu savitarpio pasitikėjimu, ištikimybe bei gynyba.²⁰

Pastebėtina, jog kartais pilietybė traktuojama kaip teisiniai santykiai, o kartais – kaip teisinis statusas. Tačiau pilietybė nėra vien tik teisiniai santykiai ar vien tik teisinis statusas. Ji apima abiejų šių teisinių kategorijų elementus.²¹ Pilietybė pažymi ypatingus teisinius santykius tarp individo ir valstybės, kurie leidžia individą laikyti piliečiu, t.y. suteikia jam tam tikrą specifinį teisinį statusą.

1.2. Pilietybės požymiai

Iš pateiktų pilietybės apibrėžimų matyti, kad dažniausiai akcentuojami pilietybės požymiai yra gana panašūs, papildantys vienas kitą. Manytina, kad detalesnis jų aptarimas padėtų visiškai atskleisti pilietybės sampratą. Visų pirma, pilietybė atspindi tam tikrą ryšį tarp asmens ir valstybės. Svarbu tai, kad ne kiekvienas ryšys su valstybe laikomas pilietybe. Tarp užsieniečių, asmenų be pilietybės ir valstybės, kurioje jie gyvena, taip pat užsimezga tam tikras ryšys, tačiau jis labai skiriasi nuo piliečio ir valstybės ryšio. Esminis skirtumas yra tas, kad išvykus iš buvimo valstybės, užsieniečių ar asmenų be pilietybės ryšys su ta valstybe nutrūksta, o piliečio išvykimas iš savo pilietybės valstybės šio ryšio nepanaikina. Antra, kaip konstatavo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2003 m. gruodžio 30 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos

¹⁹ Fourth Report from the European Commission on Citizenship of the Union. [interaktyvus]. Europa. Activities of the European Union. Summaries of legislation. [žiūrėta 2008 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l23031.htm>>.

²⁰ Žin., 1994, Nr. 29-524.

²¹ *Cit. op.* 7.

Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka” ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai”, pilietį ir valstybę turi sieti *nuolatinis* ryšys, nes tai būtina valstybės valdžios funkcionavimo sąlyga. Valstybės valdžia gali realiai funkcionuoti tik tada, kai yra nuolatinė jos jurisdikcija gyventojams, kurių daugumą paprastai sudaro jos piliečiai.²² Asmeniui nuolatinis ryšys su valstybe reikalingas tam, kad jis turėtų galimybę kartu su kitais piliečiais tiesiogiai ar per savo išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo valstybę, sprendžiant visus valstybės gyvenimo klausimus, turėtų visas teises ir laisves, kurias turi tik piliečiai, turėtų valstybės globą būdamas valstybės teritorijoje ar už jos ribų (t.y. kitoje valstybėje). Nuolatinis piliečio ir valstybės ryšys suprantamas kaip nepertraukiamas, pastovus erdvėje ir laike. Pilietybės pastovumas erdvėje reiškia, kad asmuo lieka pilietis neatsižvelgiant į tai, kur jis yra – ar savo valstybėje, ar už jos ribų. Kai asmuo yra kitos valstybės teritorijoje jo ryšys su valstybe, kurios piliečiu jis yra, išlieka, jis išlaiko visas piliečiams suteikiamas teises ir laisves, turi vykdyti visas piliečių pareigas. Valstybės garantuoja savo piliečių globą tiek savo šalyje, tiek užsienyje. O pilietybės pastovumas laike – kad pilietybė išlaikoma nuo jos įgijimo iki jos netekimo. Pilietybės savaime neveikia jokie išoriniai veiksniai. Neturi įtakos, ar pilietis realiai naudojasi piliečio teisėmis ir laisvėmis, ar jomis nesinaudoja.²³ Trečia, piliečio ir valstybės ryšys yra *abipusis*. Tai reiškia, kad ne tik piliečiui yra nustatytos tam tikros teisės ir pareigos, bet ir valstybė prisiima tam tikrus išpareigojimus savo piliečiams. Ketvirta, pilietybė yra *teisinis* asmens ir valstybės ryšys, jo buvimas visada patvirtinamas teisine forma (piliečiui įteikiami dokumentai – piliečio pasas ar asmens tapatybės kortelė), o pilietybės klausimus gali spręsti tik valstybės institucijos. Tai darydamos jos gali atlikti tik tokius veiksmus, kuriuos numato Konstitucija, įstatymai ir kiti teisės aktai.²⁴

1.3. Pilietybė ir tautybė

Istoriškai pilietybės sąvoka glaudžiai susijusi su tautybės sąvoka. Ir tautybė, ir pilietybė yra tam tikras ryšys, siejantis asmenį su valstybe. Todėl šios sąvokos dažnai painiojamos. Tačiau tai netapatūs dalykai: tautybė teisių ir pareigų gali ir nesuaponuoti, o pilietybė visada

²² Žin., 2003, Nr. 124-5643.

²³ *Cit. op.* 4.

²⁴ *Cit. op.* 20.

suponuoja. Taip pat, pažymėtina, kad pilietybės suteikimas, išsaugojimas ar netekimas neturėtų priklausyti nuo asmens tautybės. Pilietybė išreiškia asmens teisinį ryšį su valstybe, o tautybė – asmens etninę kilmę, šaknis, tapatybę.²⁵ Pilietybę galima pakeisti, o tautybė yra nepakeičiama, užfiksuojama gimimu.²⁶ Vis dėlto, nors tarptautinės teisės požiūriu šios sąvokos nėra sinonimai, daugumos valstybių nacionalinės teisės požiūriu matyti jų konvergencijos tendencijų. Taip atsitinka todėl, kad dažniausiai tam tikros tautos atstovai turi tos pačios valstybės pilietybę. Tačiau pabrėžtina, kad tautybė *per se* nesuteikia pilietybės teisių ir pareigų.²⁷

2. Pilietybės daugetas

2.1. Pilietybės daugeto samprata

Su pilietybės samprata glaudžiai susijusi ir pilietybės daugeto sąvoka. Pilietybės daugetas reiškia, kad asmuo vienu metu pilietybės ryšiu yra susietas su daugiau nei viena valstybe,²⁸ kad daugiau nei viena valstybė pagal savo nacionalinę teisę tuo pačiu metu suteikia savo pilietybę tam pačiam asmeniui ir laiko jį savo piliečiu.²⁹ Taip paprastai atsitinka dėl dviejų ar daugiau atskirų valstybių nacionalinių pilietybės klausimus reguliuojančių teisės normų veikimo vienu metu (valstybių įstatymų kolizijos).³⁰ Jei asmuo gimsta valstybėje, kurios nacionaliniai teisės aktai numato, jog pilietybė suteikiama remiantis *jus soli*³¹ principu, o tokio asmens vienas iš tėvų arba abu yra piliečiai valstybės, kuri savo pilietybės suteikimui taiko *jus sanguinis*³² principą, toks asmuo automatiškai gimimu įgis dvi pilietybes. Pilietybės daugetas gali atsirasti ir tuo atveju, jei dvi valstybės taiko vienodą pilietybės suteikimo principą: jei abi valstybės taiko *jus sanguinis* principą, vienos valstybės piliečiui, susituokus su kitos valstybės piliečiu, jų vaikas įgis abiejų pilietybes. Pilietybės

²⁵ *Cit. op.* 8, p. 57, 72.

²⁶ ZIEMELE, Ineta. *State Continuity and nationality: The Baltic States and Russia: Past, Present and Future as Defined by International Law*. 2005, p. 280.

²⁷ *Cit. op.* 8.

²⁸ CAMPBELL BLACK, Henry, *et al.* Black's Law Dictionary, 1990, p. 498.

²⁹ BARBER, Benjamin, *et al.* The Encyclopedia Americana – International Edition. Connecticut, 1995, Vol. 6, p. 744.

³⁰ International Law Commission report on the work of its 58th session, 2006. [interaktyvus]. United Nations. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>>.

³¹ *Jus soli* principas reiškia, kad pilietybė suteikiama pagal gimimo vietą, asmuo automatiškai įgyja teisę į valstybės, kurios teritorijoje gimė, pilietybę, nepriklausomai nuo tėvų pilietybės (lot. saulės teisė).

³² *Jus sanguinis* principas reiškia, kad pilietybė suteikiama pagal tėvų pilietybę (lot. kraujo teisė).

daugeto atsiradimą taip pat gali lemti reikalavimo, įgyjant kitos valstybės pilietybę atsisakyti ankstesnės pilietybės, nebuvimas arba kai tam tikros pilietybės įgijimas yra automatiška įvaikinimo ar užsienio nepilnamečio pripažinimo pasekmė.³³ Pastebėtina, jog labiausiai paplitusi pilietybės daugeto forma yra dviguba pilietybė, kuri reiškia, kad asmuo vienu metu turi dvi pilietybes. Kadangi teisės šaltiniuose neretai paraleliai vartojamos ir pilietybės daugeto, ir dvigubos pilietybės sąvokos, toliau šiame darbe abi sąvokos taip pat bus vartojamos kaip sinonimai.

2.2. Teisių ir pareigų įgyvendinimo problemos pilietybės daugeto atveju

Pilietybės turėjimas sukelia teisinės pasekmės tiek valstybių vidaus, tiek tarptautinės teisės požiūriu. Valstybės turi pareigą visada įsileisti savo piliečius, jų neišsiųsti, ginti ir globoti juos net ir už savo teritorijos ribų. Piliečiai turi visas socialines, ekonomines, politines ir asmenines teises bei laisves, kurias skelbia ir garantuoja įstatymai ir tarptautinės sutartys. Taip pat jie turi pareigą saugoti ir ginti savo pilietybės valstybę, jos interesus, padėti stiprinti jos galią ir autoritetą, būti jai ištikimais, atlikti karo tarnybą bei laikytis Konstitucijos ir įstatymų.

Kadangi pilietybė suprantama kaip nuolatinis teisinis asmens ir valstybės ryšys, pasireiškiantis abipusėmis teisėmis ir pareigomis bei įkūnijantis politinį, teisinį ir socialinį atskiro individo statusą, laikytina, jog asmuo, turintis daugiau nei vieną pilietybę, išskirtines teises ir pareigas bei ypatingą statusą įgyja keliose valstybėse. Išskyla manipuliacijos ryšiais su pilietybės valstybėmis siekiant asmeninės naudos rizika, tų ryšių lygiavertiškumo, deramo piliečio pareigų vykdymo bei kiti klausimai. Dėl šių priežasčių ilgą laiką ir tarptautiniu, ir nacionaliniu lygiu pilietybės daugetas buvo laikomas nepageidautinu reiškiniu. Išskirtinos sritys, kuriose kyla daugiausia problemų pilietybės daugeto atveju: karinė prievolė, diplomatinė gynyba, ekstradicija, rinkimai, lojalumas valstybei ir nacionalinis saugumas, mokestinės prievolės bei atstovavimas valstybei.

³³ Trends and Developments in National and International Law on Nationality (1st European Conference on Nationality, Strasbourg, 18-19 October 1999). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%201%20\(1999\)Proceedings.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%201%20(1999)Proceedings.pdf)>.

2.2.1. Karinė prievolė

Daugiausia sunkumų keltų situacija, jei tarp asmens pilietybės valstybių kiltų karas. Tokiu atveju būtų neaišku, kurią iš savo pilietybės valstybių asmuo privalėtų ginti. 1963 m. Konvencijoje dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių,³⁴ ir 1997 m. Europos konvencijoje dėl pilietybės³⁵ įtvirtintas principas, kad asmuo, turintis kelias pilietybes, karinę tarnybą turėtų atlikti tik vienoje iš savo pilietybės valstybių – toje, kurioje nuolat gyvena. O jei nuolat gyvena valstybėje, kurios pilietybės neturi, – bet kurioje iš savo pilietybės valstybių. Pagal abiejų konvencijų nuostatas laikoma, kad asmenys, kurie įvykdė karo tarnybos prievolę vienoje iš savo pilietybės valstybių, kuri yra Konvencijos dalyvė, pagal jos vidaus teisę, įvykdė šią prievolę ir bet kurios arba bet kurių kitų valstybių, Konvencijos dalyvių, kurių piliečiais jie taip pat yra, atžvilgiu. Be to, pagal 1997 m. Konvenciją, laikoma, kad asmenys, turintys valstybės, kuri yra šios Konvencijos dalyvė ir kurioje nėra privalomos karo tarnybos, pilietybę, įvykdė karo tarnybos prievolę, jeigu jų nuolatinė gyvenamoji vieta yra šios valstybės teritorijoje. Nepaisant to, laikoma, kad šie asmenys neįvykdė karo tarnybos prievolės kitos arba kitų valstybių, kurios yra šios Konvencijos dalyvės ir kurių piliečiais jie taip pat yra ir kuriuose yra privaloma karo tarnyba, atžvilgiu. Tačiau laikoma, kad asmenys, turintys valstybės, kuri yra šios Konvencijos dalyvė ir kurioje nėra privalomos karo tarnybos, pilietybę, įvykdė karo tarnybos prievolę, jeigu jie savo noru tarnavo šios valstybės armijoje laikotarpį, kuris nėra trumpesnis už tikrosios karo tarnybos laiką kitoje arba kitose valstybėse, kurios yra šios Konvencijos dalyvės ir kurių piliečiais jie taip pat yra, neatsižvelgiant į jų nuolatinę gyvenamąją vietą. Kadangi ne visos valstybės yra šių konvencijų dalyvės, pažymėtina, kad asmenų, turinčių daugiau nei vieną pilietybę, karinės tarnybos klausimai tarp valstybių visada gali būti sprendžiami dvišaliais ar daugiašaliais susitarimais. Manytina, kad daugiau nei vieną pilietybę turinčių asmenų karinės prievolės atlikimo problema pastaruoju metu praranda savo aktualumą, nes pasaulyje demokratinės valstybės konfliktus bando spręsti kitais būdais nei savo ginkluotųjų pajėgų panaudojimu. Be to, daugumos valstybių praktika rodo, kad net ir nebūdamos specialių konvencijų dalyvėmis,

³⁴ Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and on Military Obligations in Cases of Multiple Nationality, 1963. [interaktyvus]. Council of Europe [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/043.htm>>.

³⁵ *Cit. op.* 17.

jos nebereikalauja, kad jų piliečiai, kurie jau atliko karinę tarnybą savo kitos pilietybės valstybėje, atliktų ją dar kartą.

2.2.2. Diplomatinės³⁶ ir konsulinės³⁷ gynybos teisė

Tarptautinės teisės požiūriu, tai yra viena iš svarbiausių pilietybės turėjimo teisinių pasekmių. Ji apima du aspektus: pirma, piliečių gynybą ir globą užsienyje bei kitą teisėtą konsulinių ir diplomatinių institucijų veiklą, ir antra, teisę pareikšti pretenziją valstybei, kurios elgesys su kitos valstybės piliečiais buvo nesuderinamas su tarptautine teise.³⁸ Pagal tarptautinę teisę tik pilietybės ryšys tarp asmens ir valstybės suteikia valstybei teisę vykdyti diplomatinę gynybą. Nuolatinis Tarptautinis Teisingumo Teismas Panevėžio – Saldutiškio geležinkelio byloje 1939 m. konstatavo, jog kiekviena valstybė turi pareigą ginti savo piliečius už savo teritorijos ribų. Teismo teigimu, pilietybės ryšys tarp valstybės ir individo pats savaime suteikia valstybei teisę vykdyti diplomatinę gynybą.³⁹ Tačiau pilietybės daugeto atveju konsulinės ir diplomatinės procedūros iš esmės apsunkinamos arba yra neįmanomos. Neaišku, ar viena iš asmens pilietybės valstybių gali vykdyti diplomatinę ir konsulinę gynybą kitoje to asmens pilietybės valstybėje. Anksčiau tiek doktrinoje, tiek praktikoje vyravo nuostata, kad atsižvelgiant į valstybių suverenios lygybės principą, viena asmens pilietybės valstybė negali vykdyti diplomatinės gynybos kitos asmens pilietybės valstybės atžvilgiu.⁴⁰ 1912 m. Canevaro byloje Nuolatinis Arbitražo Teismas pripažino, kad jei dvi valstybės leidžia pagal tarptautinę teisę laikyti asmenį savo piliečiu, tai nei viena iš jų negali pateikti pretenzijos kitos atžvilgiu dėl padaryto pažeidimo šių valstybių pilietybes turintiems asmenims.⁴¹ 1930 m. Konvencijos dėl kai kurių klausimų, susijusių su pilietybės įstatymų kolizija, 4 straipsnyje taip pat buvo nustatyta, kad valstybė neturėtų vykdyti diplomatinės gynybos savo piliečio atžvilgiu prieš kitą valstybę, kurios piliečiu tas asmuo taip pat yra.⁴²

³⁶ Diplomatinė gynyba reiškia valstybės, veikiančios savo vardu jos pilietybę turinčio fizinio arba juridinio asmens interesais, diplomatinės priemonės arba kitus taikius sureguliuojančius būdus, kurių imamasi kai dėl kitos valstybės tarptautinės teisės pažeidimo šiems asmenims padaroma žala.

³⁷ Konsulinė gynyba reiškia valstybės galimybę atstovauti savo piliečius užsienyje ir ginti jų teises visomis tarptautinės teisės leidžiamomis priemonėmis.

³⁸ *Cit. op.* 7, p. 506.

³⁹ PCIJ Reports, Series A/B, No. 76, p. 16.

⁴⁰ PETRAUSKAS, Zenonas. *Konsulinė teisė*. Vilnius, 2007, p. 192.

⁴¹ Canevaro Claim (Italy/Peru, 1912). [interaktyvus]. Permanent Court of Arbitration. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1029>.

⁴² Convention on certain questions relating to the conflict of nationality laws, 1930. [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-

Tarptautinis Teisingumo Teismas savo 1949 m. konsultacinėje išvadoje dėl žalos Jungtinių Tautų tarnybai atlyginimo irgi pasisakė, jog valstybės negali vykdyti savo piliečių diplomatinės gynybos prieš kitą ar kitas jų pilietybės valstybes.⁴³ Vėlesnė praktika palaipsniui įtvirtino pilietybės efektyvumo principą tarptautinėje plotmėje sprendžiant pilietybės daugeto kolizijas.⁴⁴ Efektyvios pilietybės principas buvo suformuluotas 1955 m. Tarptautinio Teisingumo Teismo Nottebohm bylos sprendime. Šis principas reiškia, kad valstybės teisė vykdyti diplomatinę gynybą dėl jos piliečio teisių pažeidimo kitoje valstybėje atsiranda tuo atveju, kai egzistuoja ne tik formalus, bet ir realus, aktyvus bei veiksmingas pilietybės ryšys. Atsižvelgiant į tokius faktinius kriterijus kaip nuolatinė gyvenamoji ir darbo vieta, dalyvavimas visuomeniniame gyvenime, vieta, kur asmuo realiai naudojasi savo politinėmis arba pilietinėmis teisėmis, šeimyniniai ryšiai, pagrindiniai interesai, asmens nekilnojamo turto buvimo vieta ir panašiai, iš kelių pilietybių nustatoma viena efektyvi pilietybė, kuri yra lemiamas veiksnys valstybės pretenzijos priimtinumui.⁴⁵ 1955 m. Italijos – Amerikos Taikinamoji Komisija Mergé byloje pateikė vyraujančios pilietybės principą, kuris reiškia, jog valstybių suverenios lygybės principo, draudžiančio diplomatinę gynybą tarp asmens pilietybės valstybių, gali būti nepaisoma, kai vyraujanti pilietybė yra pretenziją pateikusios valstybės pilietybė. Tačiau jei vyraujančios pilietybės neįmanoma nustatyti, turi būti remiamasi visuotinai pripažintu valstybių suverenios lygybės principu ir diplomatinė gynyba prieš kitą pilietybės valstybę nevykdoma.⁴⁶ Dvigubos pilietybės ir vyraujančios pilietybės principo taikymo klausimus nagrinėjo ir Tarptautinės Teisės Institutas. Jo 1965 m. paskelbtoje rezoliucijoje dėl valstybės pateiktos tarptautinės pretenzijos dėl žalos asmeniui padarymo nustatyta, kad tarptautinis reikalavimas, pareikštas valstybei dėl žalos, padarytos asmeniui, kuris tuo pačiu metu turi ir reikalaujančios valstybės pilietybę, ir tos, iš kurios reikalaujama atlyginti žalą, gali būti pastarosios atmestas ir nepriimtinas tarptautinei teismo institucijai, į kurią kreipiamasi. Tarptautinis reikalavimas, pareikštas valstybei dėl žalos, padarytos asmeniui, kuris tuo pačiu metu turi ir reikalaujančios valstybės pilietybę, ir tos, iš kurios reikalaujama atlyginti žalą, ir trečiosios valstybės pilietybę, gali būti atmestas valstybės, iš kurios reikalaujama žalos atlyginimo ir nepriimtinas tarptautinei teismo institucijai, į kurią kreipiamasi, jei neįrodoma, kad pretenziją pateikusios valstybės pilietybė

operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/legal_instruments/Conv%20conflict%20nationality%20The%20Hague%2004_1930.pdf>.

⁴³ ICJ Reports 1949, p. 186.

⁴⁴ *Cit. op.* 40.

⁴⁵ *Cit. op.* 9.

⁴⁶ RSA, tome XIV, p. 236.

yra vyraujanti, kad interesantas turi abipusį ir veiksmingą ryšį su žalos atlyginimo reikalaujančia valstybe.⁴⁷ 2006 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos paskelbto Diplomatines gynybos straipsnių projekto 7 straipsnyje numatyta, jog pilietybės valstybė negali vykdyti diplomatinės gynybos kokio nors asmens atžvilgiu prieš valstybę, kurios piliečiu šis asmuo taip pat yra, išskyrus atvejus, kai pirmosios valstybės pilietybė buvo vyraujanti ir pažeidimo padarymo, ir pretenzijos pateikimo metu. Vyraujanti (dominuojanti) pilietybė reiškia vienos pilietybės santykį kitų asmens turimų pilietybių atžvilgiu. Ji pasireiškia tuo, jog su viena iš pilietybės valstybių yra palaikomi tampresni, stipresni ryšiai. Tai nustatant reikėtų atsižvelgti į šiuos faktorius: nuolatinę gyvenamąją, darbo, finansinių interesų, šeimos buvimo vietą, dalyvavimą visuomenės gyvenime, kalbos vartojimą, socialinio draudimo vietą, karinės tarnybos atlikimo vietą ir kitus. Nei vienas iš šių faktorių nėra lemiamas ir jų svarumas priklauso nuo konkrečių aplinkybių.⁴⁸ Europos Taryba, aiškindama 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės nuostatas, pasisakė, kad tam tikrais išimtiniais atvejais (pavyzdžiui, vaiko pagrobimo atveju) ir laikantis tarptautinės teisės, valstybės gali vykdyti diplomatinę gynybą ar konsulinę pagalbą prieš kitą valstybę savo piliečių, kurie tuo pačiu metu yra ir tos kitos valstybės piliečiai, atžvilgiu.⁴⁹ Pilietybės daugeto atveju problema taip pat kyla, kai užfiksuojamas asmens teisių pažeidimas trečiojoje valstybėje – neaišku, kuri iš asmens pilietybės valstybių galėtų pateikti pretenziją dėl jo teisių gynimo. Sprendžiant šią problemą paprastai taip pat būdavo remiamasi efektyvios pilietybės principu, asmuo trečiojoje valstybėje paprastai būdavo traktuojamas kaip turintis tikrai vieną pilietybę – tos valstybės, su kuria sieja faktiškai glaudžiausias ryšys.⁵⁰ Tačiau, pagal 2006 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos Diplomatines gynybos straipsnių projekto 6 straipsnį, valstybė, kurios pilietis turi dvi ar daugiau pilietybių, gali vykdyti diplomatinę gynybą jo atžvilgiu prieš valstybę, kurios piliečiu tas asmuo nėra. Tai reiškia, kad asmens pilietybės valstybei leidžiama vykdyti diplomatinę gynybą savo piliečio atžvilgiu net ir tuo atveju, kai tas asmuo yra ir dar vienos ar kelių valstybių pilietis. Nebėra reikalaujama tikro ar efektyvaus ryšio buvimo tarp asmens, turinčio daugiau nei vieną pilietybę, ir valstybės, vykdančios jo diplomatinę gynybą valstybėje, kurios piliečiu jis nėra. Taip pat numatyta, kad asmens, turinčio dvi ar daugiau pilietybių, diplomatinę gynybą trečiojoje valstybėje gali kartu

⁴⁷ The National Character of an International Claim Presented by a State for Injury Suffered by an Individual, 1965. [interaktyvus]. Institute of International Law. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.idi-iil.org/idiE/navig_chon1963.html>.

⁴⁸ *Cit. op.* 30.

⁴⁹ *Cit. op.* 17.

⁵⁰ *Cit. op.* 7.

vykdyti visos jo pilietybės valstybės.⁵¹ Santykiuose tarp Europos Sąjungos valstybių narių diplomatinės ir konsulinės gynybos teisės įgyvendinimas pilietybės daugeto atveju yra daug paprastesnis, nes grindžiamas Europos Sąjungos solidarumo principu, sudarančiu galimybę Europos Sąjungos piliečiams pasinaudoti ne tik savo pilietybės valstybės, bet ir jos priklausymu Europos Sąjungai teikiamais privalumais. Viena valstybė narė gali ir turi vykdyti kitos valstybės narės piliečių diplomatinę ir konsulinę gynybą, nes visi jie yra Europos Sąjungos piliečiai. Svarbiausia, kad valstybė narė, kurios pilietis patiria pažeidimą, neturėtų savo diplomatinę ar konsulinę atstovų kitoje valstybėje narėje. Tai turi praktinės reikšmės, kadangi yra nemažai valstybių, kuriose yra atstovaujamos tik kelios arba tik dvi Europos Sąjungos valstybės narės.⁵²

2.2.3. Ekstradicija⁵³

Neaišku, kaip turėtų elgtis asmens pilietybės valstybė, jei jo kitos pilietybės valstybė reikalautų jį išduoti. Kadangi pagal tarptautinę teisę valstybėms nėra absoliučios ekstradicijos pareigos, valstybės paprastai atsisako išduoti savo piliečius, jei tarptautinė sutartis nenustato kitaip. Taip pat pažymėtina, jog, nepriklausomai nuo to, kiek pilietybių turi asmuo, kurį prašoma išduoti, ekstradicija negalima, jei pažeistų visuotinai pripažintus žmogaus teisių apsaugos standartus.⁵⁴ 1957 m. Europos Taryba priėmė Europos konvenciją dėl ekstradicijos, kurios 6 straipsnyje numatyta, jog valstybė, Konvencijos dalyvė, turi teisę atsisakyti išduoti savo piliečius.⁵⁵ 1990 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja patvirtino rekomendacinio pobūdžio tipinės ekstradicijos sutarties modelį. Jame taip pat numatyta, kad valstybė gali atsisakyti vykdyti ekstradiciją, jei asmuo, kurį prašoma išduoti, yra jos pilietis.⁵⁶ Praktikoje egzistuoja ir abipusiškumo principas, kuriuo remiantis valstybė gali neišduoti savo piliečio kitai valstybei, kuris yra ir tos kitos valstybės pilietis, jei turi rimtą pagrindą manyti, kad jos prašymu ta kita valstybė neišduotų savo piliečio, turinčio ir šios valstybės pilietybę.

⁵¹ *Cit. op.* 30.

⁵² *Cit. op.* 40.

⁵³ Ekstradicija – tai oficialus asmens perdavimo aktas, kuriuo viena valstybė išduoda asmenį, kaltinamą arba nuteistą už nusikaltimą, padarytą už jos teritorijos ribų, kitai valstybei, kuri reikalauja jį išduoti ir kuri turi kompetenciją jį teisti.

⁵⁴ ABRAMAVIČIUS, Armanas, *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Vilnius, 2004, p. 66.

⁵⁵ Žin., 1995, Nr. 34-819.

⁵⁶ General Assembly. Model Treaty on Extradition, 1990. [interaktyvus]. United Nations. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r116.htm>>.

Pastebėtina, jog šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje aiškėja tendencija bausti asmenis už tam tikrus nusikaltimus nepriklausomai nuo atskiros valstybės jurisdikcijos, t.y. remiantis universalia jurisdikcija. Tokia universali jurisdikcija turi būti nustatyta valstybės, kuri trauks asmenį baudžiamojon atsakomybėn, vidaus teisėje, numatant, kad už tokius nusikaltimus baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiama nepriklausomai nuo asmens pilietybės, nusikaltimo padarymo vietos ar jo gyvenamosios vietos.⁵⁷ Pilietybės ekspertų komitetas yra pristatęs pranešimą dėl daugiau nei vieną pilietybę turinčių asmenų atsakomybės už teroristinę veiklą. Pranešime teigiama, jog tuo atveju, kai daugiau nei vieną pilietybę turintis asmuo yra kaltinamas terorizmu, jo pilietybės valstybės gali svarstyti dėl tokio asmens pilietybės atėmimo. Tačiau jei visos asmens pilietybės valstybės atimtų iš tokio asmens pilietybę, jis taptų asmeniu be pilietybės ir išnyktų deportacijos pagrindas. Ir 1997 m. Europos konvencija dėl pilietybės, ir 1961 m. Konvencija dėl bepilietybės atvejų mažinimo yra prieš tokį pilietybės atėmimą, kuris sąlygotų asmens bepilietybę. Valstybės turėtų atsakyti už tai, kad jų gyventojai tapo teroristais. Todėl, valstybė, kurioje kaltinamas terorizmu asmuo įprastai gyvendavo prieš nuteisimą, neturėtų siekti tokio asmens pilietybės atėmimo ir jo išsiuntimo į kitos pilietybės valstybę, su kuria tas asmuo neturi jokių efektyvių ryšių ir kuri negali būti laikoma atsakinga už tai, kad jis tapo teroristu. Jei terorizmu kaltinamas asmuo nuteisiamas savo pilietybės valstybėje, kurioje negyvena, ar trečiojoje valstybėje, jo kitos pilietybės ir nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė turi įsileisti jį po bausmės atlikimo. Tokiu atveju gali būti pateisintas pilietybės valstybės, kurioje asmuo negyvena, siekis atimti iš jo savo pilietybę ir po bausmės atlikimo deportuoti jį į jo kitos pilietybės valstybę, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta. Kad atimtų savo pilietybę, tokia valstybė be pagrindų, sietinų su asmens teroristine veikla, taip pat turi įrodinėti efektyvaus ryšio trūkumą. Jei asmuo už terorizmą buvo nuteistas trečiojoje valstybėje, ji turi turėti galimybę tokį asmenį deportuoti į jo pilietybės, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta, valstybę po bausmės atlikimo. Dėl šios priežasties būtina, kad asmens kaltinamo terorizmu gyvenamosios vietos valstybė, kurios pilietybę jis turi, neatimtų iš jo savo pilietybės.⁵⁸ Tarp Europos Sąjungos valstybių narių ekstradicijos procedūra net ir pilietybės daugeto atveju nėra sudėtinga, nes vienas kertinių Europos Sąjungos valstybių narių

⁵⁷ *Cit. op.* 14.

⁵⁸ Report on „Nationality issues and denial of residence in the context of the fight against terrorism“ by Mr Andrew WALMSLEY, United Kingdom (2006). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/reports/CDCJ-BU%20\(2006\)%2022%20e%20%20Study%20Terrorism-Nationality%20WALMSLEY%20Nov06.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/reports/CDCJ-BU%20(2006)%2022%20e%20%20Study%20Terrorism-Nationality%20WALMSLEY%20Nov06.pdf)>.

tarpusavio teisinio bendradarbiavimo principų yra abipusio pripažinimo principas.⁵⁹ Ekstradicijos srityje taikomas 2002 m. Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos,⁶⁰ kuris pakeitė iki tol galiojusią 1996 m. Konvenciją dėl Europos Sąjungos valstybių narių tarpusavio ekstradicijos, parengtą remiantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu.⁶¹ Europos arešto orderio⁶² paskirtis yra Europos Sąjungos valstybių narių tarpusavio santykiuose pakeisti visas ankstesnes tarptautines sutartis, reglamentuojančias ekstradicijos klausimus.⁶³ Pažymėtina, kad pagal Europos arešto orderį gali būti perduotas taip pat ir savo valstybės pilietis, nors kol kas praktikoje kai kurios valstybės tai daryti atsisako. Savo piliečio perdavimą galima paaiškinti tuo, kad Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai yra Europos Sąjungos piliečiai. Be to, pagal Europos arešto orderį piliečiai neišduodami svetimai valstybei, o perduodami kitai Europos Sąjungos valstybei. Taigi vykdant Europos arešto orderį nėra svarbu, kiek asmuo turi pilietybių ir pilietybės daugeto atveju problemų neturėtų kilti. Tuo atveju, kai tam pačiam asmeniui Europos arešto orderį išduoda dvi ar daugiau valstybių narių, sprendimą, kurį Europos arešto orderį vykdyti, priima vykdančioji teisminė institucija, deramai atsižvelgdama į visas aplinkybes, ypač santykinę nusikalstamų veikų sunkumą, jų padarymo vietą, atitinkamas Europos arešto orderių datas ir tai, ar orderis išduotas, siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn, ar vykdyti laisvės atėmimo bausmę. O esant Europos arešto orderio ir kurios nors trečiosios šalies pateikto ekstradicijos prašymo kolizijai, sprendimą, ar pirmenybę suteikti Europos arešto orderiui ar ekstradicijos prašymui, priima vykdančiosios valstybės narės kompetentinga institucija, deramai atsižvelgdama į visas aplinkybes.

⁵⁹ ABRAMAVIČIUS, Armanas, *et al.* *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius, 2005, p. 44.

⁶⁰ OL 2004 m. *specialusis leidimas* 19 skyrius, 6 tomas, p. 34

⁶¹ Žin., 2004, Nr. 67-2351.

⁶² Europos arešto orderis – tai Europos Sąjungos valstybės narės teisminės institucijos sprendimas, kuriuo kita valstybė narė įpareigojama suimti ir perduoti šiame sprendime nurodytą asmenį, siekiant pradėti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą ar vykdyti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę.

⁶³ *Cit. op.* 54.

2.2.4. Rinkimų teisė

Nacionaliniuose įstatymuose galima rasti įvairiausių nuostatų dėl piliečių, turinčių dar ir kitos ar kitų valstybių pilietybę, rinkimų teisės įgyvendinimo. Kai kurios valstybės draudžia balsuoti ne vien tik jų pilietybę turintiems ir užsienyje gyvenantiems savo piliečiams, ir leidžia balsuoti tik tiems daugiau nei vieną pilietybę turintiems piliečiams, kurie nuolat gyvena jų teritorijoje. Kitos valstybės ne vien tik jų pilietybę turintiems ir užsienyje gyvenantiems savo piliečiams leidžia balsuoti tik tuo atveju, jei jie užsienio valstybėje gyvena laikinai ir savo nuolatinę gyvenamąją vietą yra deklaravę pirmojoje valstybėje. D. Martin siūlo valstybėms įtvirtinti taisyklę, pagal kurią daugiau nei vieną pilietybę turintys asmenys rinkimų teisę galėtų įgyvendinti tik savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje. Tai skatintų labai rimtai ir apgalvotai pažvelgti į rinkimus, galbūt net didesnę politinį aktyvumą, solidarumo jausmą, nes rinkimų pasekmės tiesiogiai įtakotų tokių asmenų gyvenimą konkrečioje valstybėje. Taip pat padėtų išvengti grėsmės, kad asmenys pasinaudos pilietybės daugeto privalumais, norėdami paveikti tam tikrus politinius procesus valstybėje.⁶⁴

2.2.5. Lojalumas valstybei ir nacionalinis saugumas

Žvelgiant iš valstybės pozicijų labai opus kelias pilietybes turinčių asmenų lojalumo valstybei klausimas. Iš piliečio dažniausiai reikalaujama saugoti valstybės interesus, padėti stiprinti jos galią ir autoritetą, būti jai ištikimam. Beatodairiška ir lygiavertė piliečio ištikimybė kelioms valstybėms kelia abejonių.⁶⁵ Todėl valstybės savo nacionaliniuose įstatymuose neretai numato, kad tam tikra veikla valstybėje gali būti prieinama tik jos vienos pilietybę turintiems asmenims. Tai siejasi su būtinu lojalumu savo šaliai ir ribojama tam tikro pobūdžio pareigybėmis, viešųjų funkcijų vykdymu, kur asmuo gali naudotis tam tikromis valstybės galiomis (valstybės tarnyba), nes demokratinėse valstybėse valdžios pareigūnai yra tautos atstovai, o tauta turi teisę į visišką, nedalomo lojalumo garantiją. Drausdamos valstybės tarnautojams turėti daugiau nei vieną pilietybę, valstybės stengiasi vengti galimo interesų konflikto. Kita vertus, ši taisyklė atlieka tik profilaktinę funkciją, nes, nors ir galimi,

⁶⁴ HANSEN, Randall; and WEIL, Patrick. *Dual Nationality, Social Rights and Federal Citizenship in the U.S. and Europe*. New York, 2002, p. 52-54.

⁶⁵ SAKALAS, Aloyzas: Konstitucija dar nėra lietuvių atrama. *Lietuvos rytas*, 2007, spalio 22.

realūs valstybės tarnautojų interesų konfliktų atvejai dėl pilietybės daugeto yra reti. Be to, negalima kategoriškai teigti, jog suteikus teisę daugiau nei vieną pilietybę turintiems asmenims tapti valdžios pareigūnais, jie visi būtų šnipais ar išdavikais. Daugialypio lojalumo egzistavimo galimybę iliustruoja Europos Sąjunga: ir pilietybės valstybei, ir Europos Sąjungos institucijoms, ir kitos valstybės narės piliečiams.⁶⁶

2.2.6. Mokestinės prievolės

Kai asmuo turi daugiau nei vieną pilietybę, kyla klausimas, kuriai iš savo pilietybės valstybių jis turėtų mokėti mokesčius: abiem valstybėms ar tik kuriai nors vienai, o jei vienai, tai kuriai. A. Vaišvilos požiūriu, dvigubą pilietybę turintis asmuo mokestines prievoles turėtų vykdyti abiem savo pilietybės valstybėms. Jo teigimu, pagrindinė piliečio pareiga – laikytis savo valstybės priimtų įstatymų. O pastarieji nustato dirbančiam ir pajamas gaunančiam kiekvienam piliečiui pareigą mokėti savo valstybę išlaikančius ir jos funkcijų vykdymą garantuojančius mokesčius, nes valstybė yra išimtinai piliečių kūrinys ir egzistuoja tik tiek, kiek piliečiai ją išlaiko mokesčių mokėjimu. Tarpant dviejų valstybių piliečiu, sąmoningai prisiimama pareiga vienu metu laikytis dviejų valstybių įstatymų ir mokėti dviejų valstybių išlaikymo mokesčius. Kiekvienas asmuo, laikantis save konkrečios valstybės piliečiu, privalo lygiais pagrindais su kitais piliečiais mokėti tos valstybės išlaikymo mokesčius, nepriklausomai kur jis begyventų.⁶⁷ Tačiau pastaruoju metu tarp valstybių gausu tarptautinių dvišalių sutarčių, numatančių dvigubo apmokestinimo vengimą, vyrauja tendencija, jog mokesčiai mokami toje valstybėje, kurioje dirbama.

2.2.7. Atstovavimas valstybei

2004 m. Olimpinė Chartija (įsigaliojusi 2007 m.) numato fundamentalų principą, kad asmuo, turintis daugiau nei vieną pilietybę, turi išsirinkti, kurią iš savo pilietybės valstybių atstovaus Olimpinėse žaidynėse. Be to, jei kartą jau pasirinko kažkurią vieną iš savo pilietybės valstybių atstovauti tam tikruose pasauliniuose ar regioniniuose sporto renginiuose, tai kitą savo pilietybės valstybę galės atstovauti ne anksčiau kaip praėjus trejiems metams

⁶⁶ *Cit. op.* 64, p. 7, 55.

⁶⁷ VAIŠVILA, Alfonsas. Dviguba pilietybė – ne tik dvigubos teisės, bet ir dvigubos pareigos, *Lietuvos aidas*, 2007, Nr. 216 (10307). p. 3.

nuo tam tikro sporto renginio, kuriame atstovavo kitą savo pilietybės valstybę. Tačiau valstybių sutarimu gali būti daromos išimtys.⁶⁸

Svarbus veiksnys, kalbant apie piliečio teisių ir pareigų įgyvendinimą, yra valstybinės kalbos mokėjimas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo 2006 m. gegužės 10 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausiosios Rinkimų Komisijos įstatymo 3 straipsnio 6 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstatavo, kad valstybinė kalba yra valstybingumo elementas, visus piliečius vienijantis į valstybinę bendruomenę, visaverčio piliečių dalyvavimo valdant valstybę sąlyga.⁶⁹ Abejotina, kad pilietybės daugeto atveju asmuo mokės tiek valstybinių kalbų, kiek turės pilietybių. Nemokant savo pilietybės valstybės valstybinės kalbos, abejotina būtų ir integracija į visuomenę, valstybės konstitucinės santvarkos, tautos ir valstybės istorijos, kultūros, papročių ir tradicijų suvokimas, pasirengimas prisiimti atsakomybę už valstybės dabartį ir ateitį. Vis dėlto, tenka pripažinti, kad šiuolaikinę visuomenę apibūdina internacionalizacija ir didėjanti tarptautinė migracija, todėl, nepaisant to, jog pilietybės svarba valstybėse gali skirtis priklausomai nuo praeities ir dabarties situacijų, teisių ir pareigų, siejamų su pilietybės turėjimu, nacionalinės kultūros, valstybės geopolitinės situacijos bei kitų veiksnių, teisių ir pareigų įgyvendinimo problemos pilietybės daugeto atveju nebelaikomos per daug apsunkinančiomis valstybes. Dauguma šiuolaikinių autorių pastebi, jog pirmenybė vis dažniau teikiama atskirų individų, o ne valstybės interesams. Pilietybės daugetas tampa svarbiu žingsniu į migrantų integraciją visuomenėje: visų pirma, politinio dalyvavimo teisės atveria naujas galimybes daugeliui migrantų jausti, kad jie yra dalis visuomenės, antra, pilietybės turėjimas mažina etninę diskriminaciją (ypač darbo rinkoje) ir trečia, pilietybės daugetas padeda spręsti migrantų problemas dėl tapatybės, saugumo ir emocinių ryšių palaikymo, suteikia migrantams galimybę neprarasti identiškumo ir nepamiršti savo šaknų (natūralizacija naudinga ir tam tikrais atvejais skatina integraciją, tačiau emocionaliai tai labai sudėtingas žingsnis, nes migrantai turi atsisakyti savo ankstesnės pilietybės).⁷⁰ Asmenų teisių ir pareigų valstybės ir visuomenės atžvilgiu nustatymui vis

⁶⁸ Charte Olympique. [interaktyvus]. Comité International Olympique. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://multimedia.olympic.org/pdf/fr_report_122.pdf>.

⁶⁹ Žin., 2006, Nr. 52-1917.

⁷⁰ GUSTAFSON, Per. Globalisation, multiculturalism and individualism: the Swedish debate on dual citizenship. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, No. 3, Vol. 28.

didesnę įtaką turi nuolatinė gyvenamoji vieta, o ne pilietybės turėjimas.⁷¹ Štai ir D. Martin siūlo valstybėms laikytis taisyklės, pagal kurią pagrindines piliečio pareigas pilietybės daugeto atveju reikėtų atlikti nuolatinės gyvenamosios vietos valstybei, o ši valstybė savo ruožtu turėtų tapti pagrindine tokio asmens teisių gynėja.⁷²

3. Europos Sąjungos pilietybė

Aptarus pilietybės ir pilietybės daugeto sampratas bei teisių ir pareigų įgyvendinimo problemas pilietybės daugeto atvejais, tikslinga aptarti ir visiškai naują pilietybės rūšį – Europos Sąjungos (toliau – ES) pilietybę, kuri buvo įsteigta 1992 m. vasario 7 d. pasirašyta Europos Sąjungos sutartimi (įsigaliojo 1993 m. lapkričio 1 d).⁷³ Pažymėtina, jog ES pilietybė neatitinka tradicinės pilietybės sampratos, taigi ir tai, jog greta vienos ar kelių nacionalinių pilietybių ES valstybių narių piliečiai įgyja ir bendrą – ES pilietybę, nėra laikytina klasikiniu pilietybės daugeto atveju, nekyla minėtų teisių ir pareigų įgyvendinimo sunkumų. Kaip teigia ES Regionų komitetas savo 2000 m. vasario 17 d. nuomonėje dėl ES pilietybės, ES pilietybės įvedimu buvo siekiama dviejų pagrindinių tikslų: viena vertus, buvo siekiama apsaugoti valstybių narių piliečių teises ir užtikrinti jų interesus, o kita vertus – suteikti ES daugiau valstybingumo bruožų, leidžiant jos valstybių narių gyventojams dalyvauti ES politiniame gyvenime, nepriklausomai nuo to, kurioje valstybėje narėje jie gyvena. Kitaip tariant, buvo stengtasi sukurti naujus savitarpio santykius tarp atskirų individų ir ES.⁷⁴ ES pilietybės atsiradimas reiškia, kad ekonominis bendradarbiavimas įgavo politinį pobūdį.⁷⁵ Taigi, ES pilietybė – tai *sui generis* sistema, kurios esmė ir svarbiausia funkcija yra tam tikrų teisių ES piliečiams suteikimas. ES, priešingai nei valstybės, nėra įgaliota nuspręsti, kas yra jos piliečiai. Valstybės narės pilietybės turėjimo faktas yra vienintelis būdas ir sąlyga įgyti ES pilietybę. Tik valstybės narės turi teisę įvardyti, kas yra piliečiai nacionalinės ir kartu ES pilietybės atžvilgiu. Be to, skiriasi ES ir nacionalinės pilietybės teikiamos teisės ir laisvės. ES pilietybės teisės ir laisvės suteikiamos viršnacionaliniu lygmeniu ir tik papildoma nacionalinės pilietybės suteiktas teises. Visų pirma, asmenys įgyja tam tikras teises, laisves ir pareigas kaip tam tikros valstybės narės piliečiai, o tik tuomet – ir kaip ES piliečiai. Kita vertus, ES

⁷¹ *Ibid.* 70.

⁷² *Cit. op.* 64.

⁷³ Žin., 2004, Nr. 2-2.

⁷⁴ OJ 2000 C 156, p. 12.

⁷⁵ TALJŪNAITĖ, Meilutė. *Pilietybė ir socialinė Europos integracija*. Vilnius, 2005, p. 50-51.

valstybės narės, reguliuodamos savo pilietybės klausimus, privalo laikytis ne tik tam tikrų tarptautinės teisės nuostatų, bet ir atsižvelgti į Europos Bendrijos teisę.⁷⁶ Pavyzdžiui, 2003 m. Komisija pateikė rekomendacijas valstybėms narėms dėl natūralizacijos sąlygų nustatymo, o Taryba patvirtino, kad valstybės narės ilgalaikiams gyventojams turi suteikti galimybę gauti jos pilietybę ir taip automatiškai kartu įgyti ES pilietybę.⁷⁷ Europos Teisingumo Teismas 1992 m. sprendime Micheletti byloje nustatė, kad valstybės narės teisės nuostatomis negalėtų būti nustatyta apribojimų teisėms, kylančioms iš kitos valstybės narės pilietybės, įvedant papildomas šios pilietybės pripažinimo sąlygas tam, kad būtų galima pasinaudoti Europos Bendrijos Steigimo Sutarties numatytais pagrindinėmis laisvėmis. Micheletti byloje taip pat pasakyta, kad jei asmuo yra vienos ES valstybės narės ir trečiosios valstybės pilietis, kitos valstybės narės negali tokio asmens pripažinimo ES piliečiu sieti su papildomomis sąlygomis.⁷⁸ Be to, vienas pagrindinių šiuolaikinių liberalių demokratiškos valstybės tikslų yra užtikrinti piliečiams pilietines, politines, socialines, ekonomines bei kultūrinės teises ir laisves. Panašiai įpareigota ir ES – saugoti ir plėtoti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę. ES piliečiams užtikrinama teisė į laisvą asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimą. Taip pat – teisė dalyvauti rinkimuose. ES pilietis turi teisę balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose bet kurioje ES valstybėje narėje tokiomis pat sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai. ES valstybės narės piliečiui suteikiant teisę dalyvauti kitos valstybės narės politiniame gyvenime siekiama ES piliečių integracijos toje valstybėje narėje, kurioje jie gyvena. Dar ES piliečiai turi teisę teikti peticijas Europos Parlamentui, teisę kreiptis į Europos ombudsmeną bei teisę į diplomatinę apsaugą⁷⁹ – jei ES pilietis yra trečiojoje šalyje, kurioje jo valstybei nėra atstovaujama, jis turi teisę į bet kurios kitos ES valstybės narės diplomatinę arba konsulinę įstaigų teikiamą apsaugą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai. Svarbus veiksnys yra tas, kad valstybė narė, kurios pilietis patiria pažeidimą, neturėtų savo diplomatinę ar konsulinę atstovų kitoje valstybėje narėje.⁸⁰ 2007 m. gruodžio 13 d. ES vadovai pasirašė Lisabonos sutartį, iš dalies keičiančią Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį.⁸¹ Joje numatyta, kad ES piliečiams

⁷⁶ ŽALTAUSKAITĖ – ŽALIMIENĖ, Skirgailė. *Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę: įsistegimo teisė*. Vilnius, 2002. p. 26.

⁷⁷ *Cit. op.* 19.

⁷⁸ Rink. I-04239.

⁷⁹ Pagal norminį turinį ES piliečių diplomatinė apsauga turėtų būti laikoma konsuline pagalba arba konsuline gynyba su tam tikromis išlygomis.

⁸⁰ HIX, Simon. *Europos Sąjungos politinė sistema*. Vilnius, 2006, p.399-402.

⁸¹ Kad Sutartis įsigaliotų, kiekviena valstybė narė turės ją ratifikuoti. Valstybės narės užsibrėžė pasiekti, kad Lisabonos sutartis įsigaliotų ir taptų teisiškai įpareigojančia iki 2009 m. sausio 1 d.

išsaugoma ir sutvirtinama politinė, ekonominė bei socialinė laisvė, įtvirtinama naujų teisių bei užtikrinama geresnė apsauga. Nustatyta daugiau teisių ES veikti laisvės, saugumo ir teisingumo srityje. Naujomis civilinę saugą, humanitarinę pagalbą ir visuomenės sveikatą reglamentuojančiomis nuostatomis sustiprinami ES gebėjimai kovoti su grėsme ES piliečių saugumui. Įtvirtinta daugiau galimybių ES piliečiams išsakyti savo nuomonę: vienas milijonas kelių valstybių narių piliečių galės pareikalauti, kad Europos Komisija pateiktų naujų teisės aktų siūlymų. Šios sutarties dalimi tapo anksčiau tik simbolinę vertę turėjusi, 2000 m. pristatyta ES Pagrindinių teisių chartija, kurioje išdėstytos visos pagrindinės asmens, pilietinės, politinės, ekonominės ir socialinės teisės.⁸² Taigi, ES, jungdama valstybes nares į bendrą erdvę ir suteikdama valstybių narių piliečiams bendrą ES pilietybę, sąlygojančią jiems papildomas teises, laisves bei saugumą, eliminuoja daug praktinių sunkumų, kylančių valstybėms dėl asmenų, turinčių daugiau nei vieną pilietybę, teisių ir pareigų įgyvendinimo. Todėl, manytina, kad ES pilietybė gali būti laikoma bent jau iš dalies kompensuojančia pilietybės daugeto ribojimą ar draudimą. Žinoma, ES pilietybė nesuteikia visų ir lygių ekonominių, politinių, pilietinių bei socialinių teisių visiems asmenims, nepriklausomai nuo to, kurioje ES valstybėje narėje jie gyvena. Pavyzdžiui, ES piliečiai, gyvenantys kitoje valstybėje narėje, negali balsuoti tos valstybės nacionaliniuose rinkimuose kaip jos piliečiai. Taip pat ES piliečiams nėra nustatyta tradicinių pilietinių pareigų, tokių kaip nustatytų mokesčių mokėjimas ar būtinios karinės tarnybos atlikimas.⁸³ Tačiau realybėje asmenų, siekiančių turėti daugiau nei vieną pilietybę, tikslas neretai yra įgyti įvairių praktinių pranašumų, susijusių su ekonominėmis ir socialinėmis teisėmis ir laisvėmis, kurios būtent ir yra užtikrinamos ES pilietybės (teisė apsigyventi ir dirbti ar mokytis bet kurioje ES valstybėje narėje, teisė į socialines garantijas, teisė įsigyti nekilnojamąjį turtą ES valstybėse narėse ir pan.). Be to, ES pilietybės garantuojamomis teisėmis ir laisvėmis galima naudotis ir visose kitose valstybėse narėse, kas ne visada įmanoma nacionalinės pilietybės teikiamų teisių ir laisvių atžvilgiu. Turėti daugiau nei vieną pilietybę ES valstybių narių piliečiams nebeturėtų būti labai svarbu, nes užtikrinti jų interesus, patenkinti daugumą jų poreikių pakanka turėti ES pilietybę.

⁸² OL 2007 C 306, p. 1.

⁸³ *Cit. op.* 80.

4. Pilietybės daugeto klausimų teisinis reguliavimas

4.1. Tarptautinėje teisėje

Tarptautinėje teisėje pripažįstama, kad pilietybės klausimus kiekviena suvereni valstybė sprendžia pati. Tai yra patvirtinęs ir Nuolatinis Tarptautinis Teisingumo Teismas savo 1923 m. konsultacinėje išvadoje dėl dekretų dėl pilietybės, priimtų Tunise ir Maroke,⁸⁴ ir Tarptautinis Teisingumo Teismas 1955 m. sprendime Nottebohm byloje.⁸⁵ 1930 m. Hagos Konvencijoje dėl kai kurių klausimų, susijusių su pilietybės įstatymų kolizija, taip pat įtvirtinta, kad kiekviena valstybė pati pagal savo vidaus teisę nustato, kas yra jos piliečiai.⁸⁶ Tačiau valstybių teisė reguliuoti pilietybės klausimus nėra visiškai absoliuti. Tarptautinė teisė nustato bendrus principus, kuriais turi remtis nacionaliniai pilietybės įstatymai ir tarptautinės sutartys, reguliuojančios pilietybės klausimus.⁸⁷ Kiekviena valstybė pati savo teisės aktais apibrėžia pilietybės įgijimo, netekimo, atkūrimo sąlygas ir tvarką, savo nuožiūra leidžia, draudžia arba riboja pilietybės daugeto atvejus, tačiau tarptautinė teisė numato, kad kiekviena valstybė gali reguliuoti tik savo ir nesikišti į kitos valstybės pilietybės teisinį reguliavimą. Tarptautinės teisės apribojimai valstybėms pilietybės klausimų reguliavimo srityje egzistuoja tiek, kiek tai susiję su pilietybės suteikimo pasekmėmis tarptautinėje plotmėje.⁸⁸ Bendrų principų įtvirtinimas tarptautiniu lygiu reikalingas visuotinai pripažintoms žmogaus teisėms apsaugoti, kad būtų užkirstas kelias masiniam gyventojų pilietybės netekimui prieš jų valią ir, atvirkščiai, nenorimos pilietybės įbrukimui.⁸⁹

Nuo 1948 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos vėlesniuose universaliuose ir regioniniuose tarptautiniuose žmogaus teisių apsaugos aktuose vis daugiau ir daugiau dėmesio buvo skiriama pilietybės problemoms.

1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – pirmasis universalus tarptautinės teisės aktas, įtvirtinęs žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių katalogą. Deklaracijoje apibrėžtos pagrindinės, arba elementarios, kiekvieno asmens teisės. 15 straipsnyje įtvirtinta, kad kiekvienas žmogus turi teisę į pilietybę.⁹⁰ Ši teisė apima tris elementus, kurių kiekvienas

⁸⁴ PCIJ Reports, Series B, No. 4, p. 24.

⁸⁵ ICJ Reports, 1955, p. 23.

⁸⁶ *Cit. op.* 42.

⁸⁷ ŽALIMAS, Dainius. Lietuvos Respublikos tęstinumas ir pilietybė. *Politologija*, nr. 1997/2 (10), p. 112.

⁸⁸ *Cit. op.* 7, p. 503.

⁸⁹ *Cit. op.* 87.

⁹⁰ Žin., 2006, Nr. 68-2497.

sudaro savarankišką teisę: teisė į pilietybę, draudimas savavališkai atimti pilietybę ir teisė pakeisti pilietybę. Draudimas savavališkai atimti pilietybę reiškia, kad pilietybės atėmimas visada turi būti teisiškai pagrįstas, o asmuo turi turėti teisę jį skųsti. Tačiau pažymėtina, jog tarptautinė teisė nenumato valstybėms visuotinės pareigos visada garantuoti pilietybę. Reguluojant pilietybės suteikimą ir netekimą valstybėms palikta teisė atsizvelgti į specifines aplinkybes. Taip pat pažymėtina, kad teisė į pilietybę neapima teisės į pilietybės daugumą.⁹¹

1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1963 m. protokolas Nr. 4, užtikrinantis tam tikras teises ir laisves, ne tik tas, kurios jau įtvirtintos konvencijoje ir jos protokole Nr. 1, iš dalies pakeistas protokolu Nr. 11 numato draudimą išsiųsti piliečius (3 straipsnis). Įtvirtinta, jog niekas negali būti, ėmusis individualių ar kolektyvinių priemonių, išsiųstas iš tos valstybės, kurios pilietis jis yra, teritorijos. Taip pat, kad niekam negali būti atimta teisė atvykti į tos valstybės, kurios pilietis jis yra, teritoriją.⁹² Šios nuostatos gali būti laikomos kodifikuojančiomis tarptautinę paprotinę teisę, pagal kurią valstybė turi pareigą ir įsileisti, ir neišsiųsti savo piliečių. Kiekviena iš šitų pareigų gali būti traktuojama kaip kitos padarinys. Valstybėms turėtų būti uždrausta atimti pilietybę iš savo piliečių su tikslu jį išsiųsti. Nors joks aiškus apribojimas dėl pilietybės atėmimo nebuvo įtrauktas į protokolą Nr. 4, tai nereiškia, kad valstybės dalyvės yra visiškai nevaržomos nuspręsti dėl jų pilietybės suteikimo ir atėmimo. Toks apribojimas, ko gero, buvo nereikalingas dėl to, kad denacionalizacija tikslu išvengti tarptautinio įsipareigojimo, tokio kaip savo piliečių išsiuntimas, savaime sukeltų valstybės atsakomybę.⁹³

1957 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Konvenciją dėl ištekėjusių moterų pilietybės (įsigaliojo 1958 m.). Šios Konvencijos 1 straipsnis įtvirtina, kad nei santuokos su užsienio valstybės piliečiu sudarymas, nei jos nutraukimas, nei vyro pilietybės pakeitimas santuokos metu neturi automatiškai atsiliepti žmonos pilietybei.⁹⁴ Pilietybės daugumo atžvilgiu ši Konvencija svarbi tuo, jog buvo siekiama pripažinti ištekėjusių moterų teisę į skirtingą nuo vyro pilietybę, t.y. jei kitos valstybės pilietybė įgyjama automatiškai santuokos būdu, tai neturėtų trukdyti moteriai išlaikyti savo ankstesnę pilietybę.⁹⁵

⁹¹ *Cit. op.* 26.

⁹² Žin., 2000, Nr. 96-3016.

⁹³ Challenges to national and international law on nationality at the beginning of the new millennium (2nd European Conference on Nationality, Strasbourg, 8 and 9 October 2001). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%20%20\(2001\)Proceedings.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%20%20(2001)Proceedings.pdf)>.

⁹⁴ ŽMOGAUS TEISĖS. TARPTAUTINIŲ DOKUMENTŲ RINKINYS. Vilnius, 1991, p.193.

⁹⁵ O'LEARY, Siofra; and TIILIKAINEN, Teija. *Citizenship and Nationality status in the new Europe*. 1998, p. 140.

Paminėtina ir 1961 m. Konvencija dėl bepilietybės mažinimo (įsigaliojo 1975 m.). Ji numato priemones, kurių turi imtis valstybės bepilietybės atvejams mažinti atsižvelgiant į visuotinai pripažintą žmogaus teisę į pilietybę. Šioje Konvencijoje randama ir tam tikrų pilietybės daugeto atvejų toleravimo užuomazgų. Konvencijos 7 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad įgijęs užsienio pilietybę asmuo gali netekti savo pirmesnės pilietybės, jei užsienyje jis be pertraukos išgyvena ne mažiau kaip septynerius metus ir nepraneša atitinkamiems valdžios organams, kaip yra nustatyta jo pilietybės valstybės įstatymu, kad nori išlaikyti savo pilietybę. To paties straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog jei asmuo yra gimęs už savo pilietybės valstybės teritorijos ribų, šios valstybės įstatymu jam gali būti leidžiama išlaikyti jos pilietybę, jeigu jis per vienerius metus nuo to laiko, kai sulaukė pilnametystės, apsigyvena šios valstybės teritorijoje arba užsiregistruoja atitinkamuose jos valdžios organuose. Tačiau Konvencijos 8 straipsnyje numatyta, kad valstybė gali atimti iš asmens jo pilietybę, jei jis prisiekė arba oficialiai pareiškė savo ištikimybę kitai valstybei.⁹⁶

Suprasdama, kad tobulėjant komunikacijos priemonėms ir plėtojantis taikiems ir draugiškiems santykiams tarp valstybių vis daugiau asmenų gyvena valstybėse, kurių piliečiais jie nėra, 1985 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė dar vieną svarbų dokumentą – Asmenų, nesančių piliečiais šalies, kurioje jie gyvena, teisių deklaraciją. Deklaracijos 10 straipsnis numato, kad kiekvienam užsieniečiui turi būti suteikta laisvė bet kuriuo metu susisiekti su valstybės, kurios piliečiu jis yra, konsulatu ar diplomatine atstovybe arba, jeigu tokių nėra, su konsulatu ar diplomatine atstovybe kurios nors kitos valstybės, kuriai patikėta ginti interesus valstybės, kurios pilietis jis yra, toje valstybėje, kurioje jis gyvena.⁹⁷ Deklaracijos nuostatos pagrįstos principu, kad šie asmenys turi naudotis pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis bei vienoda įstatymo apsauga be jokios nepagrįstos diskriminacijos.⁹⁸

1966 m. Jungtinių Tautų Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 12 straipsnyje įtvirtina, kad niekam neturėtų būti atimta teisė patekti į savo pilietybės valstybę. Taip pat, pakto 24 straipsnyje, pripažinta vaiko teisė įgyti pilietybę.⁹⁹

1966 m. Tarptautinės Konvencijos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo 5 straipsnis valstybes dalyves įpareigoja uždrausti ir panaikinti visų formų rasinę diskriminaciją ir garantuoti kiekvieno žmogaus lygiateisiškumą prieš įstatymą

⁹⁶ *Cit. op.* 94, p. 184.

⁹⁷ *Ibid.* 96, p. 250.

⁹⁸ ŽALIMAS, Dainius, *et al.*, Tarptautinės organizacijos. Vilnius, 2001, p. 347.

⁹⁹ Žin., 2002, Nr. 77-3288.

nepriklausomai nuo rasės, odos spalvos, tautybės ar etninės kilmės, ypač realizuojant teisę į pilietybę.¹⁰⁰

1979 m. Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims 9 straipsnis numato, kad valstybės dalyvės turi suteikti moterims lygias su vyrais teises įgyti, pakeisti ar išlaikyti savo pilietybę. Be to, užtikrinti, kad nei santuoka su užsieniečiu, nei vyro pilietybės pakeitimas santuokos metu automatiškai nekeičia žmonos pilietybės, nepadaro jos asmeniu be pilietybės ir negali priversti jos priimti vyro pilietybę. Valstybės dalyvės turi suteikti moterims lygias su vyrais teises pasirinkti savo vaikų pilietybę.¹⁰¹

Nors 1995 m. Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje konkrečių nuostatų, liečiančių pilietybės klausimus, nėra, jos 4 straipsnis įtvirtina bet kokios tautinėms mažumoms priklausančių asmenų diskriminacijos draudimą, taigi ir pilietybės suteikimo srityje.¹⁰²

1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 7 straipsnyje dar kartą pripažinta vaiko teisė įgyti pilietybę. 8 straipsnyje numatyta, kad valstybės, šios Konvencijos dalyvės, įsipareigoja gerbti vaiko teisę išsaugoti savo identiškumą, įskaitant pilietybę.¹⁰³

Paminėti tarptautinės teisės aktai rodo, jog pilietybės klausimams tarptautiniame lygmenyje skiriama nemažai dėmesio. Nors pilietybės reguliavimo klausimai iš esmės yra nacionalinės teisės objektas, žmogaus teisių raida po Antrojo pasaulinio karo sąlygojo, kad valstybių diskrecija, reguliuojant pilietybės klausimus, buvo apribota. Tarptautinėje teisėje išivyravo tendencija unifikuoti svarbiausius pilietybės teisinio reguliavimo aspektus (kurie laikui bėgant keitėsi) ir tokiu būdu susiaurinti valstybių nacionalinės teisės reguliavimo sferą. Tarptautinėje teisėje šiandien jau sutinkama, kad pilietybė yra prigimtinė žmonių teisė, kad nacionalinis pilietybės teisinis reguliavimas turi užtikrinti žmogaus teisės į pilietybę įgyvendinimą ir atitikti tarptautines konvencijas, tarptautinę paprotinę teisę bei visuotinai pripažintus su pilietybe susijusius teisės principus. Tačiau pilietybės daugeto atvejai aptariami minimaliai arba išvis neličiami. Nėra sudaryta jokios universalios tarptautinės sutarties specialiai skirtos suderinti valstybių vidaus įstatymus pilietybės daugeto atžvilgiu.¹⁰⁴

Nuo 1930 m. Hagos Konvencijos dėl kai kurių klausimų, susijusių su pilietybės įstatymų kolizija (įsigaliojusios 1937 m. ir vėliau dar papildytos trimis protokolais ir

¹⁰⁰ Žin., 1998, Nr. 108-2957.

¹⁰¹ Žin., 1996, Nr. 21.

¹⁰² Žin., 2000, Nr. 20-497.

¹⁰³ Žin., 1995, Nr. 60-1501.

¹⁰⁴ *Cit. op.* 33.

aštuoniomis rezoliucijomis), standartinė tarptautinės teisės norma (principas) pilietybės daugeto atžvilgiu buvo jo nepripažinimas net ir tais atvejais, kai asmenys įgydavo daugiau nei vieną pilietybę patys to nenorėdami, dėl valstybių pilietybės įstatymų kolizijos.¹⁰⁵ Šios Konvencijos preambulėje teigiama, kad pilietybės daugeto atvejai turi būti naikinami. Konvencijos 1 straipsnyje įtvirtinta, kad kiekviena valstybė savo įstatymu nustato, kas yra jos piliečiai. Šį įstatymą turi pripažinti kitos valstybės, jeigu jis atitinka tarptautines konvencijas, tarptautinę paprotinę teisę ir visuotinai pripažintus teisės principus, susijusius su pilietybe. Konvencijos 4 straipsnis nustato, kad jei vis tik asmuo turi daugiau nei vieną pilietybę, viena iš jo pilietybės valstybių negali vykdyti diplomatinės gynybos prieš kitą valstybę, kurios piliečiu tas asmuo taip pat yra. 5 straipsnyje numatyta, kad trečiosios šalys asmenis su daugiau nei viena pilietybe turėtų traktuoti kaip turinčius tikrai kurią nors vieną, atsižvelgiant į nuolatinės gyvenamosios vietos ar glaudžiausio ryšio kriterijų. Konvencijos III skyriaus nuostatose, reguliuojančiose moterų pilietybės klausimus, atsispindi siekis vengti pilietybės daugeto atsiradimo santuokos būdu.¹⁰⁶

Neigiamą požiūrį į pilietybės daugetą taip pat parodė 1963 m. Europos Tarybos priimta Konvencija dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių. Konvencijoje nurodyti metodai, skirti pilietybės daugetui, kaip nepageidaujamam reiškiniui, pašalinti.¹⁰⁷ Konvencijos preambulėje nustatyta, kad galimybė turėti kelių valstybių pilietybę gali sukelti nepageidautinų sunkumų ir kad Europos Tarybos tikslas yra bendrais veiksmais kuo labiau sumažinti pilietybės daugeto atvejų skaičių. Konvencijos 1 straipsnyje numatyta, kad valstybių, Konvencijos dalyvių, piliečiai, sulaukę pilnametystės ir laisva valia natūralizacijos¹⁰⁸ ar optacijos¹⁰⁹ būdu įgiję ar susigrąžinę kitos valstybės pilietybę, neturi teisės išlaikyti savo ankstesnės pilietybės. Konvencijos II skyrius skirtas spręsti karinės prievolės klausimus pilietybės daugeto atvejais. Kaip jau minėta, buvo numatyta, kad asmuo, kuris turi kelių valstybių, šios Konvencijos dalyvių, pilietybę, karinę tarnybą turi atlikti tik vienoje iš jų, nebent valstybės numatytų ką kita specialiais tarpusavio susitarimais.¹¹⁰ 1977 m. papildomu protokolu karinės prievolės

¹⁰⁵ *Cit. op.* 93.

¹⁰⁶ *Cit. op.* 42.

¹⁰⁷ *Cit. op.* 93.

¹⁰⁸ Natūralizacija – valstybės pilietybės suteikimas asmeniui be pilietybės arba užsienio valstybės piliečiui.

¹⁰⁹ Optacija – vienas iš pilietybės įgijimo būdų, kai piliečiui suteikiama teisė pasirinkti pilietybę. Paprastai vykdomas tarptautinių sutarčių pagrindu.

¹¹⁰ *Cit. op.* 34.

atlikimas daugiau nei vieną pilietybę turintiems asmenims buvo dar labiau supaprastintas.¹¹¹ 1993 m. priimtas Antrasis Konvencijos protokolai. Europos Taryba, atsižvelgdama į didėjančią tarptautinę migraciją, pripažino, kad pilietybės daugetas galėtų būti deramu sprendimu migrantų integracijai pasiekti. Šiuo protokolu teisė į pilietybės daugetą numatyta trimis atvejais: antros kartos migrantams, sutuoktiniams mišrių santuokų atveju ir jose gimusiems vaikams.¹¹²

1980 – 1990 m. dėl vyrų ir moterų socialinės lygybės įtvirtinimo, padidėjusios tarptautinės migracijos, mišrių santuokų dažnėjimo ir jose gimstančių vaikų daugėjimo, pilietybės daugetas tapo neišvengiama realybe, asmenų, turinčių daugiau nei vieną pilietybę, skaičius nenustojė augti nepaisant tarptautinės bendruomenės pastangų vengti šio reiškimo vystymosi. Todėl ir tarptautinių organizacijų, ir valstybių požiūris į pilietybės daugetą ėmė keistis. Tam tikru laipsniu tai buvo atspindėta ir 1997 m. Europos konvencijoje dėl pilietybės. Nors Konvencijoje pilietybės daugeto pripažinimas nėra iškeltas į kiekvieno žmogaus teisės į pilietybę, bepilietybės atvejų vengimo ir savavališko pilietybės atėmimo negalimumo principų lygmenį, Konvencija aiškiai nustato tam tikrus pripažintinus pilietybės daugeto atvejus ir yra orientuota į pilietybės daugeto problemų sprendimą.¹¹³ Taigi 1997 m. Europos konvencija dėl pilietybės ne tik leidžia valstybėms toleruoti pilietybės daugeto atvejus, bet tam tikrais numatytais atvejais ir reikalauja pripažinimo. 1997 m. Konvencija Europos Taryba siekė unifikuoti pagrindinių pilietybės klausimų reguliavimą. Ji nelaikoma pakeitusia 1963 m. Europos Tarybos konvenciją dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių. Europos Taryba išaiškino, kad šios dvi konvencijos nėra nesuderinamos ir gali egzistuoti kartu. Valstybės gali būti jų abiejų narėmis. Europos konvencija dėl pilietybės siekiama, kad sprendžiant su pilietybe susijusius klausimus, būtų atsižvelgiama į valstybių ir asmenų teisėtus interesus, kad būtų skatinama teisės principų, susijusių su pilietybe, nuosekli plėtra, kad valstybės ir jų institucijos bendradarbiautų šioje srityje.¹¹⁴ Konvencijos 4 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė į pilietybę ir tai, kad iš nei vieno asmens negalima savavališkai atimti jo

¹¹¹ Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality, 1977. [interaktyvus]. Council of Europe [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/095.htm>>.

¹¹² Second Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality, 1993. [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/149.htm>>.

¹¹³ *Cit. op.* 105.

¹¹⁴ European Convention on Nationality, 1997. Explanatory Report. [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/166.htm>>.

pilietybės. Konvencija charakterizuotina kaip neutrali pilietybės daugeto atžvilgiu, nes V skyriuje, kuriame įtvirtintos nuostatos dėl kelių valstybių pilietybės, pripažįstama, kad valstybės gali laikytis įvairių pozicijų šiuo klausimu, ir kad svarbiausia yra vengti diskriminacijos ir bepilietybės atvejų. Konvencijos 14 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės, net tos, kurios siekia vengti pilietybės daugeto, turėtų toleruoti jį bent dviem atvejais: jei jis atsiranda savaime dėl dviejų ar daugiau valstybių įstatymų kolizijos arba dėl skirtingų valstybių piliečių santuokos ir dėl atitinkamų jų pilietybių perdavimo vaikams. Konvencija neapriboja valstybių teisės leisti turėti daugiau nei vieną pilietybę tik Konvencijoje nurodytais atvejais, bet ir nedraudžia valstybėms savo įstatymais sieti pilietybės suteikimą su privalomu ankstesniosios pilietybės atsisakymu ar nustatyti, kad jos piliečiai netenka savo pilietybės savanoriškai įgiję kitos valstybės pilietybę. Konvencijos 5 straipsnis įtvirtina, kad asmenys, turintys daugiau nei vieną pilietybę, kiekvienoje valstybėje, kurios pilietybę jie turi, yra lygiateisiai piliečiai ir negali būti diskriminuojami.¹¹⁵ Europos Taryba, aiškindama šią konvenciją, pripažino, jog leidimas asmenims, kurie savanoriškai įgyja kitą pilietybę, išsaugoti jų ankstesnę pilietybę priklauso nuo konkrečių situacijų atskirose valstybėse. Kai kuriose valstybėse, ypač tose, kuriose yra didelis kiekis asmenų, norinčių įgyti ar įgijusių jų pilietybę, gali būti manoma, kad ankstesnės pilietybės išlaikymas trukdys pilnai tokių asmenų integracijai. Tačiau kitos valstybės ankstesnės pilietybės išlaikymą kaip tik gali laikyti palengvinimu įgyjant jų pilietybę ar norint sugrįžti į kilmės valstybę. Todėl Europos Taryba pripažįsta valstybių teisę atsižvelgti į specifines aplinkybes jų viduje nustatant, koku mastu bus leidžiami ar ribojami pilietybės daugeto atvejai.¹¹⁶

Taigi, pasikeitus tarptautinei situacijai, pilietybės daugeto atvejų reguliavimas tarptautinėje teisėje smarkiai evoliucionavo: nuo ankstesnio tikslo vengti pilietybės daugeto atvejų buvo pereita prie neutralaus požiūrio į šį reiškinį. Tarptautinė teisė leidžia valstybėms nuspręsti neleisti jų piliečiams turėti daugiau nei vieną pilietybę, bet ir nedraudžia valstybėms nuspręsti suteikti jų pilietybę asmenims, jau turintiems kitos valstybės pilietybę, taip pat nenurodo, kad valstybės turi taikyti vienodas taisykles pilietybės suteikimui. Tarptautinėje teisėje netgi nėra jokio aiškaus principo, kuris teoriškai neleistų valstybėms suteikti jų pilietybę visam pasauliui. Lemiamas klausimas yra tik, ar kitos valstybės

¹¹⁵ *Cit. op.* 17.

¹¹⁶ *Cit. op.* 114.

pripažintų tai.¹¹⁷ Todėl darytina išvada, jog pilietybės daugetas neprieštarauja tarptautinei teisei.

4.2. Užsienio valstybėse¹¹⁸

Pradėjus atidžiau tirti užsienio valstybių pilietybės teisinio reguliavimo ypatumus, pastebėta jų konvergencijos požymių, matyti aiški tendencija tolerancijos pilietybės daugetai link. Nors pilietybės daugetas įvairiose valstybėse yra aštrių politinių debatų objektas, dauguma jų pastaraisiais metais ieško būdų, kaip būtų galima spręsti šį klausimą, o ne paprasčiausiai nuo jo atsiriboti ar visiškai uždrausti. Valstybės, kurių ankstesniuose teisės aktuose buvo numatytos itin griežtos sąlygos pilietybės įgijimui, dabar jas lengvina, vis dažniau nei anksčiau suteikdamos galimybę turėti ne vieną pilietybę. Vis didesnę valstybių toleranciją pilietybės daugeto atžvilgiu lėmė globalizacijos procesai, didėjanti valstybių integracija, migracija, mišrių santuokų daugėjimas, vyrų ir moterų socialinės lygybės įtvirtinimas ir kt.¹¹⁹

Augantis politinių ir ekonominių migrantų skaičius XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje ir dešimtąjį dešimtmetį privertė Vakarų valstybes pakeisti savo tradicines pilietybės politikas. Vakarietiškos visuomenės nustojo būti homogeniškos tautos. Imigracijos bangos viena po kitos sukūrė daugiakultūres visuomenes ir privertė valstybes kurti naujus pilietybės apibrėžimus bei naujas socialines ir politines teises.¹²⁰

Pastaruoju metu senosiose Europos Sąjungos valstybėse narėse (toliau – ES 15)¹²¹ įvyko nemažai pilietybės teisinio reguliavimo reformų. Nors dauguma jų vedė pilietybės politikos liberalizacijos link ir atspindėjo didesnę toleranciją pilietybės daugeto atvejams, ES 15 yra vis dar labai toli nuo bendros (ar net panašios) politikos pilietybės srityje.¹²²

Švedijos Karalystė. Nepaisant sąlyginai liberalios politikos integracijos ir natūralizacijos srityse, Švedija, kaip ir daugelis kitų šiaurės Europos valstybių, ilgą laiką

¹¹⁷ *Cit. op.* 105.

¹¹⁸ Darbe aptartos tik Europos Sąjungos valstybių narių pozicijos pilietybės daugeto atžvilgiu.

¹¹⁹ *Cit. op.* 75, p. 63.

¹²⁰ *Cit. op.* 80.

¹²¹ ES kūrėsi tolydžio plėsdamasi: 1951m. šešios šalys – Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietija – įkūrė Europos anglies ir plieno bendriją; 1957 m. atsirado Europos Ekonominė Bendrija ir Europos atominės energetikos bendrija; 1973 m. prisijungė Airija, Danija ir Jungtinė Karalystė; 1981 m. – Graikija; 1986 m. – Ispanija ir Portugalija; 1995 m. – Austrija, Suomija ir Švedija. Šios 15 valstybių vadinamos „ES 15“.

¹²² *Cit. op.* 80.

laikėsi griežtos politikos pilietybės daugeto atžvilgiu. 1980 m. Švedijoje svarstyta galimybė palengvinti imigrantų integraciją į Švedijos visuomenę liberalesnio pilietybės teisinio reguliavimo būdu. Tačiau tuo metu nebuvo imtasi jokių priemonių dėl to, kad Švedija dar nebuvo pasiruošusi pasitraukti iš 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių. Taip pat buvo baimintis pilietybės daugeto pripažinimo pasekmių, susijusių su nacionalinio saugumo ir rinkimų teisės klausimais. 1997 m. sudaryta speciali parlamentinė komisija peržvelgti Švedijos pilietybės teisinį reguliavimą, išanalizuoti galimas dvigubos pilietybės draudimo principo atsisakymo pasekmes bei parengti pasiūlymą dėl konstitucinių ar kitokių reikalingų priemonių, kurios sektų iš atliktos analizės. Komisija, pristatydama savo galutinę ataskaitą 1999 m. kovą, pasiūlė priimti naują pilietybės įstatymą, kuris visiškai pripažintų dvigubą pilietybę.¹²³ Tai buvo padaryta 2001 m. Nustatyta, kad iš užsienio piliečių, įgyjančių Švedijos pilietybę natūralizacijos būdu, daugiau nebereikalaujama atsisakyti ankstesnės pilietybės, o Švedijos piliečiai, įgyjantys kitų valstybės pilietybes, gali kartu likti ir Švedijos piliečiais. Be to, asmenys, netekę Švedijos pilietybės pagal senesnįjį teisinį reguliavimą, galėjo susigrąžinti ją pateikdami prašymą per du metus nuo naujojo įstatymo įsigaliojimo dienos.¹²⁴ Naujasis Švedijos pilietybės įstatymas santykiuose su kitomis 1963 m. Europos Tarybos Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, valstybėmis narėmis nebuvo taikomas vienerius metu. Švedija šią Konvenciją denonsavo.¹²⁵

Suomijos Respublika. 2003 m. Suomijoje atlikta pilietybės teisinio reguliavimo reforma, kurios tikslas palengvinti už Suomijos ribų gyvenančių Suomijos piliečių ryšių su Suomija išlaikymą bei sudaryti sąlygas galimam jų grįžimui. Siekta, kad Suomijoje apsigyvenantys užsieniečiai su laiku įgytų visavertes teises ir pareigas dalyvauti Suomijos visuomeniniame gyvenime. Taigi 2003 m. priimtas naujas, pilietybės daugeto atvejus pripažįstantis, Suomijos pilietybės įstatymas. Teisė turėti daugiau nei vieną pilietybę pripažinta universaliai, t.y. ne tik emigrantams, bet ir natūralizacijos būdu Suomijos pilietybę įgijusiems imigrantams. Nustatyta, kad Suomijos pilietis, turintis ne tik Suomijos pilietybę, nesvarbu, ar jis bus užsienyje, ar Suomijos teritorijoje, Suomijos valstybės atžvilgiu bus

¹²³ *Cit. op.* 70.

¹²⁴ Act on Swedish Citizenship. [interaktyvus]. Government Offices of Sweden. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/91/91/365ece33.pdf>>.

¹²⁵ *Cit. op.* 70.

laikomas tik Suomijos piliečiu.¹²⁶ Numatyta ir Suomijos karinės prievolės įstatymo reforma, kuri turėtų įsigalioti nuo 2008 m. Siūloma atleisti dvigubą pilietybę turinčius asmenis nuo karinės prievolės atlikimo Suomijoje, jeigu jie įrodys, jog jų faktiniai asmeniniai ryšiai juos labiau sieja su kita valstybe, pavyzdžiui, ten mokėsi ar studijavo, gyvena bei dirba.¹²⁷

Graikijos Respublika. 2000 m. Graikijos pilietybės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) visiškai pripažįsta pilietybės daugetą. Graikijos piliečių natūralizacija užsienio valstybėse savaime nesąlygoja Graikijos pilietybės netekimo, o ankstesnės pilietybės atsisakymas nėra natūralizacijos Graikijoje sąlyga. Įstatyme taip pat numatyta, kad asmenys, turintys daugiau nei vieną pilietybę, įskaitant Graikijos, pagal Graikijos teisę bus laikomi tik Graikijos piliečiais.¹²⁸

Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė. Pilietybės daugeto atvejai Jungtinėje Karalystėje pripažįstami nuo imperinės pilietybės panaikinimo, kai nepriklausomomis tapusių buvusių britų kolonijų ir dominimų gyventojai galėjo įgyti jų pilietybes, ir kartu išlaikyti britiškąją. Tai įtvirtino 1948 m. Britų pilietybės įstatymas, nors vėliau Jungtinė Karalystė tapo 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, dalyve. 1980 m. Jungtinėje Karalystėje labai padidėjo imigrantų skaičius tiek iš užsienio, tiek ir iš Britanijos tautų sandraugos šalių. Daugelis jų norėjo palaikyti ryšius su savo gimtosiomis šalimis, išsaugoti jų pilietybę ir galbūt perduoti ją savo vaikams, gimusiems jau Jungtinėje Karalystėje. Todėl Jungtinės Karalystės Vyriausybė nusprendė, jog įgyjant Britų pilietybę neturėtų būti reikalaujama atsisakyti ankstesnės pilietybės, jei tai padėtų imigrantams įsikurti Jungtinėje Karalystėje. Šiais laikais Jungtinė Karalystė laikosi panašios pozicijos ir pateisina pilietybės daugetą kaip imigrantų integracijos bei ryšių su emigrantais palaikymo priemonę.¹²⁹ Ankstesnės pilietybės atsisakymas nėra nei natūralizacijos, nei britų pilietybės atstatymo sąlyga. Britų pilietybės netekimas nėra britų piliečių natūralizacijos kitose užsienio valstybėse pasekmė. Jungtinė Karalystė laikosi principo, jog trečiojoje šalyje jos piliečiai,

¹²⁶ Nationality Act. [interaktyvus]. Ministry of the Interior, Finland. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.uvi.fi/download.asp?id=Nationality+Act;609;{E792540D-5E25-4282-BAF9-13FB9CA64E12}>>.

¹²⁷ PIVORAS, Saulius. Dvigubos pilietybės politika (Skandinavijos pamokos Lietuvai). *OIKOS: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2007, Nr. 3.

¹²⁸ European Bulletin on Nationality. [interaktyvus]. European Council. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.] Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/bulletin/0_Index.asp#TopOfPage>.

¹²⁹ *Cit. op.* 8, p. 549.

turintys dar ir kitos ar kitų valstybių pilietybę, diplomatinės ir konsulinės gynybos turėtų reikalauti iš tos valstybės, su kurios pasu jie keliauja.¹³⁰

Prancūzijos Respublika. Prancūzija buvo viena iš pirmųjų valstybių savo 1791 m. konstitucijoje numaçiusi specifines nuostatas dėl pilietybės. Buvo numatyta, jog pilietybė suteikia galimybę naudotis politinėmis teisėmis. Vėliau pilietybės klausimai įtraukti ir į Prancūzijos civilinį kodeksą, kaip pagrindas naudotis pilietinėmis teisėmis.¹³¹ Nors Prancūzija yra 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, dalyvė, civiliniame kodekse nuo 1998 m. pripažįstama teisė turėti daugiau nei vieną pilietybę. Ankstesnės pilietybės atsisakymas nėra natūralizacijos Prancūzijoje sąlyga. Taip pat numatyta, kad asmenims, turintiems tikrai vieną, ir asmenims, turintiems kelias pilietybes, suteikiamos vienodos teisės ir pareigos.¹³²

Portugalijos Respublika. Portugalijos konstitucijoje numatyta, kad dviguba pilietybė galima, jei ji numatyta ir atsiranda pagal nacionalinę teisę ar tarptautines sutartis. 2006 m. priimtas naujas Portugalijos pilietybės įstatymas, kuriame nustatyta, kad Portugalija pripažįsta ir visiškai neriboja pilietybės daugeto atvejų. Ankstesnės pilietybės atsisakymas nėra natūralizacijos Portugalijoje sąlyga, o Portugalijos piliečio natūralizacija kitose valstybėse automatiškai nereiškia Portugalijos pilietybės praradimo. Taip pat numatyta, kad pilietybės daugetas toleruojamas, kai atsiranda dėl valstybių įstatymų kolizijos. Portugalija yra 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹³³

Italijos Respublika. 1992 m. Italijos pilietybės įstatymas numato bendrą taisyklę, pagal kurią leidžiama turėti daugiau nei vieną pilietybę. Numatyta, kad Italijos pilietybės netekimas nėra siejamas su kitos valstybės pilietybės įgijimu, o su suinteresuoto asmens laisva valia. Tik santykiuose su valstybėmis, 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, dalyvėmis numatyta tam tikrų papildomų reikalavimų dėl kelių pilietybių išlaikymo. Italija taip pat yra pasirašiusi ir 1997 m. Europos konvenciją dėl pilietybės.¹³⁴

Ispanijos Karalystė. Nors Ispanijos konstitucijoje numatyta, kad iš ispanų kilmės asmenų niekas negali atimti Ispanijos pilietybės, ilgą laiką teisinis reguliavimas buvo

¹³⁰ *Cit. op.* 128.

¹³¹ *Cit. op.* 7, p. 502.

¹³² Code civil [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/initRechCodeArticle.do>>.

¹³³ *Cit. op.* 128.

¹³⁴ *Cit. op.* 128.

priešiškas pilietybės daugeto atžvilgiu. 1958 m. Ispanijoje nuspręsta pilietybės daugeto atvejus toleruoti tik tarptautinėmis sutartimis, kurios taps vidaus teisinės sistemos dalimi. Visose Ispanijos sudarytose tarptautinėse sutartyse dėl dvigubos pilietybės laikomasi principo, kad kitos valstybės, sutarties dalyvės, pilietybės įgijimas automatiškai nereiškia Ispanijos pilietybės netekimo. XX a. devintajame dešimtmetyje dviguba pilietybė įstatymu pripažinta ispanams emigrantams, tačiau dešimtajame dešimtmetyje atšaukta. 2002 m. priimtos Ispanijos pilietybės įstatymo pataisos, kuriomis vėl pripažinta dviguba pilietybė ispanų emigrantams į Lotynų Ameriką. Tačiau natūralizacija kitose užsienio valstybėse sąlygoja Ispanijos pilietybės praradimą. Imigrantų atžvilgiu dviguba pilietybė nepripažįstama, ankstesnės pilietybės atsisakymas yra viena iš natūralizacijos sąlygų Ispanijoje. Ispanija yra 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, dalyvė.¹³⁵

Airija. 1956 m. Airijos pilietybės ir tautybės įstatymas paskutinį kartą keistas 2004 m. Nustatyta, kad Airijos pilietis, prieš įgydamas kitos valstybės pilietybę, turėtų savanoriškai atsisakyti Airijos pilietybės, priešingu atveju, nuo tapimo kitos valstybės piliečiu momentu, jis nebebus laikomas Airijos piliečiu. Pilietybės daugeto atvejai toleruojami ir pripažįstama, kad Airijos pilietybė negali būti atimta, jei kita pilietybė įgyta be asmens valios.¹³⁶ Airija yra 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, dalyvė.

Nyderlandų Karalystė. 1970 – 1980 m. suteikus vietinio balsavimo teises ne piliečiams, iškilo ir dvigubos pilietybės pripažinimo klausimas. 1991 m. panaikintas reikalavimas, įgyjant Nyderlandų pilietybę, atsisakyti ankstesnės pilietybės. Tačiau 1997 m. nuspręsta grįžti prie ankstesnio pilietybės teisinio reguliavimo vėl įvedant įsakmų reikalavimą, natūralizacijos būdu įgyjant Nyderlandų pilietybę, atsisakyti ankstesnės pilietybės. 2000 m. Nyderlandų pilietybės įstatymas (įsigaliojęs 2003 m.) numato, kad pilietybės daugeto atvejai leidžiami tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, mišrių santuokų ir vaikų, gimusių tokiose šeimose, atveju. Tačiau taip pat nustatyta, kad dvigubą pilietybę turintis Nyderlandų pilietis ją automatiškai praranda, jei negyvena Nyderlanduose ar kurioje nors kitoje Europos Sąjungos šalyje daugiau nei dešimt metų. Nyderlandai yra ir 1963 m. Konvencijos dėl

¹³⁵ *Cit. op.* 128.

¹³⁶ Irish Nationality and Citizenship Act. [interaktyvus]. Irish Naturalisation and Immigration Service. [žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.inis.gov.ie/en/INIS/Pages/WP07000068>>.

galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, ir 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės valstybė narė.¹³⁷

Vokietijos Federacinė Respublika. 1999 m. Vokietijoje pradėta pilietybės teisinio reguliavimo reforma, siekiant numatyti daugiau atvejų, kada galimas pilietybės daugetas.¹³⁸ 2000 m. priimtas naujas Pilietybės įstatymas, kuriame numatyta, jog pilietybės daugetas leidžiamas šiais atvejais: jei pretendentai į Vokietijos pilietybę yra senyvo amžiaus asmenys ir dviguba pilietybė yra vienintelė kliūtis natūralizacijai, jei ankstesnės pilietybės atsisakymas yra neproporcingai apsunkintas, ir jei paraiškos natūralizacijai atmetimas sudarytų asmeniui ypatingų nepatogumų. Be to, pilietybės daugetas pripažįstamas, jei priešingu atveju ankstesnės pilietybės atsisakymas sukeltų ekonominių ar finansinių nuostolių. Taip pat įvesta *jus soli* principo taikymo taisyklė. Tai buvo didelė naujovė ir liberalizacija lyginant su ankstesne Vokietijos pilietybės politika, tačiau praktiškai Vokietija vis tiek deklaravo nepritarimą pilietybės daugeto atvejams ir numatė ilgą sąrašą išimčių. *Jus soli* principo taikymas labai siauras – užsienio piliečių vaikas, gimęs Vokietijoje, įgyja Vokietijos pilietybę tik tuo atveju, jei vienas iš tėvų turi teisėtą nuolatinę gyvenamąją vietą Vokietijoje ne mažiau kaip aštuonerius metus. Be to, sulaukę 23 m. amžiaus dvigubą pilietybę turintys asmenys turi pasirinkti kurią nors vieną iš savo pilietybių. Taigi, tikėtina, kad sulaukę šio amžiaus, dauguma ne piliečių vaikų, gimusių Vokietijoje, prarastų Vokietijos pilietybę. Automatinis pilietybės paveldėjimas vokiečių kilmės asmenims, gyvenantiems užsienyje buvo apribotas tik pirmąją kartą. 2001 m. Vokietija nusprendė pasitraukti iš 1963 m. Europos Tarybos Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, ir prisijungti prie 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės deklaruodama siekį prisidėti prie pilietybės pamatinių teisinių principų vienodinimo Europoje.¹³⁹

Austrijos Respublika. 2005 m., siekiant pagerinti užsienio valstybėse gyvenančių Austrijos piliečių situaciją, buvo priimtos Austrijos pilietybės įstatymo pataisos, kuriomis palengvintos sąlygos išlaikyti ir susigrąžinti Austrijos pilietybę neatsisakant turimos pilietybės. Tačiau, nors ir yra numatyta tam tikrų išimčių, Austrija nepripažįsta pilietybės daugeto atvejų ir laikosi politikos jų vengti. Įtvirtinta bendra taisyklė, kad Austrijos piliečių

¹³⁷ FAIST, Tomas; GERDES, Jürgen; and RIEPLE Beate. Dual Citizenship as a Path-Dependent. *The International Migration Review*, New York, 2004, Vol. 38.

¹³⁸ TEISINĖS MINTIES ŠVENTĖ. *Studentų tarptautinių mokslinių konferencijų pranešimai*. Vilnius, 2004, p. 316-321.

¹³⁹ GREEN, Simon. Between Ideology and Pragmatism: The Politics of Dual Nationality in Germany. *The International Migration Review*, New York, 2005, vol. 39, p. 921.

natūralizacija kitoje valstybėje automatiškai sąlygoja Austrijos pilietybės netekimą. Dėl dvigubos pilietybės ir karinės prievolės atlikimo tokiu atveju Austrija yra pasirašiusi dvišales sutartis su Šveicarija ir Argentina. Taip pat ji yra 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, ir 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁴⁰

Belgijos Karalystė. Iki 2007 m. pilietybės teisinio reguliavimo reformos Belgija griežtai riboja pilietybės daugeto atvejus. Tačiau nuo 2007 m. įgyjant Belgijos pilietybę natūralizacijos būdu nėra reikalaujama atsisakyti savo ankstesnės pilietybės. Pilietybės daugeto atvejai taip pat toleruojami, jei jie atsiranda savaime, t.y. be jokio savanoriško asmens veiksmo, pavyzdžiui gimimu. Nustatyta, jog asmuo, įgijęs kitos užsienio valstybės pilietybę, automatiškai nebepraranda Belgijos pilietybės. Belgija yra 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, dalyvė, todėl santykiuose su kitomis šios Konvencijos dalyvėmis numatyta išimčių.¹⁴¹

Liuksemburgo Didžioji Hercogystė. Kadangi net 40% Liuksemburgo gyventojų sudaro imigrantai, pilietybės daugeto atvejai nepripažįstami ir toleruojami tik tada, kai atsiranda savaime, pavyzdžiui, gimimu. Pagal 2001 m. Liuksemburgo pilietybės įstatymą, ankstesnės pilietybės atsisakymas, nors ir su tam tikromis išimtimis, yra viena iš natūralizacijos sąlygų Liuksemburge. O savanoriškas kitos valstybės pilietybės įgijimas automatiškai sąlygoja Liuksemburgo pilietybės netekimą. Liuksemburgas yra 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, valstybė narė.¹⁴²

Danijos Karalystė. Danija nuosekliai laikosi priešiškos pozicijos pilietybės daugeto atžvilgiu ir pastaruoju metu netgi ėmėsi teisinių priemonių, kad apsaugotų nuo tolerancijos pilietybės daugetui didėjimo kai kuriose kitose Skandinavijos šalyse poveikio jos pilietybės politikai. Pagal 2002 m. Danijos pilietybės įstatymą (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) ankstesnės pilietybės atsisakymas yra būtina natūralizacijos sąlyga. Išimtyms taikomos tik pabėgėliams ir tais atvejais, kai yra neįmanoma atsisakyti ankstesnės pilietybės. Jei įgyjama kitos valstybės pilietybė arba įstojama į kitos valstybės tarnybą, Danijos pilietybė automatiškai prarandama. Pilietybės daugetas toleruotinas tik tuo atveju, jei įgyjamas

¹⁴⁰ *Cit. op.* 8, p. 318.

¹⁴¹ Code de la Nationalité Belge. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.juridat.be/cgi_loi/loi_F.pl?cn=1984062835>.

¹⁴² *Cit. op.* 128.

savaime, pavyzdžiui, gimimu arba santuokos būdu. Danija yra ir 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, ir 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁴³

Naujosios Europos Sąjungos valstybės narės (toliau – ES 10),¹⁴⁴ ypač tos, kurios praeityje patyrė Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos (toliau – SSRS) okupaciją, nustatydamos pilietybės klausimų teisinį reguliavimą, stengiasi atsižvelgti į tarptautinės teisės aktus. Tačiau tolerancija pilietybės daugeto atvejams vystosi labai lėtai ir nenoriai.¹⁴⁵

Kipro Respublika. 1967 m. Kipro pilietybės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) visiškai pripažįsta pilietybės daugeto atvejus. Nors vyriausybė turi diskreciją taikyti išimtis, ankstesnės pilietybės atsisakymas paprastai nėra natūralizacijos Kipre sąlyga, o natūralizacija užsienio valstybėse savaime nesąlygoja Kipro pilietybės praradimo. Taip pat pažymėtina, kad nors pretenduojant į kai kurias viešosios valdžios pareigybes reikalaujama Kipro pilietybės turėjimo, daugiau nei vienos pilietybės turėjimas savaime nėra kliūtis patekti į valstybės tarnybą.¹⁴⁶

Maltos Respublika. Iki 2000 m. pilietybės daugeto atvejai Maltoje buvo ribojami ir leidžiami tik išimtiniais atvejais emigrantams. 2000 m. buvo pakeista Maltos Konstitucija ir kartu 1965 m. Maltos pilietybės įstatymas, numatant daug lankstesnį pilietybės daugeto atvejų teisinį reguliavimą. Pagal dabartinį teisinį reguliavimą Maltos piliečiui tuo pačiu metu leidžiama turėti ir kitos valstybės pilietybę, išskyrus tuos atvejus, kai tai prieštarauja viešajam interesui.¹⁴⁷

Vengrijos Respublika. Vengrijos konstitucijoje įtvirtinta, kad Vengrija yra atsakinga už savo piliečius, gyvenančius už šalies teritorijos ribų, ir puoselėja jų ryšių su Vengrija palaikymą. Todėl viena iš prioritetinių Vengrijos pilietybės politikos sričių yra vengrų kilmės asmenų, gyvenančių už Vengrijos teritorijos ribų, padėties gerinimas. 1993 m. Vengrijos pilietybės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) leidžia pilietybės daugeto atvejus, tačiau numato, jog taikant Vengrijos nacionalinę teisę Vengrijos piliečio, kuris kartu

¹⁴³ *Cit. op.* 127.

¹⁴⁴ 2004 m. ES patyrė išskirtinį ir didžiausią istorijoje plėtros etapą, nes jos narėmis tapo 10 Vidurio bei Rytų Europos šalių. Jos vadinamos „ES 10“.

¹⁴⁵ LIEBICH, Andre. Plural Citizenship in Post-Communist States. *International Journal of Refugee Law*, 2000, p. 97.

¹⁴⁶ *Cit. op.* 128.

¹⁴⁷ Citizenship. [interaktyvus]. Ministry for justice and home affairs of Malta. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mjha.gov.mt/departments/citizen/dual_citizens.html>.

yra ir kitos valstybės pilietis, atžvilgiu, jis bus laikomas tik Vengrijos piliečiu. Vengrija yra 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁴⁸

Slovėnijos Respublika. 2004 m. priimtas naujas Slovėnijos pilietybės įstatymas, kuriame numatyta, kad jei tarptautinė sutartis nenumato kitaip, Slovėnijos pilietis kartu gali būti ir kitos valstybės pilietis, tačiau Slovėnijos teritorijoje jis bus laikomas tik Slovėnijos piliečiu. Pilietybės daugeto atvejai toleruojami, jei atsiranda savaime, pavyzdžiui, gimimu. Numatyta, jog Slovėnijos piliečio natūralizacija užsienio valstybėse savaime nereiškia Slovėnijos pilietybės praradimo. Ir, nors viena iš natūralizacijos sąlygų Slovėnijoje yra ankstesnės pilietybės atsisakymas, vyriausybė turi diskreciją tam tikrais atvejais netaikyti šios sąlygos.¹⁴⁹

Slovakijos Respublika. Pagal 1993 m. Slovakijos konstitucijos pataisą, Slovakijos pilietybė gali būti prarasta tik pačiam piliečiui jos atsisakius. Tų pačių metų Pilietybės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) iš principo nedraudžia pilietybės daugeto atvejų, numatyta tik, kad natūralizacijos užsienio valstybėje atveju Slovakijos pilietis turėtų pats savanoriškai atsisakyti savo pilietybės. Slovakija yra 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁵⁰

Čekijos Respublika. Čekijos konstitucijoje įtvirtinta, kad iš niekieno negali būti atimta pilietybė prieš jo valią. Tačiau 1992 m. Pilietybės įstatyme (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) vienas iš pagrindinių principų yra pilietybės daugeto atvejų vengimas. Numatyta, kad savanoriškas kitos valstybės pilietybės įgijimas sąlygoja Čekijos pilietybės praradimą, išskyrus atvejus, kai kita pilietybė įgyjama savaime, pavyzdžiui, gimimu ar santuokos būdu. Ankstesnės pilietybės atsisakymas yra būtina natūralizacijos Čekijoje sąlyga, išskyrus atvejus, kai Čekijos pilietybės siekiantis asmuo yra pragyvenęs Čekijos Respublikoje ne mažiau kaip penkerius metus, o pagal jo turimos pilietybės valstybės teisę neleidžiama atsisakyti pilietybės. Čekija yra 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁵¹

Lenkijos Respublika. Po 1997 m. Lenkijos konstitucijos paskelbimo ir 1962 m. Lenkijos pilietybės įstatymo pakeitimų, nuo 1999 m. Lenkijos pilietybės netenkama tik tuo atveju, jei pats pilietis išreiškia aiškų norą jos atsisakyti. Numatyta, kad Lenkijos piliečių natūralizacija kitose užsienio valstybėse nereiškia Lenkijos pilietybės praradimo. Pilietybės

¹⁴⁸ *Cit. op.* 128.

¹⁴⁹ *Ibid.* 148.

¹⁵⁰ *Ibid.* 149.

¹⁵¹ *Ibid.* 150.

daugetas pripažįstamas, kai atsiranda savaime, pavyzdžiui, gimimu. Lenkija yra pasirašiusi 1997 m. Europos konvenciją dėl pilietybės.¹⁵²

Latvijos Respublika. Latvija ėmėsi formuoti savo pilietybės politiką ir identifikuoti piliečių korpusą po nepriklausomybės atkūrimo 1991 m. remiantis valstybės tęstinumo principu. Visi tarpukaryje Latvijos pilietybę turėję asmenys be papildomų sąlygų pripažinti piliečiais, leidžiant jiems turėti ir kitos valstybės pilietybę.¹⁵³ Tačiau nemažai daliai ne latviškos kilmės asmenų dėl nepakankamos politinės ir kultūrinės integracijos buvo apribotos politinės ir kitos su pilietybe susijusios teisės.¹⁵⁴ 1994 m. priimtas Latvijos pilietybės įstatymas. Atsižvelgiant į tarptautinių organizacijų, tokių kaip Jungtinės Tautos ir Europos Taryba, rekomendacijas jis ne kartą keistas ir taisytas. Latvijos pilietybės įstatymas iš principo nenumato pilietybės daugeto galimybes. Nustatyta, jog jei asmuo įgyja kitos valstybės pilietybę prieš tai nepateikęs paraiškos atsisakyti Latvijos pilietybės, pastaroji panaikinama. Taip pat nustatyta, kad visi Latvijos nuolatiniai gyventojai turi teisę tapti piliečiais, tačiau yra būtinas ankstesnės pilietybės atsisakymas. O nuo 1995 m. liepos 1 d. viena iš sąlygų atstatyti Latvijos pilietybę yra turimos pilietybės atsisakymas. Numatyta, kad Latvijos pilietybės suteikimas neturi vesti prie pilietybės daugeto atsiradimo. Pilietybės daugeto atvejai neribojami tik tuo atveju, jei atsiranda savaime, pavyzdžiui, gimimu. Daugiau nei vieną pilietybę taip pat leidžiama turėti Latvijos piliečiams ir jų palikuoniams, kurie nuo 1940 m. birželio 17 d. iki 1990 m. gegužės 4 d., kad išvengtų okupacijos režimo, paliko Latviją kaip pabėgėliai, buvo deportuoti ar dėl šių priežasčių nesugebėjo sugrįžti į Latviją, ir įgijo užsienio valstybės pilietybę, bet iki 1995 m. liepos 1 d. pateikė prašymus atstatyti Latvijos pilietybę. Latvija yra pasirašiusi 1997 m. Europos konvenciją dėl pilietybės, jokių ypatingų sutarčių dėl pilietybės neturi.¹⁵⁵

Estijos Respublika. 1990 m. Estijai atgavus nepriklausomybę valstybės tęstinumo pagrindu toliau galiojo 1938 m. Pilietybės įstatymas. Asmenys, kurie turėjo Estijos pilietybę iki 1940 m. birželio 16 d., ir jų palikuonys buvo automatiškai laikomi Estijos piliečiais. Tačiau Estijos teritorijoje liko gyventi nemažai okupacijos laikotarpiu į ją atsikėlusiu ar atkeltų Rusijos piliečių, kurių daugumai Estijos pilietybė nebuvo suteikta. Baimintasi padidėsančios Rusijos įtakos, todėl pasirinktas gana sudėtingas pilietybės teisinis

¹⁵² *Ibid.* 151.

¹⁵³ *Cit. op.* 87, p. 120.

¹⁵⁴ PETRAUSKAS, Zenonas. Baltijos valstybių ir Ukrainos pilietybės politika. *Politologija*, nr. 1997/2 (10), p. 101.

¹⁵⁵ The Law on Citizenship. [interaktyvus]. Naturalization Board of the Republic of Latvia. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.np.gov.lv/index.php?en=akti_en&saite=akti_en.htm>.

reguliuojamas. Dėl to pastaruoju metu Estija sulaukė nemažai kritikos savo pilietybės politikos atžvilgiu. 2007 m. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos pirmininkas pareiškė, kad reikia, kiek galima greičiau, išspręsti rusų, kaip ne piliečių, padėtį Estijoje.¹⁵⁶ Tuo tikslu Estijos vyriausybė ėmėsi aktyviai skatinti Estijos pilietybės įgijimą natūralizacijos būdu. Buvo palengvinta natūralizacijos procedūra visiems teisėtiems gyventojams, kurie nori įgyti Estijos pilietybę. Be to, Estija yra viena iš nedaugelio valstybių, kurioje visi teisėti gyventojai, nepriklausomai nuo jų pilietybės, turi teisę balsuoti per vietos valdžios rinkimus. Svarbu, kad jie būtų sulaukę 18 metų amžiaus ir mažiausiai penkerius metus nuolat gyvenę Estijos teritorijoje. Visgi 1995 m. Estijos pilietybės įstatyme, kuris paskutinį kartą keistas 2006 m. numatyta pilietybės daugeto atvejų prevencija, Estijos pilietis tuo pačiu metu neturėtų būti ir kitos valstybės pilietis. Nustatyta, jog asmenys, norintys atkurti Estijos pilietybę, turi pateikti įrodymus dėl ankstesnės pilietybės atsisakymo. Tačiau Estijos Konstitucija¹⁵⁷ ir pilietybės įstatymas draudžia atimti Estijos pilietybę, įgytą gimimu, todėl kiekvienam asmeniui, kuris gimimu kartu su Estijos pilietybe įgyja dar ir kurios nors kitos valstybės pilietybę, numatyta galimybė per tris metus nuo to momento, kai toks asmuo sulaukė 18 metų amžiaus, atsisakyti kurios nors vienos iš turimų pilietybių.¹⁵⁸ O Estijos piliečiai, kurie įgijo Estijos pilietybę natūralizacijos būdu, automatiškai jos netenka, jei įgyja dar vieną pilietybę. Tokiu būdu susidaro situacija, kad Estijos piliečiai, kurie įgijo pilietybę natūralizacijos būdu, traktuojami nevienodai lyginant su Estijos piliečiais, įgijusiais pilietybę gimimu. Estijos piliečiai tarsi suskirstomi į dvi klases. Tokia diskriminacija yra draudžiama pagal tarptautinę teisę.¹⁵⁹

2007 m. Europos Sąjungos valstybių narių skaičius padidėjo iki 27, kai jos narėmis tapo dar dvi valstybės: Rumunija ir Bulgarija.¹⁶⁰

Rumunija. 1991 m. Rumunijoje buvo siekiama pabrėžti išsilaisvinimą iš SSRS ir norą suvienyti Rumunijos teritorijos dalis, kurios buvo perimtos SSRS po Antrojo pasaulinio karo.

¹⁵⁶ BAUBINAITĖ, Ieva. Pilietybės nervo krapštymas [interaktyvus]. [Vilnius]: Atgimimas, 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.atgimimas.lt/articles.php?id=1192100778>>.

¹⁵⁷ Constitution of the Republic of Estonia. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.president.ee/en/estonia/constitution.php>>.

¹⁵⁸ Citizenship Act. [interaktyvus]. Estonian Legal Language Centre. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyyp=I&m=000&query=citizenship>.

¹⁵⁹ THIELE, Carmen. The Criterion of Citizenship for Minorities: The Example of Estonia. [interaktyvus]. [Germany]: European centre for minority issues. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ecmi.de/download/working_paper_5.pdf>.

¹⁶⁰ Bulgarija ir Rumunija tapo ES narėmis 2007 m., nors iš pradžių jos priklausė pagrindinei Vidurio ir Rytų Europos šalių kandidačių grupei. Tačiau jų stojimo derybos nebuvo užbaigtos laiku ir jos negalėjo įstoti į ES per 2004 m. plėtrą.

Tai atspindi 1991 m. Rumunijos pilietybės įstatymas. Numatyta, kad asmenys, turėję Rumunijos pilietybę ir jos netekę iki 1989 m., gali ją atstatyti, neatsisakydami savo turimos pilietybės ir netgi neturėdami jokio ketinimo apsigyventi Rumunijoje. Ši teisė taip pat numatyta asmenims, kurie buvo priversti atsisakyti Rumunijos pilietybės, ir jų antros ir trečios kartos palikuonims. 1991 m. Rumunijos pilietybės įstatyme (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) numatyta, kad pilietybė, įgyta gimimu, negali būti atimta. Todėl Rumunijos pilietybė nėra prarandama, įgijus kitos valstybės pilietybę, Rumunijos piliečiams leidžiama turėti daugiau nei vieną pilietybę. Rumunija yra 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁶¹

Bulgarijos Respublika. Bulgarijos konstitucijoje numatyta, kad iš niekieno negali būti atimta pilietybė, įgyta gimimu. 1998 m. Bulgarijos pilietybės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) numato, kad Bulgarijos piliečiai, gali būti ir kitų valstybių piliečiais, tačiau taikant Bulgarijos teisę jų atžvilgiu, jie bus laikomi turinčiais tik vieną, Bulgarijos pilietybę, nebent pati teisė numatytų kitaip. Bulgarija yra 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.¹⁶²

Taigi apibendrinant, būtų galima teigti, jog nepaisant pilietybės klausimų teisinio reguliavimo supanašėjimo ES valstybėse narėse, pilietybės politika ES viduje vis dar nepasiekia to paties suderinamumo laipsnio kaip kitose ekonominėse ir socialinėse srityse, o nacionalinis savitumas, ko gero, liks ilgalaikę pilietybės politikos ypatybę.

4.3. Lietuvos Respublikoje

4.3.1. Raida

Teritorinių pasikeitimų įtaka pilietybei yra gana prieštaringas klausimas. Vieningos valstybių praktikos nebuvimas šioje srityje yra sąlygotas politinių priežasčių, kurios daugiausia siejasi su nacionalinės vienybės įtvirtinimo tikslais, kai pilietybė yra vertinama kaip viena iš priemonių. Gyvybiniai valstybių interesai paprastai suponuoja tokią politiką.¹⁶³ Pastebima dominuojanti tendencija, kad neseniai atkūrusioms nepriklausomybę valstybėms

¹⁶¹ European Bulletin on Nationality. Romania, išnaša 109.

¹⁶² European Bulletin on Nationality. Bulgaria, išnaša 109.

¹⁶³ *Cit. op.* 154.

pirmiausia iškyla jų nacionalinio identiteto, kuris yra gyvybiškai svarbus jų suverenitetui įtvirtinti, atkūrimo problema.¹⁶⁴

Lietuvos Respublikos pilietybės teisinio reguliavimo raida rodo, kad jo turinį lėmė valstybės interesai – įvairiais Lietuvos valstybės raidos laikotarpiais keičiantis valstybės interesams, keitėsi ir pilietybės teisinis reguliavimas. Todėl, kaip teigė Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime, Lietuvos Respublikos pilietybės santykių teisinis reguliavimas vertintinas sistemiškai ir istoriškai.¹⁶⁵

1918 m. vasario 16 d. paskelbus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, pradėtas kurti jos piliečių korpusas.¹⁶⁶ 1918 m. lapkričio 2 d. priimta Lietuvos Valstybės Laikinoji Konstitucija. Joje nebuvo apibrėžta, kas yra Lietuvos valstybės piliečiai, nebuvo nustatyti Lietuvos pilietybės įgijimo ar praradimo pagrindai, tačiau buvo nuostatos, įtvirtinančios pamatines piliečių teises. Buvo sudarytas konstitucinis pagrindas Lietuvos pilietybės santykius reguliuoti įstatymu.¹⁶⁷ Iš esmės analogiškos nuostatos buvo įtvirtintos ir 1919 m. balandžio 4 d., ir 1920 m. birželio 10 d. Lietuvos Valstybės Laikinosiose Konstitucijose.¹⁶⁸

Lietuvos pilietybės klausimai taip pat buvo reguliuojami 1919 m. sausio 9 d. Laikinoju įstatymu apie Lietuvos pilietybę, kuriame buvo numatyta, kad Lietuvos pilietybės netenkama įgijus kitos valstybės pilietybę.¹⁶⁹

1922 m. rugpjūčio 1 d. buvo priimta nuolatinė Konstitucija.¹⁷⁰ Tai buvo vienintelė Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurioje buvo įtvirtintas absoliutus dvigubos pilietybės draudimas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime konstatavo, jog toks konstitucinis dvigubos pilietybės draudimas buvo grindžiamas tuo, kad tuo metu Lietuvos teritorijoje buvo daug svetimšalių, turinčių Lenkijos ar Rusijos pilietybę, o atkurtos ir savarankiškai besivystančios Lietuvos valstybės siekis buvo aiškiai apibrėžti savo piliečių korpusą ir neleisti susidaryti tokioms teisinėms situacijoms, kad Lietuvos pilietis būtų susaistytas lojalumu ir kitai valstybei – tai valstybei, kurios pilietybę, be Lietuvos pilietybės, jis turėtų.¹⁷¹

1928 m. gegužės 15 d. Konstitucijoje buvo įtvirtintas ne tik dvigubos pilietybės draudimas, bet ir tokio draudimo išimtis. Įtvirtinta nuostata, kad niekas negali būti kartu

¹⁶⁴ *Cit. op.* 87, p. 117.

¹⁶⁵ *Cit. op.* 3.

¹⁶⁶ *Cit. op.* 87, p. 113.

¹⁶⁷ *Žin.*, 1919, Nr. 4.

¹⁶⁸ *Žin.*, 1919, Nr. 6-24 ir *Žin.*, 1920, Nr. 37-407.

¹⁶⁹ *Žin.*, 1919, Nr. 2/3-22.

¹⁷⁰ *Žin.*, 1922, Nr. 100/799.

¹⁷¹ *Cit. op.* 3.

Lietuvos ir kitos kurios valstybės pilietis, bet kartu buvo nustatyta, kad Lietuvos pilietis nepraranda savo pilietybės tapęs Amerikos piliečiu, jei atlieka tam tikras įstatyme nurodytas pareigas.¹⁷² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teigimu, šią išimtį lėmė Lietuvos valstybės siekis neprarasti ryšio su tuo metu masiškai į Amerikos žemyno valstybes emigravusiais Lietuvos piliečiais.¹⁷³

1938 m. gegužės 12 d. Konstitucijoje buvo įtvirtintas dvigubos pilietybės draudimo principas ir šio draudimo išimtys: dvigubą pilietybę buvo leidžiama turėti įstatymo nustatytais atvejais arba Lietuvos valstybei nusipelnusiems kitos valstybės piliečiams.¹⁷⁴

Pagal Lietuvos dvišales tarptautines sutartis (1920 m. liepos 12 d. Lietuvos taikos sutartis su Rusija ir 1921 m. liepos 9 d. Konvencija tarp Lietuvos ir Latvijos apie piliečių teises) asmenys turėjo teisę pasirinkti tik vienos ar kitos valstybės (atitinkamai Lietuvos arba Rusijos ar Lietuvos arba Latvijos) pilietybę, jie negalėjo vienu metu būti abiejų atitinkamas sutartis sudariusių valstybių piliečiai.¹⁷⁵ Tarptautines sutartis, kuriomis buvo reguliuojami klausimai susiję su Lietuvos pilietybe, Lietuva buvo sudariusi ir su kai kuriomis kitomis valstybėmis, pavyzdžiui, 1937 m. spalio 18 d. Lietuvos Respublikos ir Amerikos Jungtinių Valstybių natūralizacijos ir karinės prievolės sutartis. Ja buvo reguliuojami dvigubą pilietybę turinčių asmenų karinės prievolės ir natūralizacijos klausimai. Minėtoje sutartyje buvo nustatyta, kad iš vienos susitariančiosios šalies piliečių, kurie bus natūralizuoti kitos šalies teritorijoje, laikinai sugrįžusių į savo ankstesnės pilietybės šalį, neturėjo būti reikalaujama atlikti karinę prievolę ar bet kokią kitą ištikimybės veiksmą, tačiau grįžęs į savo kilmės šalį ir išgyvenęs joje daugiau kaip dvejus metus toks asmuo turėjo būti laikomas atsisakiusiu natūralizacijos. Lygiai taip pat asmuo, gimęs vienos šalies teritorijoje iš tėvų, kurie yra antrosios šalies piliečiai, ir turintis pagal tų šalių įstatymus abiejų šalių pilietybę bei nuolat gyvenantis tos šalies teritorijoje, neturėjo būti verčiamas atlikti karinę prievolę ar bet kokią kitą ištikimybės veiksmą, jei laikinai (ne ilgiau kaip dvejimėms metams) apsigyvens antrosios šalies teritorijoje.¹⁷⁶

1939 m. rugpjūčio 8 d. priimtas nuolatinis Lietuvos pilietybės įstatymas. Jame buvo nuostata, jog Lietuvos pilietybės netenkama priėmus svetimos valstybės pilietybę. Išimtis

¹⁷² Žin., 1928, Nr. 275/1778.

¹⁷³ Cit. op. 3.

¹⁷⁴ Žin., 1938, Nr. 608/4271.

¹⁷⁵ DAILIDĖ, Pranas. *Lietuvos sutartys su svetimomis valstybėmis*. Kaunas, 1919 – 1929, T. 1, p. 30, 86.

¹⁷⁶ Cit. op. 175, 1929 -1939, T. 2, p. 530.

galėjo būti padaryta tik Vidaus reikalų ministro leidimu. Taip pat buvo numatyta, kad moteris netenka Lietuvos pilietybės santuokos būdu įgijusi kitos valstybės pilietybę.¹⁷⁷

Kaip konstatavo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime, reguliuojant pilietybės santykius nuo pat Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 m. buvo siekiama Lietuvos piliečių korpusą apibrėžti kuo aiškiau. Tai darant buvo vadovujamasi principine nuostata, kad Lietuvos pilietis tuo pat metu negali būti ir kitos valstybės pilietis, išskyrus atskiras išimtis, kurių reglamentavimas teisės aktuose atitinkamais Lietuvos valstybės raidos laikotarpiais kito. Šia principine dvigubos pilietybės draudimo nuostata buvo vadovujamasi ir tada, kai nustatomas atitinkamas teisinis reguliavimas buvo autentiškas (t.y., kai Lietuvos valstybė, jos institucijos galėjo iš tikrųjų savarankiškai nuspręsti, kaip reguliuoti Lietuvos pilietybės santykius), ir tada, kai atitinkamas teisinis reguliavimas Lietuvos valstybei buvo primetamas iš šalies (t.y., kai Lietuvos pilietybės santykių teisinio reguliavimo pakeitimus lėmė kitų valstybių veiksmai Lietuvos valstybės atžvilgiu).¹⁷⁸

1940 m. birželio 15 d. SSRS okupavo Lietuvos Respubliką ir tą pačių metų rugpjūčio 3 d. aneksavo ją į SSRS. Netrukus po Lietuvos aneksijos, 1940 m. rugsėjo 7 d. visiems Lietuvos Respublikos piliečiams buvo primesta okupantų pilietybė. Šitokia prievarta suteikta pilietybė buvo ir yra niekinė, kadangi tai buvo neteisėtos Lietuvos okupacijos ir aneksijos pasekmė. Pagal tarptautinės teisės normas okupacija nepaveikia gyventojų pilietybės, jie ir toliau lieka ištikimi okupuotai valstybei.¹⁷⁹

Atgimimo laikotarpiu (1988-1990 m.), Lietuvai dar esant okupuotai ir aneksuotai SSRS, 1989 m. lapkričio 3 d. buvo priimtas Pilietybės įstatymas.¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1994 m. balandžio 13 d. nutarime konstatavo, jog tuo metu buvo siekiama apibrėžti ir vienyti Lietuvos tautą, todėl jokia šio Pilietybės įstatymo nuostata negalėjo būti aiškinama kaip Lietuvos piliečio įsipareigojimas kuriai nors kitai valstybei ar jos nustatytai pilietybei.¹⁸¹

Atkurdama nepriklausomybę, Lietuvos Respublika siekė atkurti savo turimas suverenias, bet SSRS pažeistas, teises, įskaitant teisę į jurisdikciją savo piliečių atžvilgiu, taip

¹⁷⁷ Žin., 1939, Nr. 656/4811.

¹⁷⁸ *Cit. op.* 3.

¹⁷⁹ *Cit. op.* 87, p. 115.

¹⁸⁰ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos pilietybės įstatymas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas [žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18854&p_query=&p_tr2=>>.

¹⁸¹ Žin., 1994, Nr. 29-524.

pat apginti savo piliečių korpusą nuo svetimos valstybės savivalės. Tam reikėjo ši piliečių korpusą teisiškai identifikuoti, deklaruojant valstybės tęstinumo sąlygotą pilietybės santykių tęstinumą.¹⁸²

1990 m. kovo 11 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Aktas „Dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo“¹⁸³ bei Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo“. Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme buvo ir nuostatų dėl Lietuvos pilietybės. Buvo nustatyta, kad Lietuvos imigraciją į Lietuvos Respubliką, pilietybės turinį, įgijimo bei netekimo sąlygas ir tvarką nustato Lietuvos pilietybės įstatymas, kad Lietuvos pilietis paprastai negali būti kartu ir kitos valstybės piliečiu ir kad Lietuvos piliečius už Lietuvos Respublikos ribų gina ir globoja Lietuvos valstybė.¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime teigiama, kad tuo metu baimintasi pripažinti Lietuvos Respublikos piliečiais visus asmenis, kurie turėjo Lietuvos pilietybę iki Lietuvos okupacijos 1940 m., nepaisant to, kur šie asmenys gyvena ir neatsižvelgiant į tai, ar šie asmenys yra įgiję kitos valstybės pilietybę, nes tokiu atveju būtų susidarę gana daug Lietuvos piliečių, turinčių dvigubą pilietybę, o ypač kartu turinčių ir Rusijos bei kitų buvusių sovietinių respublikų pilietybę. Turėdami visas piliečio teises, taip pat ir teisę dalyvauti Seimo, savivaldybių rinkimuose, šie asmenys būtų galėję daryti didelę įtaką sudarant valstybės valdžią. Atsižvelgiant į tuometinę situaciją, buvo pagrindo abejoti, ar šie asmenys, būdami ne tik Lietuvos, bet ir kitos valstybės piliečiai, būtų buvę lojalūs Lietuvos valstybei, ar, naudodamiesi Lietuvos piliečiams priklausančia rinkimų teise, neišrinktų į Seimą (tuometinę Aukščiausiąją Tarybą) tokių asmenų, kurie galbūt bandytų legaliu būdu priimti sprendimus, trukdančius įtvirtinti Lietuvos valstybės nepriklausomybę.¹⁸⁵

1991 m. gruodžio 5 d. buvo priimtas naujas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, kuriuo įtvirtintas Lietuvos Respublikos pilietybės tęstinumas. Buvo numatyta, kad viena iš natūralizacijos sąlygų yra ankstesnės pilietybės atsisakymas, o įgijus kitos valstybės pilietybę Lietuvos Respublikos pilietybės netenkama. Be to, Lietuvos Respublikos pilietybę galėjo būti gražinta tik tokiam asmeniui, kuris yra be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios įstatymus Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę. Taip pat buvo nustatyta, kad kitos valstybės pilietybės atsisakymas buvo būtina

¹⁸² *Cit. op.* 87, p. 117.

¹⁸³ *Žin.*, 1990, Nr. 9-222.

¹⁸⁴ *Žin.*, 1990, Nr. 9-224.

¹⁸⁵ *Cit. op.* 3.

sąlyga teisei į Lietuvos Respublikos pilietybę įgyvendinti. Tik asmuo, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė galėjo būti suteikta už ypatingus nuopelnus Lietuvos Respublikai, tuo pat metu galėjo būti ir kitos valstybės pilietis.¹⁸⁶ Šis įstatymas ne kartą keistas, tam tikroms asmenų grupėms buvo sušvelninti reikalavimai dėl teisės į Lietuvos pilietybę įgyvendinimo.¹⁸⁷

Atgimusios Lietuvos valstybės piliečiai 1992 m. spalio 25 d. referendumu priėmė ir paskelbė Lietuvos Respublikos Konstituciją, kuri galioja ir šiandien. Konstitucijoje įtvirtintas „viengubos“ pilietybės principas, kuris reiškia, kad, išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis. Taigi Lietuvos Respublikos pilietis kartu negali būti ir kitos valstybės pilietis, o kitos valstybės pilietis kartu negali būti ir Lietuvos Respublikos pilietis. Tačiau šis pilietybės daugeto atvejų draudimas nėra absoliutus, kaip minėta, įstatymų leidėjas gali ir turi numatyti atskirus atvejus, kai asmuo gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis.¹⁸⁸

2002 m. rugsėjo 17 d. priimtas naujas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, kuris įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d. Jame numatyta dvigubos pilietybės galimybė nusipelnusiems Lietuvos Respublikai ir integravusiems į Lietuvos visuomenę užsienio valstybių piliečiams ir kai tai sietina su viešuoju interesu ar Lietuvos Respublikos vardo garsinimu atstovaujant Lietuvai. Taip pat nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė, įgijus kitos valstybės pilietybę, išlaikoma, jei asmuo yra iki 1940 m. birželio 15 d. turėjęs Lietuvos pilietybę, jo vaikas, vaikaitis ir provaikaitis (jeigu šis asmuo, jo vaikas, vaikaitis ar provaikaitis nerepatrijavo) arba lietuvių kilmės asmuo, kurio tėvai ar seneliai arba vienas iš tėvų ar senelių yra ar buvo lietuviai ir pats asmuo pripažįsta save lietuviu.¹⁸⁹

Kaip pastebi Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, pilietybės įstatymų raida Lietuvoje rodo, jog ilgainiui laipsniškai buvo plečiamas asmenų, galinčių turėti Lietuvos ir kurios nors kitos valstybės pilietybę, ratas. Galiausiai, 2003 m. sausio 1 d., įsigaliojus 2002 m. rugsėjo 17 d. Pilietybės įstatymui, buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad asmenų, kurie tuo pat metu galėjo būti ir Lietuvos Respublikos, ir kitos valstybės piliečiai, ratas buvo išplėstas taip, kad tai sudarė prielaidas dvigubai pilietybei tapti ne ypač reta išimtimi, o plačiai paplitusiu reiškiniu.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Žin., 1991, Nr. 36-977.

¹⁸⁷ *Cit. op.* 87, p. 121.

¹⁸⁸ Žin., 1992, Nr. 33-1014.

¹⁸⁹ Žin., 2002, Nr. 95-4087.

¹⁹⁰ *Cit. op.* 3.

Pažymėtina, jog Lietuva nėra nei 1963 m. Konvencijos dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių, nei 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 13 straipsnio 2 dalį, draudžiama išduoti Lietuvos Respublikos pilietį kitai valstybei, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nenustato kitaip.¹⁹¹ Lietuva yra pasirašiusi dvi tokias tarptautines sutartis: 2001 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ekstradicijos sutartis, kurios 3 straipsnyje numatyta, jog išduoti neatsisakoma dėl prašomo išduoti asmens pilietybės,¹⁹² bei 2002 m. birželio 17 d. Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos ekstradicijos sutartis, kurios 3 straipsnyje numatyta, kad išduoti atsisakoma, jei asmuo, kurį prašoma išduoti, sprendimo dėl ekstradicijos priėmimo metu yra prašymą gavusios valstybės nacionalinis subjektas.¹⁹³ Lietuva yra ir 1957 m. Europos konvencijos dėl pilietybės dalyvė. Taip pat, pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnį, Lietuvos Respublikos pilietis gali būti perduotas pagal Europos arešto orderį.¹⁹⁴

Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo 1 straipsnyje numatyta, jog Lietuvos Respublikos piliečių, turinčių ir kitų valstybių pilietybę, karo prievolės atlikimo tvarką reguliuoja tarptautinės sutartys, o jeigu su valstybe nėra pasirašyta tarptautinė sutartis, karo prievolės atlikimą reglamentuoja šis įstatymas.¹⁹⁵ Tačiau Lietuva nėra pasirašiusi jokių tarptautinių sutarčių dėl karo prievolės atlikimo, todėl teoriškai asmeniui, turinčiam Lietuvos ir dar kurios nors užsienio valstybės pilietybę ir atlikusiam karinę prievolę toje kitoje pilietybės valstybėje, gali reikėti dar kartą atlikti šią prievolę Lietuvoje.

Kalbant apie mokestines prievoles, pažymėtina, kad Lietuva yra sudariusi nemažai tarptautinių dvišalių sutarčių dėl pajamų ir kapitalo dvigubo apmokestinimo išvengimo.¹⁹⁶

Seimo rinkimų įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu su užsienio valstybe bei nuolat gyvena Lietuvoje.¹⁹⁷ Pagal Prezidento rinkimų įstatymo 2 straipsnį, Respublikos Prezidentu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis pagal kilmę, ne

¹⁹¹ *Cit. op.* 188.

¹⁹² *Žin.*, 2002, Nr. 15-559.

¹⁹³ *Žin.*, 2002, Nr. 115-5134.

¹⁹⁴ *Žin.*, 2000, Nr. 89-2741.

¹⁹⁵ *Žin.*, 1996, Nr. 106-2427.

¹⁹⁶ Dvišalės sutartys. [interaktyvus]. Užsienio reikalų ministerija [žiūrėta 2008 kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.urm.lt/index.php?488524157>>.

¹⁹⁷ *Žin.*, 1992, Nr. 22-635.

mažiau kaip trejus pastaruosius metus gyvenęs Lietuvoje, ir jeigu jis gali būti renkamas Seimo nariu. 32 straipsnyje numatyta, kad pretendentas būti kandidatu į Respublikos Prezidentus privalo raštu pranešti Vyriausiajai rinkimų komisijai, ar jis yra, ar buvo ir kada buvo kitos valstybės (valstybių) pilietis, pateikti kitos valstybės (valstybių) pilietybės turėjimą, atsisakymą ar netekimą patvirtinantį dokumentą.¹⁹⁸ Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 2 straipsnyje numatyta, jog kandidatas į savivaldybės tarybos narius gali būti ir kitos valstybės pilietis, tačiau tarybos nariu negali būti renkamas toks užsienio valstybės pilietis, kurio pasyvioji rinkimų teisė yra teismo apribota valstybėje, kurios pilietis jis yra.¹⁹⁹

Paminėtina, kad 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublika tapo Europos Sąjungos valstybe nare, o Lietuvos Respublikos piliečiai tapo ir Europos Sąjungos piliečiais. Tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas griežtas pilietybės daugeto atvejų ribojimas Europos Sąjungos pilietybei netaikytinas. Tą patvirtino ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime, kuriame konstatavo, kad Lietuvos Respublikos pilietybės atžvilgiu Europos Sąjungos pilietybė yra pridėtinė, papildoma, nes Europos Sąjungos piliečiu gali būti tik asmuo, turintis Europos Sąjungos valstybės narės pilietybę. Europos Sąjungos pilietybė nekeičia nė vienos valstybės narės nacionalinio pilietybės instituto, taigi ir Lietuvos Respublikos pilietybės instituto, turinio.²⁰⁰

4.3.2. Aktualios problemos

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, nagrinėjęs Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo (2002 m. rugsėjo 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatų konstitucingumą, 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime pateikė išvadą, kad šiame įstatyme nustatytas pilietybės klausimų teisinis reguliavimas yra labai prieštaringas, nenuoseklus, painus, jame yra daug nuostatų, kurios sunkiai dera viena su kita, o formuluotės kartais yra dviprasmiškos. Nutarime teigiama, kad nustatydamas Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindus ir reguliuodamas pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką, įstatymų leidėjas turi diskreciją, tačiau negalima paneigti Lietuvos Respublikos pilietybės instituto prigimties ir prasmės, turi būti paisoma konstitucinio reikalavimo, kad Lietuvos Respublikos pilietis kartu gali būti ir kitos valstybės piliečiu tik atskirais įstatymo numatytais atvejais.

¹⁹⁸ Žin., 1993, Nr. 2-29.

¹⁹⁹ Žin., 1994, Nr. 53-996.

²⁰⁰ *Cit. op. 3.*

Pabrėžtina, kad konstitucinė nuostata, jog asmuo gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu tik atskirais įstatymo numatytais atvejais, reiškia, kad dvigubos pilietybės atvejai turi būti ypač reti – išimtiniai, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį dvigubos pilietybės atvejai būtų ne ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys. Negalimas ir toks Pilietybės įstatymo nuostatų, įtvirtinančių galimybę tuo pat metu būti Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu, plečiamasis aiškinimas, pagal kurį dviguba pilietybė būtų ne atskiros, ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys.²⁰¹

Teismo nagrinėtame Pilietybės įstatyme buvo įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikos pilietis, įgijęs kitos valstybės pilietybę, nepraranda Lietuvos Respublikos pilietybės, jeigu jis yra asmuo, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjęs Lietuvos pilietybę, jo vaikas, vaikaitis ir provaikaitis (jeigu šis asmuo, jo vaikas, vaikaitis ar provaikaitis nerepatrijavo) arba lietuvių kilmės asmuo, kurio tėvai ar seneliai arba vienas iš tėvų ar senelių yra ar buvo lietuviai ir pats asmuo pripažįsta save lietuviu. Tačiau Konstitucinis Teismas pripažino, kad tai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, kurioje įtvirtinta, kad išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis. Pripažinta, kad Konstitucijai taip pat prieštarauja įstatymo nuostatos, įtvirtinančios, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka netaikant numatytų pilietybės suteikimo sąlygų gali būti suteikta kitų valstybių piliečiams, kai tai sietina su viešuoju interesu ar Lietuvos Respublikos vardo garsinimu atstovaujant Lietuvai. Taip pat – kad nėra reikalaujama atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės norint susigrąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę ar įgyvendinti teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę. Tokios Pilietybės įstatymo nuostatos sudaro prielaidas Lietuvos pilietybę įgyti tokiems kitos valstybės pilietybę turintiems asmenims, kurie nėra susiję su Lietuvos valstybe nuolatiniais faktiniais ryšiais, integravęsi į Lietuvos visuomenę. Iš 2006 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo seka, jog Pilietybės įstatymas taisytinus iš esmės, kad būtina tiksliau ir visapusiškiau reglamentuoti atvejus, kai asmuo gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis.²⁰²

Konstitucinio Teismo jurisprudencija labai svarbi, nes konstituciniai teismai yra vienas iš esminių demokratijos ir teisinės valstybės principų garantijos ir įgyvendinimo elementų.²⁰³ Be to, pažymėtina, jog, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 107 straipsnį, Lietuvos

²⁰¹ *Ibid.* 200.

²⁰² *Ibid.* 201.

²⁰³ Europos Konstitucinių Teismų Konferencija. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/Konferencija.html>>.

Respublikos įstatymas ar jo dalis negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas ar jo dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.²⁰⁴ Tas pats įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnyje, kuriame taip pat numatyta, jog Konstitucinio Teismo nutarimas turi įstatymo galią ir yra privalomas visoms valdžios institucijoms, teismams, visoms įmonėms, įstaigoms bei organizacijoms, pareigūnams ir piliečiams.²⁰⁵ Taigi, nemaža dalis Pilietybės įstatymo nuostatų po 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimo oficialaus paskelbimo nebegali būti taikomos, o tai reiškia, kad šiuo metu pilietybės daugetas pripažįstamas tik vienu atveju – kai Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama nusipelnusiems Lietuvos Respublikai ir integravusiems į Lietuvos visuomenę užsienio valstybių piliečiams. Praėjus jau daugiau nei metams nuo minėto Konstitucinio Teismo nutarimo paskelbimo, vis dar nėra priimta nei naujo Pilietybės įstatymo, nei jokių senojo Pilietybės įstatymo ar Konstitucijos pataisų. Nesutariama, kokios teisinės priemonės būtų tinkamiausios tolimesniam pilietybės klausimų teisiniam reguliavimui.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnis, nustatantis Lietuvos Respublikos pilietybės klausimų teisinio reguliavimo pagrindus ir įtvirtinantis viengubos pilietybės principą, yra Konstitucijos – vientiso akto – I skirsnyje „Lietuvos valstybė“, kurio nuostatomis yra nustatyta ypač didelė konstitucinė apsauga: pagal Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalį Konstitucijos I skirsnio nuostatos gali būti keičiamos tik referendumu.²⁰⁶

Lietuvos socialliberalų partijos pirmininkas pateikė Seimui nutarimo „Dėl referendumo dėl dvigubos pilietybės paskelbimo“ projektą, kuriame akcentuojama dvigubos pilietybės reikšmė ir svarba lietuvių kilmės piliečiams ir konstitucinis pilietybės reguliavimo principas. Projekte numatyta paskelbti privalomąjį referendumą dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos pakeitimo dėl dvigubos pilietybės įteisinimo, kuris turėtų įvykti 2008 m. antrąjį spalio sekmadienį kartu su Seimo rinkimais. Planuojama pateikti referendumui tokį tekstą: „Pritariu, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalis būtų išdėstyta šitaip: „Lietuvos Respublikos pilietis gali būti ir kitos valstybės piliečiu“.²⁰⁷ Referendumą siūloma rengti pripažįstant, kad subrendo sąlygos keisti Konstituciją, kad pasikeitusi

²⁰⁴ *Cit. op.* 188.

²⁰⁵ *Žin.*, 1993, Nr. 6-120.

²⁰⁶ MAKSIMAITYTĖ, Giedrė. Kūris: Konstitucinio teismo sprendimai negali patenkinti visų. [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070402a.html>.

²⁰⁷ Seimo nutarimo "Dėl referendumo dėl dvigubos pilietybės paskelbimo" projektas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=304070>.

tikrovė ir Lietuvos tapimas Europos Sąjungos nare rodo, jog gyvenime vis dažniau prasilenkiama su šiuo metu galiojančia Lietuvos Respublikos Konstitucijos dvasia ir raide.²⁰⁸

Pažymėtina, kad referendumui teikiama formuluotė yra labai svarbi, nes skirtingi teisiniai tekstai sukelia skirtingus teisinius padarinius. Referendume formuluotė neturėtų klaidinti. Formuluotės „Lietuvos Respublikos pilietis gali būti ir kitos valstybės piliečiu“ įtvirtinimas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje teisės požiūriu reikštų, kad dviguba pilietybė yra visiškai neribojama, teisę turėti dvigubą pilietybę turėtų ne tik asmenys gimę Lietuvos piliečiais, bet ir visi kitais būdais Lietuvos pilietybę įgiję ir ateityje įgysiantys įvairių tautų bei kraštų žmonės. Tokia jų teisė būtų užtikrinta tautos valia papildyta Konstitucija ir įstatymų leidėjas nebegalėtų jos apriboti jokiais įstatymais.²⁰⁹

Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos pirmininkė pasiūlė net kelis referendumui galimų pateikti formuluočių, kuriomis galėtų būti papildyta Konstitucija, variantus: „Niekas negali atimti prigimtinės teisės į pilietybę“ arba „Iš asmens, pilietybę įgijusio gimimu, Lietuvos pilietybė negali būti atimta“, arba „Iš jokio asmens negali būti atimta pilietybė prieš jo paties valią“, arba „Jei Lietuvos pilietis tuo pat metu gali būti laikomas ir užsienio valstybės piliečiu ir, jeigu tą leidžia tos užsienio valstybės įstatymai, tada savo teisiniuose santykiuose su Lietuva toks asmuo traktuojamas tik kaip Lietuvos pilietis“. Šiose formuluotėse atspindėta prigimtinė žmogaus teisė į pilietybę: nei vienas asmuo prieš savo valią negali prarasti pilietybės, įgytos gimimu.²¹⁰ Šios prigimtinės teisės neigimas laikytinas ir tautos, kaip politinės bendruomenės, laisvės neigimu. Tokios koncepcijos laikosi ir E. Šileikis.²¹¹

Pagal Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 7 straipsnį referendumas laikomas įvykusi, jeigu jame dalyvavo daugiau kaip pusė piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus.²¹² Todėl kai kurie Lietuvos teisininkai ir politikai visiškai nepritaria

²⁰⁸ Dėl dvigubos pilietybės gali apsispręsti tik pati tauta. [interaktyvus]. [Vilnius]: Naujoji Sąjunga (socialliberalai), 2007 [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nsajunga.lt/Default.aspx?Element=Search>>.

²⁰⁹ Referendumas dėl dvigubos pilietybės – manipuliacija emocijomis? [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. [žiūrėta 2008 m. sausio 31 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20071217a.html>.

²¹⁰ NARUŠIENĖ, Regina. Dual Citizenship. *Lituanus*, 2007, No.4, Vol. 53, p. 67-71.

²¹¹ *Cit. op.* 15.

²¹² Žin., 2002, Nr. 64-2570.

referendumo idėjai, nes mano, kad dėl nedidelio Lietuvos piliečių aktyvumo referendumas dėl dvigubos pilietybės iš anksto pasmerktas žlugti.²¹³

Be referendumo dėl Konstitucijos papildymo yra ir kita teisinė priemonė pilietybės klausimams reguliuoti. Anot V. Mikelėno ir H. Mickevičiaus, dabartinė Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostata dėl pilietybės yra tinkama,²¹⁴ o ją papildyti ir detalizuoti, atsižvelgiant į tarptautinę teisę ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimus, reikia Pilietybės įstatyme.²¹⁵

Tuo tikslu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija parengė Pilietybės įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo projektą. Siūloma įtvirtinti tokias nuostatas, susijusias su pilietybės daugetu:

- Jeigu vaiko tėvai turi ne tą pačią pilietybę ir vaiko gimimo metu vienas iš jų buvo Lietuvos Respublikos pilietis, vaikas yra Lietuvos Respublikos pilietis neatsižvelgiant į vaiko gimimo vietą.
- Jeigu vaikas, kurio tėvai ar vienas iš tėvų yra Lietuvos Respublikos piliečiai, gimdamas įgijo kitos valstybės pilietybę, jis yra ir Lietuvos Respublikos pilietis.
- Lietuvos pilietybės įgijimo pripažinimas negaliojančiu netaikomas, jei pagal kitos valstybės įstatymus asmuo buvo laikomas tos valstybės piliečiu jam nepareiškus valios tapti jos piliečiu, taip pat asmuo nesinaudojo tos valstybės piliečio teisėmis ir pareigomis ir jam nėra išduotas tos valstybės pilietybę patvirtinantis dokumentas.

Projektu siekiama nustatyti, kad vaikas, gimimu įgijęs ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir kitos valstybės pilietybę, yra Lietuvos Respublikos pilietis, t.y. gali turėti daugiau nei vieną pilietybę. Akcentuojama įstatyminės garantijos būtinybė, kad, nepaisant jokių sąlygų, asmuo, gimęs Lietuvos piliečiu, juo ir liks nebent netektų pilietybės dėl pareigų nevykdymo ar atsisakęs savo noru.²¹⁶

Ministro Pirmininko potvarkiu sudaryta darbo grupė, kuri analizavo Lietuvos pilietybės sampratą esamomis valstybingumo raidos sąlygomis suformavimo klausimus, pasiūlė

²¹³ RAGAUSKAS, Petras: Referendumas dėl dvigubos pilietybės organizuojamas iš anksto žinant, kad neįvyks. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrant/s/article.php?id=14722177>>.

²¹⁴ MIKELĖNAS, Valentinas. Sankirtos. *LTV2 laida*. 2007, spalio 14.

²¹⁵ MICKEVIČIUS, Henrikas. Dvigubos pilietybės klausimas spręstinas keičiant Pilietybės įstatymą [interaktyvus]. [Vilnius]: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hrmi.lt/news.php?strid=2000&id=4553>>.

²¹⁶ Pilietybės įstatymo 1, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 26, 28, 29, 30 straipsnių pakeitimo, 6 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir įstatymo papildymo 9(1) straipsniu įstatymo prjektas ir aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3345&p_d=70523&p_k=1>.

pilietybės problemas spręsti įteisinant ypatingo ryšio su Lietuva išsaugojimo institutą. Ypatingo ryšio su Lietuva statusas numatytas lietuvių kilmės emigrantams, turintiems kitos šalies pilietybę. Šis institutas didžiaja dalimi turėtų kompensuoti draudimą turėti dvi pilietybes, sudarytų galimybę palaikyti glaudesnius ryšius su Lietuva. Toks statusas būtų pripažįstamas asmenims, deklaruojantiems, kad jie yra pasiryžę puoselėti Lietuvos konstitucines vertybes – kalbą, kultūrą, tradicijas, prisidėti prie Lietuvos ir šalies, kurios pilietybę įgijo, draugiškų santykių.²¹⁷ Šis statusas reikštų, kad jį turinčių asmenų negalima traktuoti nei kaip užsieniečių, nei kaip piliečių. Tokį statusą turintys asmenys galėtų naudotis visomis piliečių teisėmis, išskyrus toms, kurioms Konstitucija griežtai reikalauja Lietuvos Respublikos pilietybės. Prezidento V. Adamkaus nuomone, toks teisinis statusas neišspręstų problemos dėl dvigubos pilietybės. Užsienio lietuviams ypatingo ryšio su Lietuva statusas taip pat nėra priimtinas. Laikoma, kad siūlomas statusas yra užsienio lietuvių ir Lietuvos tautos žeminimas. Be politinių teisių asmuo neturi indėlio į tautos ateitį, jis praranda viltį ir solidarumo su bendrapiliečiais jausmą bei atitolsta nuo tėvynės, grįžimo tikimybė sumažėja. Toks statusas būtų diskriminacija prieš užsienio lietuvius, nes net Europos Sąjungos šalių piliečiai, neturėdami Lietuvos pilietybės, turi tam tikras politines teises Lietuvoje (balsuoti ir kandidatuoti į savivaldybių, kuriose jie gyvena, tarybas).²¹⁸

Naujausias Pilietybės įstatymo pakeitimo projektas parengtas darbo grupės, kurią sudarė Lietuvos Respublikos Seimo valdyba, atsižvelgdama į Seimo Žmogaus teisių komiteto siūlymą. Šiai darbo grupei buvo pavesta parengti Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimui „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ įgyvendinti reikalingus teisės aktus.²¹⁹ Ji pristatė Pilietybės įstatymo pakeitimo projektą, kuriuo be kitų tikslų siekiama konkretizuoti atskirus atvejus, kada asmenys, įgiję kitos valstybės pilietybę, gali išsaugoti ir Lietuvos Respublikos pilietybę, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo gimimu principu, nustatyti, kad vaikas, gimimu įgijęs ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir

²¹⁷ GALINAITYTĖ, Eugenija. Dviguba pilietybė – kam nuo jos blogiau? *Laikas*, 2007, Nr. 29 (203), p. 4.

²¹⁸ RAGAUSKAITĖ, Vaiva. Vietoj dvigubos pilietybės mėginta įbrukti „ypatingo ryšio su Lietuva“ statusą. *Amerikos lietuvis*, 2007, kovo 3 d.

²¹⁹ RAMELIENĖ, Raimonda. Pasiektas kompromisas dėl pilietybės kursto ginčus. *Lietuvos žinios*, 2008 m. kovo 17 d.

kitos valstybės pilietybę, yra Lietuvos Respublikos pilietis.²²⁰ Numatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietis negalėtų būti kartu ir kitos valstybės pilietis, išskyrus įstatyme numatytas konkrečias asmenų grupes, turinčias teisę į dvigubą pilietybę. Tai būtų:

- Užsienyje gimę Lietuvos piliečio ar piliečių vaikai, nepriklausomai nuo to, ar jie įgytų kitos valstybės pilietybę, ar ne. Numatyta, jog vaikas, kurio abu tėvai yra Lietuvos Respublikos piliečiai, būtų Lietuvos Respublikos pilietis, nesvarbu, ar jis gimtų Lietuvos Respublikos teritorijoje, ar už jos ribų. O jeigu vaiko tėvai turi skirtingą pilietybę ir vienas iš jų yra Lietuvos Respublikos pilietis arba vienas iš tėvų yra Lietuvos Respublikos pilietis, o kitas – asmuo be pilietybės, vaikas taip pat būtų Lietuvos Respublikos pilietis, neatsižvelgiant į jo gimimo vietą.
- Asmenys, įgiję kitos valstybės, su kuria Lietuvos Respublika yra pasirašiusi susitarimą dėl pilietybės, arba kurios nors kitos Europos Sąjungos valstybės narės pilietybę. Pilietybės įstatymo pakeitimo projekte numatyta, jog tokie asmenys išlaikytų ir Lietuvos Respublikos pilietybę.
- Kitos valstybės piliečiai, kuriems Lietuvos pilietybę suteikta išimties tvarka Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu. Respublikos Prezidentas, kaip buvo numatyta ir ankstesniame Pilietybės įstatyme, galėtų suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę nusipelnusiems Lietuvos Respublikai ir integravusiems į Lietuvos visuomenę užsienio valstybių piliečiams išimties tvarka netaikant jiems pilietybės suteikimo sąlygų. Nuopelnais Lietuvos Respublikai turėtų būti laikoma užsienio valstybės piliečio veikla, kuria asmuo ypač reikšmingai prisideda prie Lietuvos Respublikos valstybingumo stiprinimo, Lietuvos Respublikos galios ir jos autoriteto tarptautinėje bendruomenėje didinimo.
- Lietuvių kilmės asmenys, tradiciškai gyvenantys valstybėse, su kuriomis Lietuvos Respubliką skiria valstybės siena. Projekte įtvirtinta, kad tokie asmenys teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę galėtų įgyvendinti neatsisakydami turimos kitos valstybės pilietybės.
- Asmenys, iki 1940 m. birželio 15 d. turėję Lietuvos pilietybę ir pasitraukę iš Lietuvos 1940 m. birželio 15 d. – 1990 m. kovo 11 d. okupacijos metu, jų vaikai, vaikaičiai ir provaikaičiai. Numatyta, kad šie asmenys teisę į Lietuvos Respublikos

²²⁰ Pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316854&p_query=&p_tr2=>>.

pilietybę taip pat galėtų įgyvendinti neatsisakydami turimos kitos valstybės pilietybės.

- Tremtiniai, politiniai kaliniai, iki 1940 m. birželio 15 d. turėję Lietuvos pilietybę, jų vaikai, vaikaičiai ir provaikaičiai, gyvenantys kitose valstybėse. Pagal projekto nuostatas, tokie asmenys teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę taipogi galėtų įgyvendinti neatsisakydami turimos kitos valstybės pilietybės.
- Užsienio valstybių piliečiai, turintys pabėgėlio statusą Lietuvos Respublikoje. Pilietybės įstatymo pakeitimo projekte įtvirtinta, jog Lietuvos Respublikos pilietybę galėtų būti suteikiama nereikalaujant iš tokių asmenų atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės.²²¹

Vertinant Pilietybės įstatymo pakeitimo projekte numatytas asmenų, turinčių teisę į dvigubą pilietybę, grupes, didžiausia ir svarbiausia naujove laikytina tai, jog galimybę turėti dvigubą pilietybę numatyta visiems vaikams, gimusiems užsienyje Lietuvos piliečio ar piliečių šeimoje, nepriklausomai nuo to, ar jie įgijo kitos valstybės pilietybę, ar ne. Įteisinus tokią nuostatą būtų išvengta neigiamų valstybių pilietybės įstatymų kolizijos padarinių, kurios pastaruoju metu kelia daugiausiai problemų, kadangi šiuo metu Lietuvos piliečio ar piliečių vaikas, gimęs užsienio valstybėje, kurios pilietybę įgyjama pagal *jus soli* principą, ir kartu pagal *jus sanguinis* principą įgijęs Lietuvos pilietybę, pastarąją praranda, nes galiojančiame Pilietybės įstatyme numatyta, jog įgijus kitos valstybės pilietybę, Lietuvos pilietybės netenkama, tokiais atvejais nėra numatyta pilietybės daugeto galimybė. Teisė vaikams išlaikyti gimimu įgytas skirtingas pilietybes pripažįstama ir tarptautinėje teisėje, pavyzdžiui, 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės 14 straipsnyje.²²²

Taip pat visiškai nauja, tačiau diskutuotina asmenų, turinčių teisę į dvigubą pilietybę, kategorija, numatyta Pilietybės įstatymo pakeitimo projekte, yra asmenys, įgiję kurios nors kitos ES valstybės narės pilietybę. Kaip jau minėta kalbant apie ES pilietybę, manytina, jog ES valstybių narių piliečiams dviguba pilietybė nėra būtina. Lietuvos atveju visų pirma dėl to, jog Lietuva jau nuo 2004 m. gegužės 1 d. yra ES valstybė narė, o ES teisingumo ir vidaus reikalų ministrų tarybos 2007 m. gruodžio 6 d. sprendimu tapo pilnateise Šengeno erdvės²²³ šalimi. Tai reiškia, jog yra galutinai įgyvendinamas laisvo asmenų judėjimo principas.

²²¹ Pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [Žiūrėta 2008 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.show_doc_1?p_id=316853>.

²²² *Cit. op.* 17.

²²³ Šengeno erdvė – tai valstybių, pasirašiusių Šengeno sutartį, teritorijos. Ši erdvė ypatinga tuo, kad jos išorinės sienos aktyviai saugomos, o vidaus sienų kontrolė panaikinta.

Lietuvos, kaip ir visų kitų ES valstybių narių, piliečiai turi teisę laisvai judėti asmeniniais ar darbo reikalais po visą ES. Ši ES piliečių teisė gali būti apribota tik viešosios tvarkos, visuomenės saugos ar visuomenės sveikatos sumetimais. Kaip jau minėta, ES piliečiams taip pat garantuojama teisė dalyvauti vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose bet kurioje ES valstybėje narėje tokiomis pat sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiams bei teisė teikti peticijas Europos Parlamentui ir kreiptis į Europos ombudsmeną. Antra, asmenys, įgiję NATO (Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos) valstybių narių, kurios nėra ES valstybės narės, pilietybę, teisės į dvigubą pilietybę neturėtų. Atskirąją nuomonę dėl Pilietybės įstatymo pakeitimo projekto pareiškusiųjų darbo grupės narių teigimu, parengtas įstatymo projektas neatitinka laikinai ar ilgesniam laikui išvykusių Lietuvos piliečių teisėtų lūkesčių, o kartu ir ilgalaikio lietuvių tautos ir valstybės intereso išlaikyti išvykusius piliečius Lietuvos kultūrinėje erdvėje, neprarasti su jais pilietinio ryšio. Be to, ES ir NATO turėtų būti traktuojamos kaip lygiavertės organizacijos.²²⁴ Ir trečia, kiekviena įstatymo projekte numatyta asmenų grupė, kuriai pripažįstama teisė į dvigubą pilietybę, turi būti realiai būtina, nes, kaip teigia E. Kūris, naujų Pilietybės įstatymo nuostatų pakaktų tik atskiriems dvigubos pilietybės pripažinimo atvejams, kurie netaptų taisykle, numatyti, o norint įteisinti plačias galimybes turėti dvigubą pilietybę, būtina referendumu keisti Konstituciją.²²⁵ Tuo tarpu bendrai įvertinus visas Pilietybės įstatymo pakeitimo projekte numatytas asmenų, kuriems galėtų būti suteikta teisė į dvigubą pilietybę, kategorijas, visumoje susidarytų pakankamai nemažas asmenų, turinčių daugiau nei vieną pilietybę, ratas. Kadangi sprendimo keisti Konstituciją nebuvo ir nėra, tokiu būdu vėl iškiltų Pilietybės įstatymo nuostatų prieštaravimo Konstitucijos 12 straipsnio 2 daliai grėsmė dėl pilietybės daugeto atvejų paplitimo.

Be abejo, globalizacija ekonominiuose ir politiniuose procesuose šiandien tik didėja, o tai verčia atsisakyti senų standartų. Taip pat ir pilietybės teisinio reguliavimo srityje. Tolerancija pilietybės daugeto atvejams daugelyje valstybių suprantama kaip senojo pilietybės teisinio reguliavimo pritaikymas prie naujos nacionalinės ir tarptautinės situacijos, „modernizacijos“ būtinybė, priemonė skatinti daugiakultūriškumą, geresnius rasinius santykius, tautinių mažumų grupių kūrimąsi, migrantų integraciją.²²⁶ Tačiau pasaulyje

²²⁴ Pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projekto priedas (atskiroji nuomonė). [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316861&p_query=&p_tr2=>>.

²²⁵ E.Kūris: problema dėl dvigubos pilietybės užkoduota Konstitucijoje ir „skylėtame“ įstatyme [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=16353245>>.

²²⁶ *Cit. op.* 95.

pilietybės klausimai vis dar sprendžiami nevienodai. Tą lemia skirtingi faktoriai, kurie įtakoja valstybių pilietybės teisinį reguliavimą: pilietinių ir politinių teisių užtikrinimas šalyje, geografinė padėtis, istoriniai, kultūrinai bei sociologiniai aspektai, ekonominių interesų apsauga, imigracijos ir emigracijos procesai bei kt.²²⁷ Tai, kas tinka vienai valstybei, nebūtinai tinka ir kitai. Todėl Lietuvos Respublikos Seimas, svarstydamas pilietybės klausimų teisinio reguliavimo reformos galimybes, turėtų vadovautis Lietuvos Respublikos interesais suvokiant Lietuvos geopolitinę padėtį, visapusiškai išnagrinėti vienokio ar kitokio sprendimo privalumus ir trūkumus, galimas pasekmes bei įtaką ilgalaikiai perspektyvai.

²²⁷ *Cit. op.* 8, p. 150.

Išvados

1. Išnagrinėjus įvairius pilietybės apibrėžimus, juose pateikiamus požymius, darytina išvada, jog pilietybė nėra vien tik teisiniai santykiai ar vien tik teisinis statusas. Ji apima abiejų šių teisinių kategorijų elementus. Pilietybė pažymi ypatingus teisinius santykius, nuolatinį politinį teisinį ryšį tarp asmens ir konkrečios valstybės, grindžiamą abipusėmis teisėmis ir pareigomis, iš jų išplaukiančiu savitarpio pasitikėjimu ir gynyba bei lemiantį tam tikrą specifinį asmens teisinį statusą.
2. Pilietybės daugetas reiškia, kad asmuo pilietybės ryšiu yra susietas su daugiau nei viena valstybe, kad tuo pačiu metu daugiau nei viena valstybė pagal savo nacionalinę teisę suteikia savo pilietybę tam pačiam asmeniui ir laiko jį savo piliečiu. Tokia situacija paprastai susidaro dėl skirtingų valstybių pilietybės įstatymų kolizijos arba dėl reikalavimo įgyjant kitos valstybės pilietybę atsisakyti ankstesniosios nebuvimo.
3. Išsiaiškinus karinės prievolės, diplomatinės gynybos, mokestinių prievolių, rinkimų, lojalumo valstybei bei nacionalinio saugumo srityse kylančias problemas pilietybės daugeto atveju, galima būtų daryti išvadą, jog šiais laikais jos nebėra tokios aktualios ir reikšmingos kaip anksčiau. Valstybės stengiasi atsižvelgti į šių klausimų sprendimą unifikuojančius tarptautinės teisės aktus, sudarinėja tarpusavio susitarimus (pavyzdžiui, ekstradicijos srityje). Be to, įvairių teisių, laisvių ir pareigų (pavyzdžiui, karinė tarnyba, mokestinės prievolės) suteikimą ir įgyvendinimą valstybės vis labiau sieja su nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijumi, o ne su pilietybės turėjimu.
4. Tarptautinės teisės požiūriu, diplomatinės gynybos teisė yra viena iš svarbiausių pilietybės turėjimo teisinių pasekmių ir viena iš sričių, kur kyla rimčiausių problemų pilietybės daugeto atveju. Vyrauja tendencija, jog pilietybės valstybė negali vykdyti diplomatinės gynybos kokio nors asmens atžvilgiu prieš valstybę, kurios piliečiu šis asmuo taip pat yra, išskyrus atvejus, kai vienos valstybės pilietybė buvo vyraujanti ir pažeidimo padarymo, ir pretenzijos pateikimo metu. Tuo tarpu tarp asmens, turinčio daugiau nei vieną pilietybę, ir valstybės, vykdančios jo diplomatinę gynybą valstybėje, kurios piliečiu jis nėra, nebėra reikalaujama tikro ir efektyvaus ryšio buvimo. Be to, asmens, turinčio dvi ar

daugiau pilietybių, diplomatinę gynybą trečiojoje valstybėje gali kartu vykdyti visos jo pilietybės valstybės.

5. Išanalizavus ES pilietybę charakterizuojančius požymius, matyti, jog ES pilietybė – tai nauja pilietybės rūšis, *sui generis* sistema, kurios esmė ir svarbiausia funkcija – tam tikrų teisių ES piliečiams suteikimas. ES pilietybė yra priklausoma nuo valstybės narės nacionalinės teisės, nes ES nėra įgaliota nuspręsti, kas yra jos piliečiai. Tik valstybės narės turi teisę įvardyti, kas yra piliečiai nacionalinės ir kartu ES pilietybės atžvilgiu. Valstybės narės pilietybė yra vienintelis būdas ir sąlyga įgyti ES pilietybę. Todėl ir ES pilietybės turėjimas kartu su viena ar keliomis nacionalinėmis valstybių narių pilietybėmis nėra klasikinis pilietybės daugeto atvejis.
6. Išnagrinėjus nacionalinės pilietybės ir ES pilietybės santykį, pastebėtina, jog ES, jungdama valstybes nares į bendrą erdvę, suteikdama valstybių narių piliečiams bendrą ES pilietybę, sąlygojančią jiems papildomas teises, laisves bei saugumą, eliminuoja daug praktinių sunkumų, kylančių valstybėms dėl asmenų, turinčių daugiau nei vieną pilietybę, teisių ir pareigų įgyvendinimo. Todėl darytina išvada, jog bent jau iš dalies ES pilietybė galėtų būti laikoma kompensuojančia pilietybės daugeto ribojimą ar draudimą. Turėti daugiau nei vieną pilietybę ES valstybių narių piliečiams nebeturėtų būti taip svarbu, nes daugeliu atvejų užtikrinti jų interesams, patenkinti socialiniams, ekonominiams ir kitokiems poreikiams turėtų pakakti ES pilietybės.
7. Iš nagrinėtų tarptautinės teisės aktų seka, jog pilietybės klausimams tarptautiniame lygmenyje skiriama nemažai dėmesio. Nors pilietybės reguliavimo klausimai iš esmės yra nacionalinės teisės objektas, žmogaus teisių raida po Antrojo pasaulinio karo sąlygojo, kad valstybių diskrecija, reguliuojant pilietybės klausimus, buvo apribota bendrų pilietybės teisinio reguliavimo principų įtvirtinimu tarptautiniu lygiu, kuris reikalingas visuotinai pripažintoms žmogaus teisėms ir laisvėms apsaugoti. Pagal tarptautinę teisę įstatymais ar sudarytomis tarptautinėmis sutartimis nustatytas pilietybės teisinis reguliavimas turi užtikrinti žmogaus teisės į pilietybę įgyvendinimą, turi atitikti tarptautines konvencijas, tarptautinę paprotinę teisę ir visuotinai pripažįstamus su pilietybe susijusius teisės principus.
8. Pilietybės daugeto atvejų reguliavimas tarptautinėje teisėje smarkiai evoliucionavo: Nuo 1930 m. Hagos Konvencijos dėl kai kurių klausimų, susijusių su pilietybės

įstatymų kolizija tikslo vengti pilietybės daugeto atvejų iki 1997 m. Europos konvencijos dėl pilietybės neutralaus požiūrio į šį reiškinį. Tarptautinė teisė leidžia valstybėms nuspręsti neleisti jų piliečiams turėti daugiau nei vieną pilietybę, bet ir nedraudžia valstybėms nuspręsti suteikti jų pilietybę asmenims, jau turintiems kitos valstybės pilietybę, taip pat nenurodo, kad valstybės turi taikyti vienodas taisykles pilietybės suteikimui. Todėl darytina išvada, jog pilietybės daugetas neprieštarauja tarptautinei teisei.

9. Apžvelgus daugumos Europos valstybių pilietybės teisinį reguliavimą, pastebima tendencija, jog dauguma jų pastaraisiais metais šioje srityje ėmėsi reformų, kurios atspindėjo toleranciją pilietybės daugeto atžvilgiu. Net ir valstybių, besilaikančių pozicijos riboti pilietybės daugeto atvejus, teisės aktuose vyrauja tendencija toleruoti pilietybės daugeto atvejus, kai jie atsiranda savaime. Visgi, nepaisant pilietybės daugeto klausimų reguliavimo supanašėjimo ES valstybėse narėse, pilietybės politika ES viduje vis dar nepasiekia to paties suderinamumo laipsnio kaip kitose ekonominėse ir socialinėse srityse, o nacionalinis savitumas, ko gero, liks ilgalaikė pilietybės politikos ypatybė.
10. Apžvelgus tarptautinių organizacijų, valstybių pozicijų pilietybės daugeto atžvilgiu kaitą, prieinama prie išvados, jog vis didesnę toleranciją pilietybės daugetui ir tarptautiniu, ir nacionaliniu lygiu lėmė tokios priežastys kaip vyrų ir moterų socialinės lygybės įtvirtinimas, tarptautinė migracija, mišrių santuokų daugėjimas, globalizacija ekonominiuose ir politiniuose procesuose, visuomenės internacionalizacija ir kt. Dėl to pilietybės daugetas laikomas svarbiu žingsniu į migrantų integraciją visuomenėje, priemone spręsti problemas dėl tapatybės, saugumo ir emocinių ryšių palaikymo, suteikti migrantams galimybę neprarasti identiškumo ir nepamiršti savo šaknų.
11. Išanalizavus Lietuvos pilietybės įstatymų raidą, darytina išvada, jog ilgainiui laipsniškai buvo plečiamas asmenų, galinčių turėti Lietuvos ir kurios nors kitos valstybės pilietybę, ratas. Galiausiai, įsigaliojus 2002 m. Pilietybės įstatymui, buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad pilietybės daugetas tapo ne ypač reta išimtimi, o plačiai paplitusiu reiškiniu. Tuo tarpu Konstitucija įtvirtino, kad asmuo gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis tik atskirais atvejais. Todėl Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, nagrinėjęs šio įstatymo nuostatų konstitucingumą, 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime konstatavo, kad

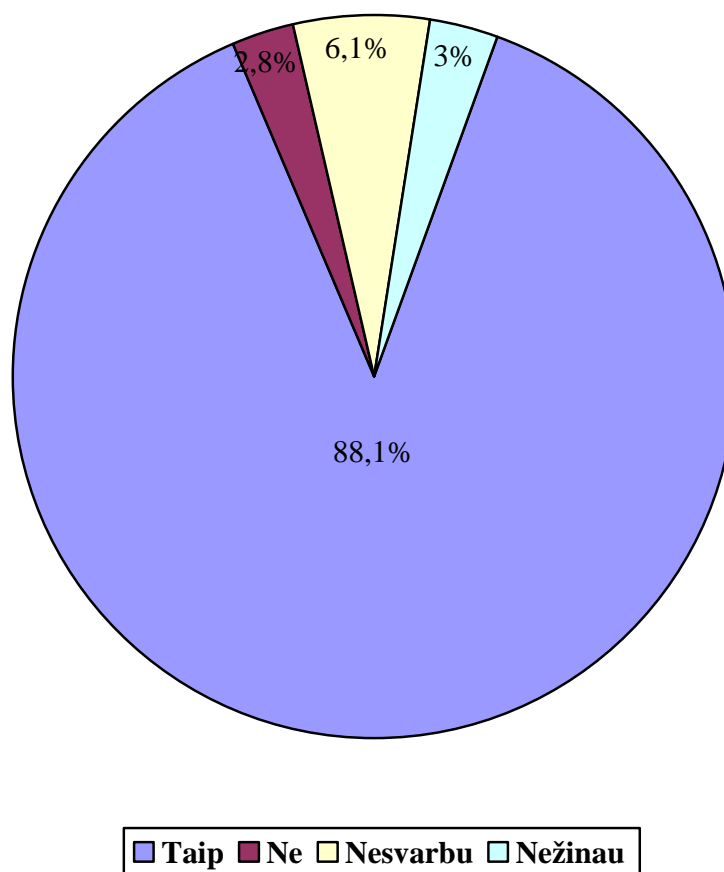
įstatymas taisytiną iš esmės. Dalis įstatymo nuostatų tapo nebetaikytinomis, nes buvo pripažintos prieštaraujančiomis Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

12. Lietuvos Respublikos Seimas, vienintelis turintis prerogatyvą nutarti, kokiomis teisinėmis priemonėmis bus keičiamas Lietuvos Respublikos pilietybės klausimų teisinis reguliavimas pilietybės daugeto atžvilgiu, dar nėra apsisprendęs.
13. Nepaisant to, kad tolerancija pilietybės daugeto atvejams daugelyje valstybių suprantama kaip senojo pilietybės teisinio reguliavimo pritaikymas prie naujos nacionalinės ir tarptautinės situacijos, pilietybės klausimai vis dar sprendžiami nevienodai. Tą lemia skirtinga geografinė padėtis, istoriniai, kultūrinai bei sociologiniai aspektai, ekonominių interesų apsauga, imigracijos ir emigracijos procesai, pilietinių ir politinių teisių užtikrinimas šalyje ir kiti faktoriai. Tai, kas tinka vienai valstybei, nebūtinai tinka ir kitai. Todėl, kad ir kaip ateityje būtų keičiamas Lietuvos Respublikos pilietybės teisinis reguliavimas, būtina vadovautis valstybės interesais suvokiant jos geopolitinę padėtį, visapusiškai išnagrinėti siūlomų sprendimų privalumus ir trūkumus, galimas jų pasekmes bei įtaką ilgalaikiai perspektyvai.

Priedas

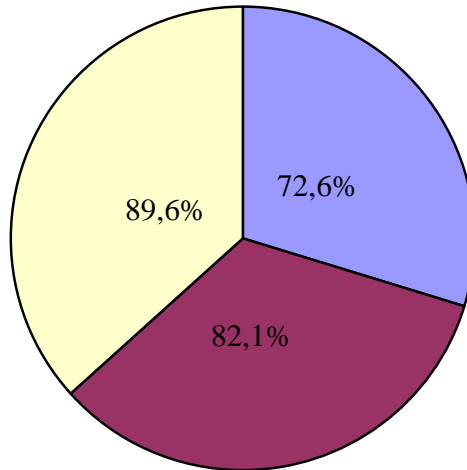
Pilietinės visuomenės instituto užsakymu visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ 2007 m. birželio 7-10 d. atliko Lietuvos gyventojų apklausą dėl Lietuvos pilietybės išsaugojimo tuo atveju, jei asmuo yra įgijęs ir kitos valstybės pilietybę. Tyrimas vyko 19 miestų ir 60 kaimų, buvo apklaustas 1001 šalies gyventojas. Pasak apklausos duomenis apibendrinusių PVI ekspertų, Lietuvos visuomenėje vyrauja atviros pilietybės supratimas. Tyrimas parodė, kad dauguma lietuvių yra už lygias įvairiakilmių šalies piliečių teises bei už Lietuvoje gyvenančių piliečių ir užsienio lietuvių teisinę lygybę. Už tai pasisakė ypatingai daug moksleivių ir studentų (75,4 proc.).²²⁸

Ar norėtumėte, kad Lietuvos piliečio vaikai ir vaikaičiai, įgyję kitos vastybės pilietybę, išliktų ir Lietuvos piliečiais?

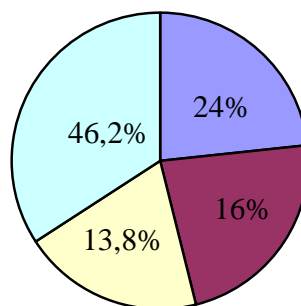
²²⁸ Lietuviai - už pilietybės išsaugojimą. [interaktyvus]. Vilmorus. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.] Prieiga per internetą: <http://www.vilmorus.lt/index.php?lng=lt&page_id=16>.

Norėčiau, kad Lietuvos piliečio vaikas ar vaikai, įgyjęs kitos valstybės pilietybę, išliktų ir Lietuvos piliečiu.

■ Rusų kilmės lietuviai ■ Lenkų kilmės lietuviai ■ Lietuvių kilmės lietuviai

Kaip Lietuvos pilietybė galėtų būti suteikiama nelietuvių kilmės užsienio valstybių piliečiams?

■ Nežinau
■ Suteikiama tik atsisakius ankstesnės pilietybės
■ Išvis neturėtų būti suteikiama
■ Suteikiama be apribojimų

Literatūros sąrašas

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Tarptautinės sutartys

- 1.1.1. 1930 m. Konvencija dėl kai kurių klausimų, susijusių su pilietybės įstatymų kolizija (Convention on certain questions relating to the conflict of nationality laws). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/legal_instruments/Conv%20onconflict%20nationality%20The%20Hague%2004_1930.pdf>.
- 1.1.2. 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės Žinios*, 2006, Nr. 68-2497.
- 1.1.3. 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1963 m. protokolai Nr. 4, užtikrinantis tam tikras teises ir laisves, ne tik tas, kurios jau įtvirtintos konvencijoje ir jos protokole Nr. 1, iš dalies pakeistas protokolu Nr. 11. *Valstybės Žinios*, 2000, Nr. 96-3016.
- 1.1.4. 1957 m. Europos konvencija dėl pilietybės. *Valstybės Žinios*, 1995-04-26 Nr. 34-819.
- 1.1.5. 1957 m. Konvencija dėl ištekėjusių moterų pilietybės. *Žmogaus teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys*. Vilnius: Mintis, 1991, 193 p.
- 1.1.6. 1961 m. Konvencija dėl bepilietybės mažinimo. *Žmogaus teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys*. Vilnius: Mintis, 1991, 184 p.
- 1.1.7. 1963 m. Konvencija dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių (Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and on Military Obligations in Cases of Multiple Nationality). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/043.htm>>.
- 1.1.8. 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės Žinios*, 2002, Nr. 77-3288.
- 1.1.9. 1966 m. Tarptautinė Konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo. *Valstybės Žinios*, 1998, Nr. 108-2957.

- 1.1.10. 1977 m. Protokolas, keičiantis Konvenciją dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių (Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality). [interaktyvus]. Council of Europe [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/095.htm>>.
- 1.1.11. 1979 m. Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims. *Valstybės Žinios*, 1996, Nr. 21.
- 1.1.12. 1985 m. Asmenų, nesančių piliečiais šalies, kurioje jie gyvena, teisių deklaracija. *Žmogaus teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys*. Vilnius: Mintis, 1991, 246 p.
- 1.1.13. 1989 m. Vaiko teisių konvencija. *Valstybės Žinios*, 1995, Nr. 60-1501.
- 1.1.14. 1993 m. Protokolas, keičiantis Konvenciją dėl galimybių turėti kelių valstybių pilietybę ribojimo ir karo tarnybos prievolės tuo atveju, kai asmuo turi keletą pilietybių (Second Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/149.htm>>.
- 1.1.15. 1995 m. Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija. *Valstybės Žinios*, 1995, Nr. 60-1501.
- 1.1.16. 1997 m. Europos konvencija dėl pilietybės (European Convention on Nationality). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>>.
- 1.1.17. 2004 m. Olimpinė Chartija (Charte Olympique). [interaktyvus]. Comité International Olympique [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://multimedia.olympic.org/pdf/fr_report_122.pdf>.

1.2. Europos Sąjungos teisės aktai

- 1.2.1. Konsoliduota Europos Sąjungos sutartis. *Valstybės Žinios*, 2004, Nr. 2-2.

- 1.2.2. 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL 2004 m. *specialusis leidimas* 19 skyrius, 6 tomas, p. 34).
- 1.2.3. 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį (OL2007C306, p.1).

1.3. Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 1.3.1. Lietuvos Valstybės Laikinoji Konstitucija. *Lietuvos Valstybės Žinios*, 1919, Nr. 4.
- 1.3.2. Lietuvos Valstybės Laikinoji Konstitucija. *Lietuvos Valstybės Žinios*, 1919, Nr. 6-24.
- 1.3.3. Lietuvos Valstybės Laikinoji Konstitucija. *Lietuvos Valstybės Žinios*, 1920, Nr. 37-407.
- 1.3.4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Vyriausybės Žinios*, 1922, Nr. 100-799.
- 1.3.5. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Vyriausybės Žinios*, 1928, Nr. 275-1778.
- 1.3.6. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Vyriausybės Žinios*, 1938, Nr. 608-4271.
- 1.3.7. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
- 1.3.8. Laikinasis įstatymas apie Lietuvos pilietybę. *Lietuvos Valstybės Žinios*, 1919, Nr. 2/3-22.
- 1.3.9. Lietuvos pilietybės įstatymas. *Vyriausybės Žinios*, 1939, Nr. 656/4811.
- 1.3.10. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos pilietybės įstatymas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas [žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18854&p_query=&p_tr2=>>.
- 1.3.11. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas. *Valstybės Žinios*, 1991, Nr. 36-977.
- 1.3.12. Lietuvos Respublikos seimo rinkimų įstatymas. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 22-635.

- 1.3.13. Lietuvos Respublikos konstitucinio teismo įstatymas. *Valstybės Žinios*, 1993, Nr. 6-120.
- 1.3.14. Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų įstatymas. *Valstybės Žinios*, 1993, Nr. 2-29.
- 1.3.15. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. *Valstybės Žinios*, 1994, Nr. 53-996.
- 1.3.16. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas. *Valstybės Žinios*, 1996, Nr. 106-2427.
- 1.3.17. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas. *Valstybės Žinios*, 2002, Nr. 95-4087.

1.4. Užsienio valstybių teisės aktai

- 1.4.1. Airijos pilietybės ir tautybės įstatymas (Irish Nationality and Citizenship Act). [interaktyvus]. Irish Naturalisation and Immigration Service. [žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.inis.gov.ie/en/INIS/Pages/WP07_000068>.
- 1.4.2. Belgijos pilietybės kodeksas. (Code de la Nationalité Belge). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.juridat.be/cgi_loi/loi_F.pl?cn=1984062835>.
- 1.4.3. Estijos pilietybės įstatymas (Citizenship Act). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyy=I&m=000&query=citizenship>.
- 1.4.4. Estijos Respublikos Konstitucija (Constitution of the Republic of Estonia). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.president.ee/en/estonia/constitution.php>>.
- 1.4.5. Latvijos pilietybės įstatymas (The Law on Citizenship). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.np.gov.lv/index.php?en=akti_en&saite=akti_en.htm>.
- 1.4.6. Prancūzijos civilinis kodeksas (Code civil) [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/initRechCodeArticle.do>>.

- 1.4.7. Suomijos pilietybės įstatymas (Finland Nationality Act). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.uvi.fi/download.asp?id=Nationality+Act;609;{E792540D-5E25-4282-BAF9-13FB9CA64E12}>>>.
- 1.4.8. Švedijos pilietybės įstatymas (Act on Swedish Citizenship). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/91/91/365ece33.pdf>>.

2. Specialioji literatūra

2.1. Monografijos, komentarai, vadovėliai ir pan. leidiniai

- 2.1.1. ABRAMAVIČIUS, Armanas, *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, 66 p.
- 2.1.2. ABRAMAVIČIUS, Armanas, *et al.* *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje.* Vilnius, 2005, p. 44.
- 2.1.3. AKEHURST M.; ir MALANCZUK P. *Šiuolaikinės tarptautinės teisės įvadas.* Vilnius: Eugrimas, 2000. 323 p.
- 2.1.4. BARBER, Benjamin, *et al.* *The Encyclopedia Americana – International Edition.* Connecticut, 1995, Vol. 6, p. 744.
- 2.1.5. BERNHARDT, Rudolf, *et al.* *ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW.* North – Holland, Vol. 3, 502 p.
- 2.1.6. BIRMONTIENĖ, Toma, *et al.* *Lietuvos konstitucinė teisė.* Vilnius: MRU Leidybos centras, 2002. 367 p.
- 2.1.7. BOLL, Alfred M. *Multiple Nationality and International Law.* Boston, 2007.
- 2.1.8. BRUBAKER, Rogers. *Pilietybė ir tautiškumas Prancūzijoje ir Vokietijoje.* Vilnius: Pradai, 1998. 36-59; 218 p.
- 2.1.9. CAMPBELL BLACK, Henry, *et al.* *Black's Law Dictionary,* 1990, p. 498.
- 2.1.10. DAILIDĖ, Pranas. *Lietuvos sutartys su svetimomis valstybėmis.* Kaunas: Užsienio reikalų ministerija, 1930 – 1939, T. 1, 2.
- 2.1.11. DAMBRAUSKIENĖ, G., *et al.* *Lietuvos Respublikos Konstitucijos Komentarai.* I dalis. Vilnius: Teisės institutas, 2000. 80-86 p.

- 2.1.12. HANSEN, Randall; and WEIL, Patrick. *Dual Nationality, Social Rights and Federal Citizenship in the U.S. and Europe*. New York: Berghahn Books, 2002, p. 52-54.
- 2.1.13. HIX, Simon. *Europos Sąjungos politinė sistema*. Vilnius: Eugrimas, 2006. 399-402 p.
- 2.1.14. KŪRIS, P.; ir POŽARSKAS M. *Tarptautinės teisės apybraižos*. Vilnius, 1985, p. 283.
- 2.1.15. O'LEARY, Siofra; and TIILIKAINEN, Teija. *Citizenship and nationality status in the new Europe*. The Institute of Public Policy Research, 1998. 29-33; 138-143 p.
- 2.1.16. PETRAUSKAS, Zenonas. *Konsulinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. 190-221 p.
- 2.1.17. PUMPUTIS, Alvydas. *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas, 2003. 181-206 p.
- 2.1.18. SINKEVIČIUS, Vytautas. *Lietuvos Respublikos pilietybė 1918-2001 metais*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002. 16-19 p.
- 2.1.19. ŠILEIKIS, Egidijus. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. 123-139 p.
- 2.1.20. TALJŪNAITĖ, Meilutė. *Pilietybė ir socialinė Europos integracija*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2005. 59-84 p.
- 2.1.21. TEISINĖS MINTIES ŠVENTĖ: *Studentų tarptautinių mokslinių konferencijų pranešimai*. Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas, 2004. 316-321 p.
- 2.1.22. TEISINĖS MINTIES ŠVENTĖ: *Studentų tarptautinių mokslinių konferencijų pranešimai*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2005. 463-467 p.
- 2.1.23. VADAPALAS, Vilenas. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006. 312-320 p.
- 2.1.24. VANSEVIČIUS, Stasys. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000. 75-77 p.
- 2.1.25. ZIEMELE, Ineta. *State Continuity and nationality: The Baltic States and Russia: Past, Present and Future as Defined by International Law*. 2005.

2.1.26. ŽALTAUSKAITĖ – ŽALIMIENĖ, Skirgailė. *Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę: įsistegimo teisė*. Vilnius, 2002. 26 p.

2.2. Straipsniai periodiniuose leidiniuose

2.2.1. BAUBINAITĖ, Ieva. Pilietybės nervo krapštymas. *Atgimimas*, 2007, spalio 12-18 d. Nr. 3.

2.2.2. BOSWELL, Randy. Dual citizens are loyal ones: study. *The Gazette (Montreal)*, 2007, August 13.

2.2.3. DONNELLY, Paul. Does dual citizenship erode American national identity? *Insight on the News*, 2000.

2.2.4. FAIST, Tomas. Dual Citizenship as a Path-Dependent, *The International Migration Review*, 2004, Vol. 38. 913 p.

2.2.5. FAIST, Tomas. Multiple citizenship in a globalising world: the politics of dual citizenship in comparative perspective, *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, 2003, Nr. 3.

2.2.6. GALINAITYTĖ, Eugenija. Dviguba pilietybė – kam nuo jos blogiau? *Laikas*, 2007, Nr. 29 (203). 4 p.

2.2.7. GREEN, Simon. Between Ideology and Pragmatism: The Politics of Dual Nationality in Germany, *The International Migration Review*, 2005, Vol. 39. 921 p.

2.2.8. GUSTAFSON, Per. Globalisation, multiculturalism and individualism: the Swedish debate on dual citizenship. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, No. 3, Vol. 28. 463 p.

2.2.9. HOWARD, Marc Morjé. Variation in Dual Citizenship Policies in the Countries of the EU, *The International Migration Review*, 2005, Vol. 39. 697 p.

2.2.10. LIEBICH, Andre. Plural Citizenship in Post-Communist States, *International Journal of Refugee Law*, 2000, Vol. 12, No. 1. 97 p.

2.2.11. MARTIN, David A.; ALEINIKOFF, T. Alexander. Double ties: why nations should learn to love dual nationality. *Argument. Foreign Policy*, 2002.

- 2.2.12. NARUŠIENĖ, Regina. Dual Citizenship. *Lituanus*, 2007, No. 4, Vol. 53. 67-71 p.
- 2.2.13. PETRAUSKAS, Zenonas. Baltijos valstybių ir Ukrainos pilietybės politika. *Politologija*, 1997/2 (10). 99-109 p.
- 2.2.14. PIVORAS, Saulius. Dvigubos pilietybės politika (Skandinaviškos pamokos Lietuvai). *OIKOS: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2007, Nr. 3. 9-21 p.
- 2.2.15. RAMELIENĖ, Raimonda. Pasiektas kompromisas dėl pilietybės kursto ginčus. *Lietuvos žinios*, 2008 m. kovo 17 d.
- 2.2.16. RAGAUSKAITĖ, Vaiva. Vietoj dvigubos pilietybės mėginta įbrukti „ypatingo ryšio su Lietuva“ statusą. *Amerikos lietuvis*, 2007, Nr. 9 (357). 1, 42 p.
- 2.2.17. SAKALAS, Aloyzas. Konstitucija dar nėra lietuvių atrama. *Lietuvos rytas*, 2007, spalio 22.
- 2.2.18. VAIŠVILA, Alfonsas. Dviguba pilietybė – ne tik dvigubos teisės, bet ir dvigubos pareigos, *Lietuvos aidas*, 2007, Nr. 216 (10307). 3 p.
- 2.2.19. ŽALIMAS, Dainius. Lietuvos Respublikos tęstinumas ir pilietybė. *Politologija*, 1997/2 (10). 112 p.

3. Praktinė medžiaga

3.1. Tarptautinių teismų ir Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimai

- 3.1.1. Nuolatinio Arbitražo Teismo 1912 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje *Canevaro (Italy v. Peru)*. Canevaro Claim (Italy/Peru, 1912). [interaktyvus]. Permanent Court of Arbitration. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1029>.
- 3.1.2. Nuolatinio Tarptautinio Teisingumo Teismo 1923 m. vasario 7 d. konsultacinė išvada dėl dekretų dėl pilietybės, priimtų Tunise ir Maroke, PCIJ Reports, Series B, No. 4, p. 24.
- 3.1.3. Nuolatinio Tarptautinio Teisingumo Teismo 1939 m. vasario 28 d. sprendimas byloje *Panevezys – Saldutiskis Railway*, PCIJ Reports, Series A/B, No. 76, p. 16.

- 3.1.4. Nuolatinio Tarptautinio Teisingumo Teismo 1949 m. balandžio 11 d. konsultacinė išvada dėl žalos Jungtinių Tautų tarnybai atlyginimo (*Reparation for injures suffered in the service of the United Nations*), ICJ Reports, 1949, p. 174.
- 3.1.5. Tarptautinio Teisingumo Teismo 1955 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala)*, ICJ Reports, 1955, p. 23.
- 3.1.6. Italijos ir JAV Sutaikymo komisijos 1955 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Mergé, RSA*, tome XIV, p. 236.
- 3.1.7. Europos Teisingumo Teismo 1992 m. liepos 7 d. sprendimas byloje C-369/90, *Micheletti and others/ Delegación del Gobierno en Cantabria* (1990), Rink. I-04239.

3.2. Lietuvos teismų sprendimai

- 3.2.1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 22 d. nutarimo „Dėl Lietuvos respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ 5 punkto pakeitimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės Žinios*, 1994, Nr. 29-524.
- 3.2.2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“, *Valstybės Žinios*, 2003, Nr. 124-5643.
- 3.2.3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausiosios Rinkimų Komisijos įstatymo 3 straipsnio 6 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės Žinios*, 2006, Nr. 52-1917.
- 3.2.4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės

santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”,
Valstybės Žinios, 2006, Nr. 123-4650.

3.3. Tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos ir kitų institucijų priimamos ataskaitos, nuomonės, rekomendacijos ir pan. dokumentai

- 3.3.1. 1965 m. Tarptautinės Teisės Instituto rezoliucija dėl valstybės pateiktos tarptautinės pretenzijos dėl žalos asmeniui padarymo. (The National Character of an International Claim Presented by a State for Injury Suffered by an Individual, 1965). [interaktyvus]. Institute of International Law [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.idiil.org/idiE/navig_chon1963.html>.
- 3.3.2. 1990 m. Tipinė ekstradicijos sutartis. (Model Treaty on Extradition). [interaktyvus]. United Nations. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r116.htm>>.
- 3.3.3. 1999 m. Pirmosios Europos Konferencijos dėl Pilietybės medžiaga. (1st European Conference on Nationality „Trends and Developments in National and International Law on Nationality”, Strasbourg, 18-19 October 1999). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%201%20\(1999\)Proceedings.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%201%20(1999)Proceedings.pdf)>.
- 3.3.4. 2000 m. vasario 17 d. Regionų Komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos pilietybės (Opinion of the Committee of the Regions on EU Citizenship) (OJ 2000 C 156, p. 12).
- 3.3.5. 2001 m. Antrosios Europos Konferencijos dėl Pilietybės medžiaga. (2nd European Conference on Nationality “Challenges to national and international law on nationality at the beginning of the new millennium”, Strasbourg, 8 and 9 October 2001). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%202%20\(2001\)Proceedings.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/conferences/Conference%202%20(2001)Proceedings.pdf)>.
- 3.3.6. 2004 m. Ketvirtoji Europos Komisijos ataskaita apie Sąjungos pilietybę (Fourth Report from the European Commission on Citizenship of the Union). [interaktyvus]. Europa. Activities of the European Union.

Summaries of legislation. [žiūrėta 2008 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l23031.htm>>.

3.3.7. 2006 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos 58-osios sesijos ataskaita (International Law Commission report on the work of its 58th session, 2006). [interaktyvus]. United Nations. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>>.

3.3.8. 2006 m. Andrew Walmsley pranešimas „Pilietybės klausimai ir gyvenamosios vietos kriterijus kovos su terorizmu kontekste“ (Report on „Nationality issues and denial of residence in the context of the fight against terrorism“). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2008 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/reports/CDCJ-BU%20\(2006\)%2022%20e%20-%20Study%20Terrorism-Nationality%20WALMSLEY%20Nov06.pdf](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/reports/CDCJ-BU%20(2006)%2022%20e%20-%20Study%20Terrorism-Nationality%20WALMSLEY%20Nov06.pdf)>.

4. Travaux préparatoires

4.1. 1997 m. Europos Konvencijos dėl pilietybės aiškinamasis raštas (European Convention on Nationality, 1997, Explanatory Report). [interaktyvus]. Council of Europe. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/166.htm>>.

4.2. Pilietybės įstatymo 1, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 26, 28, 29, 30 straipsnių pakeitimo, 6 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir Įstatymo papildymo 9(1) straipsniu įstatymo projektas ir aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3345&p_d=70523&p_k=1>.

4.3. Seimo nutarimo „Dėl referendumo dėl dvigubos pilietybės paskelbimo“ projektas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=304070>.

- 4.4. Pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2008 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=316853>.
- 4.5. Pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projekto priedas (atskiroji nuomonė). [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=316861&p_query=&p_tr2=>>.
- 4.6. Pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=316854&p_query=&p_tr2=>>.

5. Elektroniniai dokumentai

- 5.1. Citizenship. [interaktyvus]. Ministry for justice and home affairs of Malta. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mjha.gov.mt/departments/citizen/dual_citizens.html>.
- 5.2. Dėl dvigubos pilietybės gali apsispręsti tik pati tauta. [interaktyvus]. [Vilnius]: Naujoji Sąjunga (socialliberalai), 2007 [žiūrėta 2007 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nsajunga.lt/Default.aspx?Element=Search>>.
- 5.3. European Bulletin on Nationality. [interaktyvus]. European Council. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/foreigners_and_citizens/nationality/documents/bulletin/0_Index.asp#TopOfPage>.
- 5.4. Europos Konstitucinių Teismų Konferencija. [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/Konferencija.html>>.
- 5.5. IORDACHI, Constantin. Dual Citizenship in Post-communist Central and Eastern Europe: Regional integration and Inter-ethnic Tensions. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://srch.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no10_ses/05_iordachi.pdf>.

- 5.6. E. Kūris: problema dėl dvigubos pilietybės užkoduota Konstitucijoje ir „skylėtame“ įstatyme. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=16353245>>.
- 5.7. E. Kūris: Konstitucinio teismo sprendimai negali patenkinti visų. [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20070402a.html>.
- 5.8. H. MICKEVIČIUS: Dvigubos pilietybės klausimas spręstinas keičiant Pilietybės įstatymą [interaktyvus]. [Vilnius]: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hrmi.lt/news.php?strid=2000&id=4553>>.
- 5.9. P. RAGAUSKAS: Referendumas dėl dvigubos pilietybės organizuojamas iš anksto žinant, kad neįvyks. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/article.php?id=14722177>>.
- 5.10. Referendumas dėl dvigubos pilietybės – manipuliacija emocijomis? [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. [žiūrėta 2008 m. sausio 31 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20071217a.html>.
- 5.11. THIELE, Carmen. The Criterion of Citizenship for Minorities: The Example of Estonia. [interaktyvus]. [Germany]: European centre for minority issues, 1999. [žiūrėta 2008 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ecmi.de/download/working_paper_5.pdf>.

Santrauka

Pilietybė pažymi ypatingą teisinį ryšį tarp asmens ir konkrečios valstybės, grindžiamą abipusėmis teisėmis ir pareigomis. Tai nacionalinės teisės kategorija, tačiau valstybių teisė reguliuoti pilietybės klausimus nėra absoliuti. Ji apribota bendrų pilietybės teisinio reguliavimo principų įtvirtinimu tarptautiniu lygiu, kuris reikalingas visuotinai pripažintoms žmogaus teisėms ir laisvėms apsaugoti. Valstybių įstatymais ar sudarytomis tarptautinėmis sutartimis nustatytas pilietybės teisinis reguliavimas turi užtikrinti žmogaus teisės į pilietybę įgyvendinimą, turi atitikti tarptautines konvencijas, tarptautinę paprotinę teisę ir visuotinai pripažįstamus su pilietybe susijusius teisės principus.

Pilietybės daugetas reiškia, kad asmuo pilietybės ryšiu yra susietas su daugiau nei viena valstybe, kad daugiau nei viena valstybė pagal savo nacionalinę teisę suteikia savo pilietybę tam pačiam asmeniui ir laiko jį savo piliečiu. Tokia situacija paprastai susidaro dėl dviejų ar daugiau atskirų valstybių pilietybės įstatymų kolizijos arba dėl to, kad tam tikrų valstybių nacionaliniuose teisės aktuose, reguliuojančiuose pilietybės klausimus, nėra numatyta reikalavimo įgyjant jų pilietybę atsisakyti ankstesniosios. Ilgą laiką ir tarptautiniu, ir nacionaliniu mastu buvo stengiamasi vengti šio reiškinių, nes pilietybės daugeto atveju kyla praktinių teisių ir pareigų įgyvendinimo sunkumų karinės prievolės, diplomatinės gynybos, mokesčių prievolių, rinkimų ir kitose srityse. Tik pastaruoju metu šios problemos nebelaikomos per daug apsunkinančiomis valstybės. Vyrų ir moterų socialinės lygybės pripažinimas, tarptautinė migracija, mišrių santuokų gausa, globalizacija, ES integracija ir kiti faktoriai lėmė vis didesnę toleranciją pilietybės daugeto atžvilgiu. Vis dažniau teisių ir pareigų valstybėje suteikimas yra siejamas su nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijumi, o ne su pilietybės turėjimu.

Lietuvoje pilietybės daugeto atvejų teisinio reguliavimo klausimas tapo ypač aktualus po Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13d. nutarimo „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės klausimus, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Jame konstatuota, kad dalis Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo (2002 m. rugsėjo 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatų prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Esminė problema buvo ta, jog pagal Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatą, išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis, o įstatyminis pilietybės teisinis reguliavimas ne tik neužkirto kelio dvigubos pilietybės atvejų paplitimui,

bet net ir skatino tokią tendenciją. Lietuvos pilietybės klausimų teisinis reguliavimas gali būti keičiamas Pilietybės įstatymo pataisomis, tačiau jų pakaktų tik atskiriems dvigubos pilietybės pripažinimo atvejams, kurie netaptų taisykle, numatyti, o norint įteisinti plačias galimybes turėti dvigubą pilietybę, būtina referendumu keisti Konstituciją.

Summary

Citizenship Plurality: Contemporary Trends

Citizenship denotes the existence of a specific legal tie between individual and a state conferring mutual rights and duties. It is a matter of domestic jurisdiction of states, but the freedom of states to regulate their citizenship is restricted by rules of international law to protect fundamental human rights and freedoms. States citizenship laws must be consistent with international conventions, international custom, and the principles of law generally recognized with regard to citizenship.

Citizenship Plurality means that individual is the citizen of two or more different states at the same time. An individual may acquire more than one citizenship as a result of the conflicting citizenship laws of different states or of the conferment of citizenship by naturalization or any other manner, which does not result in the renunciation of a prior citizenship. For a long time considerable international and domestic effort has been directed toward avoiding or reducing these situations, because some of the problems may be affected by the lack of citizenship plurality in the area of obligations to military service, diplomatic protection, tax payments, election etc. Just nowadays these problems are no more threatened. Equalisation of rights between men and women, international migration, mixed marriages, globalization, EU integration and other factors are influencing legislation on tolerance toward citizenship plurality. More and more often the conferment of right and duties are related with criterion of habitual residence and not with possession of citizenship.

The question of recognition of citizenship plurality in Lithuania became a matter of great relevance to our society after the ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of November 13, 2006 on the compliance of the provisions of legal acts regulating the citizenship relations with the Constitution of the Republic of Lithuania. The ruling states that the legal regulation established in the Law on Citizenship (wording of 17 September 2002 with subsequent amendments and supplements) which was in effect at the time of consideration of this constitutional justice case, is in conflict with the Constitution. The essential problem was that under the provision of Paragraph 2 of Article 12 of the Constitution that with the exception of individual cases provided for by law, no one may be a citizen of both the Republic of Lithuania and another state at the same time, while the legal regulation continually expanded the legislative possibilities for citizens of the Republic of

Lithuania also to hold citizenship of another state. Such legal regulation not only does not prevent from citizenship plurality but even encourages such tendency. Lithuanian citizenship legal regulation may be changed by amendments of Law on Citizenship, but it would be sufficient to provide individual cases of citizenship plurality. To fully permit citizenship plurality it is urgent need of referendum to change the Constitution.